

YÖN

HAFTALIK GAZETE

MECLiSTEKİ GiZLi OTURUMUN ZABTI

Yirmibes milyonluk
Suistimal

HALKIN EKMEGiYLE
OYNAYANLAR

OKUYUCUDAN YÖN E

Memurlar

İkinci sayımızda «Memurlar» başlıklı yazının ilgi çekici fakat sonunu «...memurların haklarıyla ilgili bir kazananın her iki yıllık sirenin son günlerine kalmadığını tahmin etmek herhalde yanlış olmaz.» gibi kararname biçiminde bitirmenizi, bize, doğru bulmuyoruz. Bildirisini sevinçle incelediğimiz YÖN durumunu göstermeyeceğiz, çözüm yollarını da göstermemizde kaçırmayız.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (Tekniklik) 87 sayılı bir sözleşmesi vardır ki, bu sözleşmeyi onaylayan devletlerin hükümlerine düşen ödevlerden biri de Meclislerine memurlara «sendika kurma hakkı» tanınan kanun tasavisini sunmakır.

87 sayılı sözleşmenin Türkiye'ye onaylanmasıyla YÖN öncülük etmeli ve bir kampanya açmalıdır.

Sinc Pamukcu
(Avukat)

Fikir öncülerleri

Sizleri girişmiş olduğunuz bu güç, meşhur ve aynı zamanda vatanı vazife den dolayı tebrik ederim.

İktisaden geri kalmış memleketler arasında bulunan Türkmenin kurtuluşu anacak planlı bir sosyal faaliyet neticesinde kabul olacaktır. Şunu da unutmayın İzmirdir ki heksiz kazanç sahipleri yanı emek istismacıları siddeti komünistlikle suçlayacaklardır. Büttün bu suçlamalara rağmen azimle çalışmanın dilerim. Sizleri ve biz tarafsızlığımızı kültürden halk nazarında komünist olarak göstermemelerine müsamaha etmemeliyiz. Okuma yazma bilmeyenlerin ekseriye hâkim olduğu bir memlekette sosyalizm'i tanıtmak ve gerçekleştirmenin zorluğu meydandadır. Bunun içia önce bu fikri bir terim olarak belletmek zorundayız. Önce körlük körüğe anlamsızın isme bağlanan halkın yandığı zaman sosyalizm'in gerçek manasını anlayacaktır.

Gökçe ENİS

İşçi ücretleri

İşçi Sigortalarına kayıtlı iş kolu — 1960 yılı için — 41 dir. 41 iş kolunda sigortalı işçi adedi 620 900'dür. Bu işçiler 2 7624 470 917 lira ücret ödemistiştir. Bir işçinin ortalaması günlük kazancı 14.44 TL dir. Asgari ücretleri evelib bu 14.44 liradan düşük ücret alan iş kollarında aramak lâzımdır. Aşağıdaki etevi bu iş kollarını, bu kollarla çalışan işçi sayılarını, bunların günlük ve aylık ortalamaları kazançlarını göstermektedir:

NO İŞ KOLU	Çalışan İşçi sayısı	Günlük Ortalaması	20 Günlük Ortalaması
1 Tütün Sanayii	58 493	9.51	289.30
2 Diğer madenlerin ihraç	2 738	10.53	315.90
3 Kümür madenciliği	46 462	10.85	325.80
4 Madencilik	16 598	10.30	327.00
5 Muhabere hizmetleri	36	11.45	313.80
6 Ziraatlı İlgili ücretli	12 626	11.26	346.80
7 Ağrı ve müstililer	4 673	12.85	361.50
8 Saklı hizmetler	18 127	12.21	363.30
9 Taş, kıl, kam ocakları	2 966	12.76	382.80
10 Dokuma sanayii	19 225	12.42	402.60
11 Gıda maddeleri Sanayi	67 369	12.85	415.50
12 Taş, Toprak, kuru,	18 651	12.98	419.40
13 Kğıt ve kığıttan,	6 677	14.15	424.50
Toplam	326 282	12.49	362.90

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

(BASIN AHLAK YASASINA UYMAYI TAARRÜH ETMİŞTİR)

İmtiyaz sahibi ve mesul müdürü: DOĞAN AVCIOĞLU

İDAREHANE: ATATÜRK BULVARI 137/B
BAKANLIKLAR — ANKARA
Telefon: 12 72 88 ★ İstanbul Bürosu: Mollafoarı
sokakı 32 Çajaloju, Telefon 22 93 15 ★ Dixiliç
basıldığı yer: VATTAN Gazetecilik ve Matbaacılık
T.A.S. — İSTANBUL

ABONE : Yılı: (52 sayı) 50 T.L., altı aylık: (26 sayı) 25 T.L., Üç aylık (13 sayı) 12.50 T.L.'dir. Öğretmen ve Öğrencilere indirimli abone târifesi: Yıllık 40 T.L., altı aylık 20 T.L., Üç aylık 10 T.L.'dir.

İLAN : Beher sütunda santimetresi 25 T.L.'dir.
1, 2, 4, 8 ve orta sayfalara ilân kabul
edilmez. Renkli ilânlar özel târifeye ve pazarlığa
tabidir. Devamlı çıkmak ilânları için özel anla-
şımalar yapılabilir. İlânlardan dolayı hiç bir meşâliyet
kabul olunmaz.

İşçilere ödenen bu ücretler; ücret (gündelik, haftalık, aylık), prim, ve fazla mesai gibi hizmetlerin karşılığı ve kâfesidir ve bütçet ücretidir. Buralardan işçilerin ödemekle mükellef bulunduğu gelir vergisi, İşçi Sigorta primi, damga resmi, tasarruf bonusunun düşülmüşü lâzımdır. Bu takdirde yukarıda hesaplanan ücretlerden işçinin medeni durumuna göre % de 10—15 arasında bir miktar daha düşmek şap eder.

İşçiliyor ki işçilerin asgari ücretleri ele alımların tablodaki sırasına riayet läzimdir. Bu demek değildir ki tabloya itâhal edilmeyen diğer 28 iş kolunun içinde günlük ortalaması 14.44 den düşük ücret olan yoktur. Bunlar içinde de noksan ücret alan varsa da bunların en kesif 1 den başlamak suretiyle derecesiyle 13 iş kolunda bîlhâssa mevcuttur. Görüllüyor ki bu 13 iş kolunda 236.262 işçi adeta boğazını tokluğunca çalıştırılmıştır. Bu miktar küçük meseceek bir yekün değildir. Bu 326 kişi ile 32 askeri tîmen teşkil edilebilir. 620 900 Genel İşçiye göre nisbeti % 52.5 dir. Bunların aylık ortalaması kazancı 362.90 TL dir. Yıllık tutarı: 4 354.80 lira yapar. Bu miktar bütçet olduğuna göre % 15 tenzîlâtî tabîl tutruk yılda bir işçinin eline net olarak ortalaması ayda 308 lira geçmekte ve bununla beş nüfusu ailesini geçindirmektedir.

Alâeddin ŞENEL
(S.B.F. İdâri Sube Öğrencisi)

Köy Enstitüleri

Enstitünlün yerini öğretmen okulları aldı. Şimdi orada okuyor köy çocukları. Nazarlı bilgi altında yaratıcılığın, yapıcılığının kaybetmiş durumda. Kültür faaliyetlerinin, tarım uygulamalarının, el işlerinin özentisi var. Minyatür işler hepsi. Bir örnek vereyim: Öğretmenler toplantısının birinde tarım öğretmenine çatın bir öğretmen «Hiç değilse aşıyi barı tahtada göstermeyin» demişti. Bu sözü kızan

taram öğretmeni «Sen o sözü Talim - Terbiye söyle» mukabelesinde bulundu.

Şimdiki öğretmen okullarının hâli bu. Yaptı, yaratıcı nitelikten yoksun, el mahareti olmayan, köyden çok sehir özlemi taşıyan öğretmen yetiştiyor. Binlerce köy çocuğu yine akin hâlinde, okuyacağum diye geldiği halde «kaliteli yetiştireceğiz» görüşüyle 50—100 çocuk alınmaktadır. Köy kızları hiç okuyamaz hale geldi. Erkeklerden ayrılp Bolu ve Trabzon'a toplandı. Şimdi Edirneden kalkıp, ta Bolu'da okuyacak. Köy kızının okumaması için bundan daha güzel engel olur mu?

Mustafa ŞANLI
(Öğretmen)

birikmiş
paranız
için

YAPI
ve
KREDİ
BANKASI

YÖN .. 14

YÖN

BAKİS

Manzara

Memleketin zinde kuvvetleriyle iktidardaki insanlar, birbirlerini tanıymayacak hale geliyor. Halk ile halkın temsilcileri arasındaki mesafe genişliyor. Zinde kuvvetler, hızla kötüye gitmiş sosyal ve iktisadi meselelerin ağırlığı altında bir kurtuluş yolu ararken, iktidardaki insanların çoğu apayrı aleme yasamaktadır.

İktidarın fildisi şatosunda günün konuları, Kayseridekilerin affı, sürgündeki ağaların geri dönmesi, servet beyanının kaldırılması, Avrupa Konseyi seçimleri, meclislerin üstünlük davası gibi meselelerdir.

Milletvekili istihaklarına zam yapma teşebbüsü ise, bir takım insanların memleket gergiklerinden ve halkın temayülerinden ne kadar uzaklığını ortaya koyarak, bardağı taşıran son damla olmuştur.

Böylece, tantanıyla, sahneye konan kemir sığma politikası, Opelli ve taksili başlangıçta rağmen, bir iki gün içinde, hazır bir komedi haline gelivermiştir.

Fildisi şatoda geçen çeşitli olayları, vazife icabı nakletmek zorunda kalan basının, alay ve öfkeyle karışık sınırlı tonu memleketin zinde kuvvetleri ile bir kısmı temsilcilerin davranışları arasındaki aykırılığın ortaya konmasından başka bir şey değildir. İstanbul'daki büyük işçi hareketi, iktidarda olanlara karşı duyulan güvensizliğin sessiz, fakat azimli ifadesidir.

Millet Meclisi Anayasası ve Maliye Komisyonları ile Genel Kurulda çok sayıda Milletvekilinin, istihaklarını 5400 liraya çartmak için çırpmaları karşısında, halkın ilk defa olarak, iane toplamak suretiyle gösterdiği sert tepki, halkın temsilcilerinden koptuğu gösteren önemli bir işaretir.

İktidar kimlerin elinde?

dare edenler ile idare edilenler arasındaki bu geniş mesafe neden doğuyor? Bizi idare edenler, kimlerdir? Üzerinde dikkate durulması gereken mesele budur.

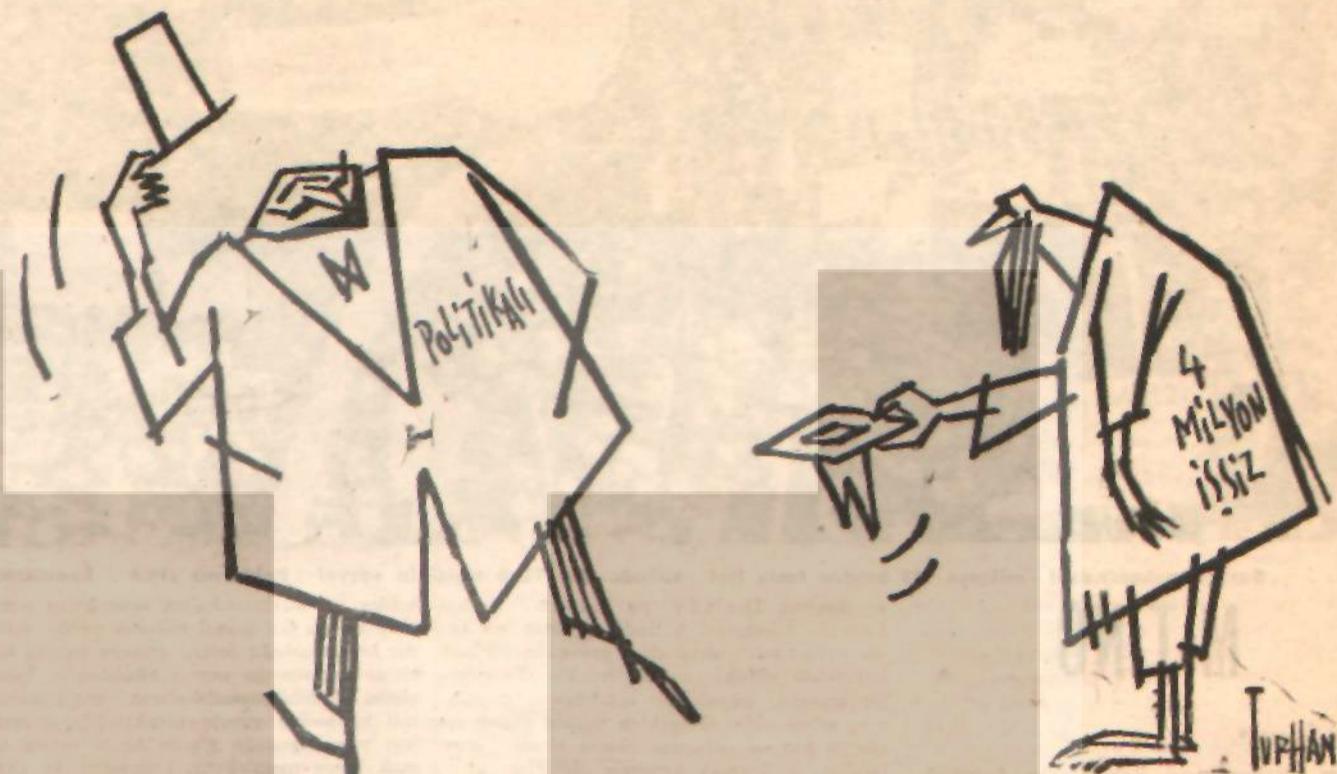
Parlementoda, milyonları aşan işçi ve ufak esnaf kitlelerini temsil edilmemiş bir gerçeklik. Liderlerin gayretleriyle C.H.P. Kurultayı, 15 işçi ve esnaf adayına, Parlamento'ya girebilme şansı tanındığı halde, parti teşkilatının direnmesi yüzünden, C.H.P. Parlamento'ya hiç bir işçi temsilciyi sokamamıştır. Diğer partilerde de durum pek farklı değildir.

Milyonlarca küçük çiftçi ailesine gelince, onların temsilcileri büyük çiftçilerden ve toprak ağalarından öteye gitmemektedir. Sayın Doçent Gültén Kazanın «Sömürüler Köy» adlı yazısında çok iyi belirtildiği üzere, geniş köylü kitleyi ajanın ve mutavassitin oyuncası halindedir.

Siyasi partilerin bünyesi, geniş halk kütüplerinin parlementoda temsiline imkân vermemektedir. Parti teşkilatı, çoğulukla, ağaların, mutavassit zümrenin ve onlara işbirliği yapanlarının elindedir. Meseli ağalar meselesini ele alamış: Ağaların, sabit oyları olduğu söylenilir. Fakat bir çok halde halkın ağaları sevmemiş bir gerçeklik. Ağalar, siyasi partilere belki de bir miktar oy bile kaybettirmektedir. Ama, halkın ağaları seçmek zorundadır. Çünkü siyasi parti listelerine onlar hâkimdir.

Mali imkânları, vakitlerinin bol oluşu ve menfaatleri, ağaları parti teşkilatında rol almaya itmektedir. Parti merkezleri ise, varlıklı ve çevrelerinde iyi kötü isim yapmış kimselerin teşkilatına vazife almasını büyük bir kolaylık saymakadır. İstenmeyen bir adamın İl başkanı seçilmesi İlçelerine, bir parti liderinin ilk tepkisi, «ba-

Efendilerimiz

ri parası var mı» suali olmuştur.

Ağalar bu durumdan faydalanan makta ve bir çok ilde çeşitli partilerin teşkilatına hâkim olmaktadır. Çocuklarını, dengeli bir şekilde partiler arasında bölünen eşrafın aileler de mevcuttur. Sürgündeki 55 ağanın geri dönmesini bütün partilerin istemesi, böylece 55 lerin davasının partiler üstü bir mesele haline gelmesi, partilerin durumunu açık ortaya koymaktadır.

Tablo, belki biraz basitleştirilmelidir. Ağaların ve eşrafın okumuş çocukların yanı sıra, halk çocukları da meclislerde yer alabilmektedir. Fakat onların seçim şansı, birçok halde, parti teşkilatını ellerinde tutanların misahasına bağlıdır. Bu kimseler, mevcut düzenden nimetlenenlerin, bilerek veya bilmeyerek, savunuculuğunu yaparak ayakta durmaktadır. Büyüyük bir partinin en yüksek kademelelerine erişmiş zekî ve bilgili bir Doğulu politikacının, ağaları sevmediği halde, yıllar boyunca, onlara nasıl iyi geçinmek ve menfaatlerini korumak zorunda kaldığını dösterler bilirler.

1945 Toprak Reformunun karşısına, toprak ağalarıyla birlikte, bir kısım hükümlülerin dikilmesi tesadüf değildir. Yeni Anayasının ilerlei hükümlerinin de en çok, iş çevrelerinin finanse ettiği bazı hükümlüler tarafından tenkit olunduğu hatırlanmalıdır.

Partilerin geliri, bu çevrelerden gelir. Seçim masraflarını onlar karşılar. Meselâ Kayseri veya Trabzon'da seçim kampanyasına çıkan adaylar, gerekli para için, İstanbul'daki Trabzonlu veya Kayserili eşrafın kapısını çalmak zorunda kalır.

Kısaca, her türlü değişikliğin aleyhinde, toprak ve ticarete dayanan bir menfaat zümresi, siyasi partilerde nüfuz sağlamıştır. Bu yıldızın, parti teşkilatı içinde ve meclislerde devrimci insanlar azınlıkta kalmaktadır. Partilerin ve meclis çoğuluklarının her türlü reform fikrine ve devrimlere karşı dikilmesinin sebebi budur. Hükümet programlarında, toprak re-

formu, vergi kaçakçılığına son verilmesi pazarların müstahsil ve müstehlik iehine işlemesinin sağlanması, arsa spekülatyonunun önlenmesi, haksız kazançlar sağlanan mutavassitlerla mücadele edilmesi gibi, sosyal ve iktisadi açıdan ilk planda çözülmeli gereken meselelerin yer almaması, başka türlü izah olunamaz. 1945 reformuyla toprak ağalarına karşı savaş açan Sayın İnönü'nün, bugün bir politikacı olarak, sürgündeki ağaların topraklarının kamulaştırılmasını durdurması üzerinde dikkatle durulması gereken bir olaydır. Sayın Ahmet Özgür'ün ifadesiyle, 3-500 kişinin elinde bulunan piyasa önünde, bütün hükümetler çaresiz boyun eğmektedir.

Siyasi partilerde nüfuz sahibi olan bu menfaat grubu, her türlü reformun, hür fikrin ve doğrunun karşısındadır. Bu kimseler, toplum hayatındaki hâkim dumurları dolasıyla, ileri fikri yillardır ya susturmak, ya da satın almak çabasındadır! Memleketimizin sosyal adalet içinde hızla kalkınmasına taraftar gerçek milliyetçileri damgalamaya, milyepçe bir davranışla sosyallığı durdurmak isteyenler onlardır. Fakat Türkiye'nin eski Türkiye olsaktan cıkmaya başladığını anlamayan bu zümrüler, memleket ihtiyaçlarına ve zinde kuvvetlerin temayüllerine aykırı tutumları yüzünden, kudretlerini yavaş yavaş kaybetmektedir.

Bununla beraber, toplum hayatında hâlen söz sahibi olan, bu aykırı kuvvetlerdir. Siyasi partilerin teşkilatına hâkim bulunan bu aykırı kuvvetler «Halkın halk için halk tarafından idare edilmesi» şeklinde tanıtladığımız demokrasının, memleket ihtiyaçlarını cesaretle karşılayanları bir rejim olmasını güçlendirmektedir.

Ne yapabiliriz?

Halk iradesinin serbestçe tezahürü ve demokratik rejimin memleket gergiklerine uygun hale gelmesi, ancak köklü reformları mümkün olacaktır. Halk teşkilatlanması, ağa ve mutavassit saltanatı son bulmalıdır. Modern anlamda bir toprak reformunun gerçekleştirilmesi, ziral pazarların özel mutavassit elinden kurtarılması, istihsal ve satış kooperatiflerinin yaygın hale getirilmesi, her alanda sendikacılığın kuvvetlendirilmesi, halk çocuklarının en geniş eğitim imkânlarından faydalananının sağlanması, köylü kütlesini yirminci yüzyılın adamı haline getirmek amacıyla; güden Köy Enstitüleri hareketinin yeni baştan ele alınması, demokrasının bir karikatür olmaktan kurtarılması için şarttır.

Bu reformlar, partilerin ve parti içindeki insanların yenilenmesine ve memleketin zinde kuvvetlerinin işbaşına geçmesine imkân verecektir. Fakat reformların gerçekleşmesi, iktidardaki insanların, ulvi kelimeler altında giilenen menfaatlerin bir kenara atıp, memleketin ve kendilerinin uzun vadeli menfaatlerini ön plâna almalarını gerektirmektedir. Halbuki, yukarıdan beri sayılan sebepler, bunun ne kadar güç olduğunu ortaya koymaktadır. İktidardaki insanlar ile memleketin zinde kuvvetleri arasındaki aykırılık ortadadır.

Celîme buradadır: Köklü reformlar zoruridir. İktidar ise, kısa vadeli menfaatleri icabı reformlardan kaçınan kuvvetlerin elindedir.

Bu celîmenin, efendilerimizin ulyanması ve uzun vadeli menfaatlerini, kısa vadeli menfaatlerinden ayıracak uzak görüşlü göstermesi suretiyle, demokratik yollardan çözülmemesini milletçe temenni edelim...

Doğan Avcıoğlu

Saraçhanebaşı'ndaki mitinge 100 binden fazla işçi katıldı. Bu, Türk işçisinin sosyal haklarını alma konusundaki ilk büyük hareketiydi.

MiTing

İşçi Suur!

Hıftardanberi Bakanlardan İstanbul Valisine kadar birçok kimseyi düşündürün işçi mitingi nihayet 1961 yılının son günü İstanbulda yeni Belediye Sarayınnı karşısındaki geniş alanda, suraların dibinde yapıldı. Miting o derece sakin ve hâdisesiz geçti ki, mitingi Belediye Sarayından tâkîp eden İstanbul Valisi daha önce bu mitinge karşı gösterdiği cekingenliği unutarak, işçilere teşekkür etmek üzere kürsüye koştuktan kendini almadı. Geniş çapta bir 6-7 Eylül korkusuyla valizlerini hazırlayanlar elbiselerini doldularına yerleştirdiler.

Gerekten miting hakkında birçok şeyle söylemek, tenkitlerileni sürmek mümkündür. Fakat herkesin ittifakla üstünde durduğu nokta, bu mitingin umulandı çok daha sakin, intizamlı ve tertipli geçmiş olmasıdır. Başlangıçından sonuna kadar, işçiler miting yerine hareketlerinden oradan evlerine döñünceye kadar en ufak bir taşkınlık göstermemişler, hattâ döñüste ellerindeki dövizleri bile katlayarak yürümüştür.

Belki işçilerin bu şekilde hareket etmeninin başlica sebebi, işçi toplantılarına muhafiz olanlara, bu toplantıların kargasılık lara yol açacağı iddia edenlere alandıklarını göstermek istedir. Çünku 100 bine yaklaşan bir işçi toplantılarının içinde bulunduğu yaşama ve çalışma şartlarının kötüüğünü geri sayılan Afrika, Asya ve Latin Amerika memleketlerinden birçokunda işçilere tanınmış olan grev, kollektif pazarlık, hür sendika haklarından yoksun olmalarına rağmen bazı taşkınlıklar yapmaması kolay değildir.

Doğrusunu söylemek gerekirse, mitin- gin heyecanlı bir havaya bürünmesi için de hiçbir gayret sarfedilmemiş, aksine söz alan işçi liderleri herkesin bildiği huzurdan bir razı da dağınık ve müşhem bir şekilde, tekrarlamaktan başka bir şey yapmamıştır. Bu çesit kütü toplantıları bakımdan işçi liderlerinin tecrübeleri olmadığı herkes bilmektedir, fakat konuşmaların daha desirli ve derli toplu bir şekilde hazırlanması pekala mümkündü. Söz alan liderlerin çoğu dinlevicileri hevesçanlandırılmak için seslerini bir havlı yükseltmişler, miting günü bir bayram günü olarak ilân etmişler işinini yemini vilmi tebrik etmişlerdir. Fakat işçinin liderlerden beklediği, bunları duymak değil, grev topluluğu içinde haklarının elde edilmesi için nasıl bir mücadele düzenleyeceğini nasıl hareket edeceklerini onlardan duymaktır. Bu konuda sadece bir iki kişi ve bu arada bîhassa Türkiye Tütün İşçi ve Gıda Sanayii İşçi Sendikaları Federasyonu Başka-

nı İbrahim Denizcier, bu hakların derhal killer bu huzursuzluğun sebeplerini aradı - turip onlara hal garesi bulacak yerde, yıllar dur huzursuzluğu ortbas etmeğe işçinin haklarını vermemeye gayret etmişlerdir. İşçinin olgun olmadığı, sendikaların zayıf kalığı mili bakımdan grevin gerektirdiği masrafları yapamayacağı, grevin başta işçiler olmak üzere memleketin istihsaline ve ekonomisine zararları dokunacağı gibi bahaneler durmadan tekrarlanmıştır. Buna rağmen, işsizlik sebebi ile ekonominin uğradığı zararlarla kimsenin etmeninin Hâbitük İşsizlikten en çok zarar gören de işçilerdir.

Bütün bu şartlar altında işçiler haklarını elde etmenin ancak mücadele ile mümkün olacağının ve bog laflarla kulak asmanın faydalılığını anlamus bulunuyorlar. Bu nedeniñ ki, mitingde söz alan liderlerden bazılarının hükümete inançlı ve güveniyor gibi sözleri işçiler arasında hiç de hoş karşılanmadı.

«Bizimde sözümüz var» diyen işçi, mitinge sesini duyurdu.

Verilmeyen hak alınız

Yazın son günü yapılan büyük işçi mitinginin belki de en önemli taraf İbrahim Denizcier tarafından İlet sârûlen bir karar suretinis i lâzak kabul edilmesidir. Karar sureti 3 maddeden ibaretti: Birinci madde sendika hürriyetinin tam olarak derhal gerçekleştirilemesini, ikincisi grev ve toplulukla sözleşme haklarının derhal tanınmasını yetkililerin istiyor, son madde ise bu haklar verilmemiñ takdirle yapılacak grevlerin sorumluluğunun işçilere yükletilemeyeceğini bildiriyordu.

Denizcilerin bu karar sureti işçilerin isteklerine tamamen uygun olduğundan mitinge katılanlar tarafından alkışlar ve «ka - bul ediyoruz» sesleri ile karşılandı.

Miting genel olarak başarılı sayılabilir. Çünkü işçiler arasında dolanın çok sayıda sivil memurlarla toplantı uzaktan takip eden emniyet ve eskeri kuvvetlerinin müdahalesine meydân verilecek hiçbir olay ce - reyan etmedi. Bununla beraber, mitingin noksası tarafları, teknilât yetersizliği derhal gözü çarptı. Hâtiolerin konuşacağı kürsü - nün önündeki mikrofondan bir ses ellerinde yüzler ve resimler tasvir grupları nerelerde toplanmalar gerektiğini biliyordu. Ha - buki bunların yerlerinin önceden testî edilmesi mümkün.

Dövizler, pankartlar, resimler mitinge şöhârez renk ve cazibe verdi ve ilgi topladı. Fakat dövizler ve resimler, yürütülecek mücadelenin fikri bir dağınıklık içinde olduğunu gösteriyordu. Bazı dövizlerde mü - cadelemiz, devlete karşı değil, patrona karşıdır, çümlesi rastlanıyor, diğerlerinde patron değil devlet hedef tutuluyordu. Bu durum işçi hareketinin içinde bulunduğu fikir dağınıklığını pek iyi aksatırmaktadır. İşçi liderleri yıldardanberi fikirlerini bir tür - lü düzene koymamışlar, mücadelenin devlette birlikte patrona karşı mı, yoksa patronla birlikte devlete karşı mı ya her fikri - sine karşı mı yöneltileceğini bir türülü ka - rar vermemişlerdi. Liderlerin birçok sosyal mücadelede devletin yerini ve fonksiyonunu inceleme zahmetine bir türülü kat - lenmek istemişti. Haklarının kimden al - malıları, nasıl olmasrı gerektiğini hususunda tam bir kanata varamayan liderler yüzünden de, Türkiye'de işçi hareketi iyi bir se - kilde yönetilememiş ve bocalayıp durmuştur.

İşçi hareketine yön

Simdi işçi liderlerinin önünde çok ö - nemli bir mesele vardır: stanbulda yapılan ve yurdun çeşitli merkez - lerinden sayısız sendika temsilcilerinin ve işçi gruplarının katılığı ve başarılı sayılabilen bir ilk toplu harekette, sonra bu aynı ilk yarısında toplanacak olan Türk İş Temsilciler Meclisinde işçi hareketinin yolları iyice segmek gerekmektedir.

Aksi takdirde, bu çesit mitingler birbir - YÖN, 3 Ocak 1962

ni kovalayacak, fakat yine de işçi hakları elde edilemeyecektir. Bu konuda işçi liderlerine ve Temsilciler meclisine katılaçak üyelere düşen büyük ödev budur. İşçiler yetkili hükümet adamları gibi yillardan beri itidal ve sabır tevsiye eden liderler, bu tutumlarının fayda sağladığını artık görmüştür. Bunlar işçi arasındaki itibarlarını zedelememek için büyük ümitlerle bağlandıkları partilerden de yavaş yavaş çekilme bağışlılardır. Mesela, resmen açıklamamış olsa da beraber Türk - İş Başkanı Seyfi Demirsoy ve Tekstil ve Örnek Sanayi İşçileri Sendikası Başkanı Bahir Ersoy C.H.P.'den çekildiklerini partinin başlı bulundukları ocaklarla bildirmişlerdir. Bu hareket her iki lider için de işgilik şuurun gelişmesi bakımından gübeler kendi lehineridir. Fakat asıl mesele, liderlerin bundan sonra, işçi hareketini iyi bir yön gösterip, bu yolda çalşmaları ve korkusuzca mücadele ederek, işçinin yanında olduklarını göstermek ve ona örnek olmaktır.

DOĞU

Ziraat istihsalin artan nüfusu beseleyememesi tehlikesinin tartıldığı günlerde Doğu illerinden ailek haberlerinin gelmesi, bir tehlike çığırları oldu.

Açlık

Amerikanın dostu olan bir memlekette, 1961 yılında insanların ve hayvanların aç kalmasına imkân yoktur. Sam Amca, gereken bugdayı ve yemi verecektir. Ancak ihmali ve kötü organizasyon, nakliye imkânlarının mahdut olduğu bölgelerde açlık yol açabilir. Doğu'daki açlık, ihmali ve kötü organizasyonun sonucudur. Durum, Agustostan beri belli idi. Tehlike işaretini ilk veren eski Van Milletvekili ve Kurucu Meclis üyesi Ferit Melen oldu. Ferit Melen, durumu söyle anlatıyor: «Yazın parti kongreleri için Doğu'ya gitmişim. Muş, Bitlis, ve Van kongrelerinde bulunum. Mahsul iyi değildi ve ot olmamıştı. Kış için ot stoku yapmaya imkân yoktu. Ya ot tedarik etmek, ya da hayvanları satmak lâzımdı. Ankaraya dönüp durumu, Başbakan Yardımcısı Fahri Öz dilek'e, Ticaret Bakanı Mehmet Baydur'a ve Ziraat Bakanlığı Müsteğarı Regat Aktan'a duyurdum.

Başbakan yardımcısı, Ziraat Bakanı ile birlikte, durumu yerinde görmek için, seçimlerden önce Doğu'ya gitti. Bu seyahatin sonunda, hükümet, bazı tedbirler alıma karar verdi. Et ve Balık Kurumu, aç hayvanları satın alacaktır. Ziraat Bakanlığı, yem ve ot tedarik edecek, gerek kredi sağlanacaktır. Fakat bu kararlar, kağıt üzerinde kaldı. Et ve Balık Kurumuna verilen 15 milyonluk kredi geçti. Kurumun, tıcarı zihniyetle hareket edişi, kredinin işlemesini önledi. Kredinin verilmeyışı, tohumlu ve yem'in Kurulan'da ve yüksek fiyatla tahsis, halkın bundan faydalananmasını önledi.

Hayvan ihracatı ise, Ticaret Bakanlığının tutumu yüzünden geniş ölçüde yapılmamadı. Bir defa, ihracat fiyatı ton başına 480 dolar gibi çok yüksek seviyede tesbit edilmiştir. Bu fiyatla hayvan satmaya imkân yoktu. Ihracat fiyatları, ancak çok

geç olarak indirildi. Sonra, Ticaret Bakanlığı, memlekette o bulunmaz koikusu içindeydi. Bu yüzden bir ara hayvan ihracımı bile yasak etti.

Gerçekten, kaçaklılığı meşru yollara sevk ederek, ölüm mahküm hayvanları döviz kaynağı haline getirerek yerine, hükümet, yasaklarla kaçaklıği durdurmak yoluyla gitmiştir!

Mahsulün hatalı tahmini, Amerikan'dan zamanında bugday ve yem alınmasını önlemedi, bu yüzden, seçimler arifesinde, muhtaç bölgelerde bugday fiyatları yükseltmiştir. Şimdi, kişi de bastırması ve Doğu milletvekilleri ile basının feryadları üzerine, hükümet acele tedbirler almak zorunda kalmıştır. Yapılan iş, Doğu'ya süratle, yemekli bugday ile yem sevk etmek, bunları muhtaç bölgelere ulaşımak ve gereken krediyi sağlamaktan ibarettir. Acele alnan bu tedbirlerin ne sonuc vereceği henüz belli değildir. Fakat tedbir almaktan geç kalındığı, bu yüzden tedbirlerin daha az tesirli ve pahalı olacağının muhakkaktır.

Doğunun kalkındırılması

Aşağıda zenginleşmesine yol açmış, fakir Doğu bölgeleri, Batı'daki zengin bölgeler arasındaki eşitsizlik genleşmiştir.

Elde yeter istatistik bilgi bulunmamasına rağmen, birkaç rakam Doğunun açılı halini ortaya koymaya yeterlidir. Herseyden önce Doğu'da, bir iki devlet fabrikasının dışında, imalat sanayi adı verilebilecek tesisler mevcut değildir. Halkın ihtiyacı, az sayıda, ufak iptidai işletmeler tarafından karşılanmaktadır. Meselâ Bingölde, imalat sanayiinde 22 işyeri ve 39 çalışan, Hakkâri'de 2 işyeri ve 7 çalışan, Muş'ta 267 işyeri ve 113 çalışan vardır! Doğu Bankı, Doğu'ya hiç bir sübesi yoktur! Doğu, Sağlık ve Eğitim durumu, diğer bölgelere nazaran çok kötüdür. Köylerin çoğunda içme suyu yoktur. Bölgedeki 3 köyden 2'si susuzdur. Diyarbakır'ın 1386 köyünden 977'sinde, Urfa'nın 1424'ünden 936'sında, Mardin'in 1073'ünden 732'sinde, Adıyaman'ın 914 köyünden 688'inde su yoktur.

Doğunun, Türkiye'nin diğer bölgelerindeki gidiş ayak uyduramaması, siyasi sebepler de buna eklenince, bölge için özel bir kalkınma planının yapılmasını lüzumlu kılmaktadır. Fikir, muhalefat yıllarında CHP milletvekilleri tarafından ortaya atılmıştır. CHP'nin son seçim beyannamesinde Doğu kalkınması fikri yer almaktadır.

Devrim Hükümeti de, kısa iktidar süresi zarfında, Doğu meselesine el atmak lüzumunu duymustur. Nitekim Bakanlar Kurulu 18 Nisan 1961 de «Devletin Doğu ve Güneydoğu'da uyguluyacağı kalkınma programının esaslarını» tespitini kararlaştırmıştır. Bu kararla kurulan komisyonlar, çalışmaya başlamışlar ve çeşitli raporlar hazırlamışlardır.

Doğu'da çeşitli barajların kurulması, Suruç, Haran, Kızıltepe, Silvan ve Nusaybin ovalarının sulanması, yubarı fistıkların aslanması, bölgeye ağaçlandırılmış, ma-

CETİN ALTAN

Rousseau'un «şanın arasındaki eşitsizliğin başlangıcına dair açıklamas» adlı eserinden bir kaç cümle iste:

«Bir toprak parçasının etrafını çitle çevirip, benimseyen insan:

— Burası benimdir, deyince bugününü toplumun karucusu oldu.

Fakat biri eksiydi da, eit kazıklarını söküp, çukurları düzelttiğinden sonra insanlara:

— Bu masala aldanmayınız, eğer toprakın hic zenginse alt olmadığı ve mahsillerin herkese alt bulunduğunu unutursanız, hapi yutuğunuz gündür, diyebilse, onları uyarسا da, insanlığı kim bilir ne cinayetlerden, ne savaşlardan, ne sefafeinden, ve ne büyük bir dehşetten kurtarmış olacaktı.

Bir insan top-lundaki mevcut düzende bir olup bitti sayar ve onu olagan bulursa, hem insanlığı da, ha mutlu bir dünaya gösterme gücüne yillmiş, hem de insanın yapabileceğini inkâr etmiş olur.

Gerçi alışkanlıklardan, görenek ve geleneklerden kurtularak düşünmek zor dur. Ancak zorluğu yenemeyenler ve insanların arasındaki eşitsizlıkların, haksızlıkların, istismarların sebeplerini araştırıyor, sade boyun hâlkuk zavallı bir sürü yaratığı olmakla kalmaz aynı zamanda insanlığı daha güzelgoturmaya çalışır.

Bütün beş tarihinin en korkunç mücadele, başkalarının sırtından yaşamak isteyen, topluma buna göre uyaryan ve kendilerine karşı ekmek isteyenlere ait olan düşüne kadar her türlü müeyyideyi kullanın kimsele, hâlkârma arazilerde cereyan etmiştir.

Zenginlik ve fâkirlik bir olup bitti işe dezhildir. Bu neden zengindir ve bu neden tâkîdir diye düşünmek gerekdir, bunun sebeplerini araştırmak gerekdir.

Mesela on beş dâireli bir apartmanayı alam. Bu apartmanı yapmak parayı nereden bulduzunga da önem vermemeliyim. Herhalde bir ömrü içinde onbeş dâireli bir apartman yapmak kadar para bulmak sade bir kaabiliyet ve deha meselesi değil. Daha başka bir takım yolları olmasa gerekdir bunun. Neyse bunu kuralamam.

Her dâiredeki kiraçı aylık kazancının yarısını apartmancuya vermektedir. De-

mekki Onbeş dâireli bir apartman sahibi yedi aile babasının tüm manayını almaktır ve kiracları sabahın akşamı difniyapı yarın manşla geçtiğinde, apartmanı oturduğu yerden yedi tüm manşının cebine indirerek istediği hayatı sürdürmektedir. Elbetice apartmancısı bir apartman ve bir apartman da yaptıracak, kiracların ise ömrü bilinbir evleri olamayacaktır.

Ayrıca apartmanın çocuğu da, onun çocuğu da, onun çocuğu da, oturdukları yerden başkalarının aylığını ortak olarak yaşamaya devam edecektir.

Bu nisbetsizlik ve adaletsizliği deneylekle devlet görevlidir. Fakat ya devlet mekanizmasında söz sahibi olanlar apartmançalar; yalnız söz sahibi olanlar da hemen bir apartman yapmışsa... O zaman elbet bu bozukluğu düzeltmek işlerine gelmez.

Demokrasi, ezi - lenjinin haksızlığa uğrayanlarını ve istismar edilenlerin seslerini duyurmak için gereklidir. Yoksa dumurlarından adaletsizlikler pâna - suna memnun olanlar gayet tabii olarak, bu adaletsizliklerin düzeltmesini, insanların uyanarak haklarını aramalarını istemezler. Kendi büyük menfaatleri ve çahımdan geçimleri uğradı, başkalarına forsa hayatı yaşaması, onların umurunda bile değil.

Batı demokrasileri iki yüz yıldan beri adaletsizliği azaltı azaltı bugünse viyevine erişmiştir.

Türkiye'de ise bu adaletsizliklere yeni yeni eğilimeyiz. Sındılye kadın iktisadi tenkitlere, toplum bünyesindeki iktisadi dengesizliklerin araştırılmasına müsaade edilmemis olması, memleketin en büyük felâketini teşkil etmiş ve niyâyet bir ekmâza saplanmasına sebep olmuştur.

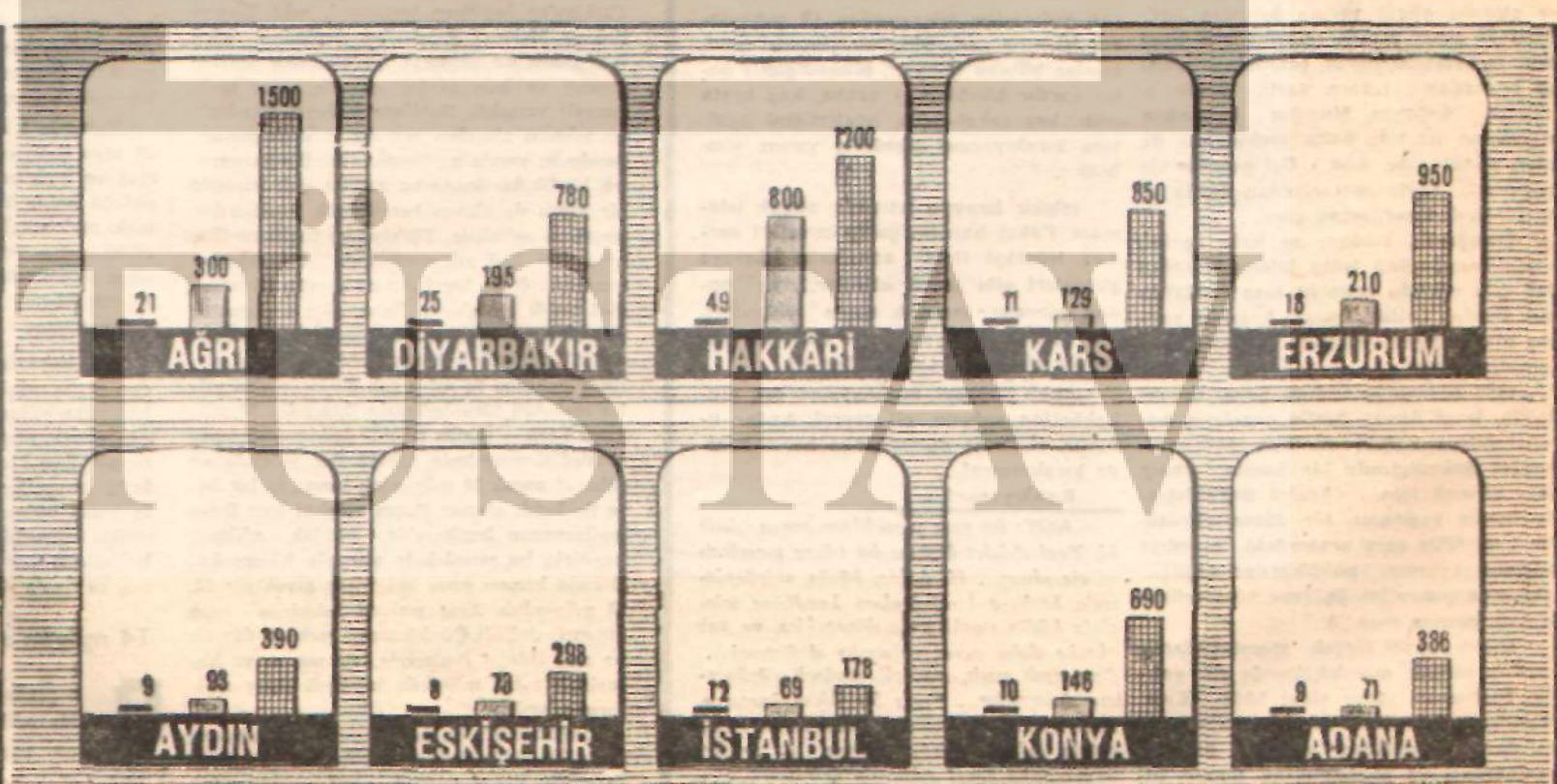
Demokrasi uydurma mutlular söylemek lejîn değil, bu uçurumları ortaya koymak ve toplumu daha güzel, daha sağlam bir toplum olmaya doğru ilerletmek için - dir.

Bu açıdan düşünmeye ve haksızlıklar bütünü kalmış eziyetlerle görüme başladığımız gün biz de sarkılı bir devlet olmaktan kaçınacağız.

Sarkın geri, batının heri olmasını bir sebebi de, birinden istirmâra karşı mesut bir mücadelene mevut olması, ötekinden olmamıştır. Biri dâhâ toplumun iyiliğine doğru değişmiş, öteki ise sadece muynen bir zümrûnun menfaatine bekelli olmek için katışıp kalırıstır.

Değerli okul müdürü, fakat bütçe imkânsızlıklar, 1962 yılında Doğu'da, esaslı bir kalkınma hareketine girişmeye imkân vermiyor. 1962 bütçesinde, tahsiseden Doğu'ya verilen miktar, 11 milyon lirayı aşmaktadır. Halbuki Muş projesi için bile, 23 milyon liraya ihtiyaç vardır.

Devletin imkânlarını büyük ölçüde artıracak ve köklü reformlar karşısında gerekliyedek olan bir idare işbaşına gelmediği müddetçe, Doğu kalkınması bir hırsız olarak kalacaktır.

25 milyonluk Arpa yolsuzluğu

Doğuda hayvanlar yemsizlikten ölüken, 52 bin 500 ton arpa, Hazinenin zararına olarak Komünist Çin'e nasıl satıldı?

Satışı önleme çalıştığı için vazifesinden uzaklaştırıldı, söyleyen, Dış Ticaret Dairesi eski Başkan Yardımcısı Turan ÇAKIM, meselenin içyüzünü açıklıyor:

Ilk sayınızda «Bir yüksek memurun açıkladığı yolsuzluklar» başlığı altında yazmış olduğumuz yazıda «Dış Ticaret Dairesi Başkan Yardımcısı» olarak bahsedilen zat, hâlen müstafî adedilmiş durumda bulunan Turan Çakım'dır.

1961 yılı kapanırken senenin son gününde muhabirimiz kendisyle 120423 numaralı telefonunda konuşarak bir müläkkât istemiş ve talebinin nezakat ve memnuniyetle karşılanması üzerine, Ankara Atatürk Bulvarı 94/7 numaralı evinde görülmüş ve muhtelif gereklerde sayı olan «52.500 ton arpa İhracı» hakkında kendisinden bir beyanat almıştır.

Söze kendi durumu hakkında çok büyük bir izahla başlayan Turan Çakım özellikle aşağıda yazılı açıklamalarda bulunmuştur:

«Eski Ticaret Bakanı M. Baydur tarafından hakkında ittilâz edilen ve bir takım hissi sebeplerle dayandığını kanlı bulduğum haksız ve kanunsuz idarı bir muamele ve kararname iżmâzında en yüksek idarı kaza mercilâzâ dâvâ sâniye ve dâvâ arzuhalime, bu idarı kararm haksız olduğunun bir delili olmasa ittilâz, M. B. K. ne evvelce verdiğim bir muhturayı da eklemiş bulunuyor.

Bahis konusu dâvâm âlenen ikame edilmiş ve muhteviyatı ilgili tarifatından görülmüş, dâvâ: Ticaret Bakanlığına tebliğ edil-

Arpanın Ofise malîyet fiyatı (ton): 55 dolar

Hazineye sağladığı gelir itibariyle satış fiyatı: 29 dolar

Serbest piyasada o günkü arpa fiyatı: 52 - 54 dolar

Serbest piyasada bugünkü arpa fiyatı: 82 dolar

Hazinenin o günkü fiyatlarla kaybi: 10 milyon lira

Hazinenin bugünkü fiyatlarla kaybi: 25 milyon lira

mis, alâkâlı servislerce okunup tevap verilmiş ve bu surelle bir çok kimse tarafından ittilâz kesbolmuş bir konudur. Bu meyanda sayın gazetemizin de bu mevzuu isittiği ve öğrendiği ilk sayımızda «Bir Yüksek Memurun Açıkladığı yolsuzluk» başlıklı neşriyâtenin anlaşılmaktadır.

Ancak, bu neşriyatının, tertip tarzi itibariyle, tarifatından dâvâ arzuhaline ve eki muhteraya dahil edilmemis olan ve İstigâl sahami teşkil eden İhracat muamelelerinin haricinde kalması itibariyle vukuuna ve mahiyetine väfi bulunumadığını (dikiz makinesi ithâlatı) ve (Bakanın kurusuna rapor alması) mevzuvarının da bu muhturada ve dâvâ arzu - halinde yer aldıkları zehabi uyanmaktadır. Bunlar herhalde sayın gazetenizin başka kaynaklarından edindiği istihbarata müsiten olacaktır.»

İngiltereye borç

Bunu müteakip Turan Çakım arpa mevzuu hakkında sorduğumuz muhtelî sualleri şu şekilde cevaplandırmıştır:

«1961 yılı başında Toprak Mahsülleri Ofisi'nden elinde 1960 yılı mahsüllü 60.000 ton beyaz arpa mevcut bulunmaktaydı. Bunla -

Nimet Arzik İCTEN GELDİĞİ GİBİ

Eşekgûden kar'yesinden...

... Mistik, dağ gibi Mistik, mapusannen fare deliciği kadar hücrende vicedanıyla başbaşaydı. Zaten Eşekgûden Kar'yesinden Mistiğ'i vicedanıyla başbaşa kalsın da, içi pişmanlığın köpükleri sularıyla yıkansın diye koymuşlardı mapusane hücresinde...

Yavuklusunu kendisiyle paylaşıya gelenin gönü'l yerine öylesine kakmıştı ki paslı başçağı, kabzını bile usul usul oynatabilmelerdi çekmek istiyenler sonrasında... Hücre, yaşı, dardı, tıpkı, soğuktu, Mistiğ'in babasının mezarının içi bilo daha «çokulgan» di, göze, gönüle, içe, dışa... Gel gelelim içig bilgilere» böyle mezarlardan fayda umuyorlardı kendilerine göre...

Çıktığında, vicedan ne hale geldi, islahı hangi yönü tuttu bilemem, fakat dağ gibi vücutu erimişti ince hastalıktan. Üstüne üstlük, bacagi kopmuş yenmiş gibi yampiri yampiri sürtünüyordu romatizmadan!...

1953 senesinde Osman Sevki Çiçekdağ'a, Izet Akçal, bütün cezalarla beraber hücre cezasını da İhya etmişlerdi, Adalet Bakanlığından bir hamle yapıp nöze girmek ister... (Adalet Bakanlığında hamle yapılmaz, bir düzen yürüttür... ve fiille ceza arasındaki orantılı bilgiler ayarlar, politikacılar değil!... iki sene indirelim, üç sene bindirelim...) e' syârlanmaz ceza...

Hücre cezası birçok memleketlerde vardır, birçok memleketlerde de yoktur. Tartışması sürer gider hâla... Evet prensip şudur: İnsanın yalnızlıkta, zorla, darda, yaptığına gözünün önünde tanılanması ve pişmanlıktan tekrar in-

sanlaşması... Ufacık, ve ihmâl edilen bir teferruat var bizde... Kişiyi vicedanıyla başbaşa bırakabilemek için, evvelâ kâşide vicedan yaratmalıdır... (O vicedanı evvelâ kendinizde yaratın beyler de sira sonra Eşekgûden kar'yesinden Mistik oğlu Mistiğe gelsin! E mi?... Bu da benden!) 1953'tenberi işkence yeri olarak kullanılan hücrelerden (3 subayların işkence yeri, 39'ların işkence yeri, binler bilinen yakalar, bilmediğimiz neler vardır kimbilir...) acaba, kaç hasta çıktı, kaç sakat çıktı, istatistikini ilgiliere bırakıyorum şimdilik, yalnız şimdilik...

Hiçbir konuya istismar etmek istemem. Fakat hayatın garip cilveleri vardır: Hücreyi İhya edenlerin hücreye girmeleri gibi soğuk cilveler... ve ondan sonra, insanlık adına yakınlarının uzaklarının yaygarayı basması gibi denizcilikler... tatsız cilveler!..

Allah kimseyi, muhayyelesi kıl, muhabbetten yoksun, cil çeyrek kadar ufak, okyanus derinliğinde haris ellerde bırakmasın!

Bırakıyoşor!

NOT: Bu yazı yazıldıkları sonrası isittiği ki, Yeni Adalet Bakanı bu hücre meselesini ele almış... Herhalde, bütün vicedanlarıyla başbaşa bırakılanlar kendisine içlerinin bütün suçaklılığını dönecekler, ve «ah ekeske daha evvel gelseydiz dedirtmek...» diye sizli sizli, sevinçli, sevinçli düşüncelere dalacaklar... Tipki bir İlâcın kurtarmak istediğiniz hastanın ölümünden sonra ortaya çıkmasından gibidir... Amma iyiliğe ekeske daha evvel gelseydiz dedirtmek...

rin üstün kaliteli ve bira sanayiline elverişli arpalardan olduğu analizlerle resmen tesbit olunmuştur.

Ofise mevsim bağından itibaren satılmış olanlar bu arpalardan 52.500 ton Transekspor firması aracılığı ile BUNGE Firmasına Temmuz 1961 ayı içinde satılmıştır. Toprak Mahsülleri Ofisinde bulunan arpalardan bir Türk firmasının aracılığı ile bir yabancı firmaya satılmış bazı ahdâvalde ve ilk satışa normal gibi görülebilir. Ama nasıl, hangi yollarla, hangi şartlar altında ve kaç paraya satılmıştır? İşte hikâyeyin bu yönleri çok ilgî çekici ve üzerinde durulmaya değer görülmektedir.

52.500 ton arpa, mümasili vassıftaki arpaların Dünya fiyatları ton itibarıyle 52 - 54 doları bulduğu tarihlerde zâhiren 45 dolar fiyatla ve fakat hakikati halde hazineye sağladığı gelir itibarıyle 29,25 dolar'a eden çikalılmıştır. Hemen burada suna işaret edilim ki, bu arpaların Toprak Mahsülleri Ofisi'ne malîyeti ton itibarıyle 55 dolarıdır.

Arpaları ton başına 29,25 dolara satılmış olması hakikî arpa bedellerinin ödenmesi şartından doğmaktadır. Şâyle ki:

Varılan anlaşmaya göre arpa bedellerinin % 63 i serbest dövizle, % 35 i ise Türk - İngiliz Hususi Kredi ve Silâhlanma istikrâzlarından doğan borçlarımızın mahsûl suretiyle ödenecektir. Böylece bu son kısım için, tabir caizse, cebimizle bir şey girmeyecektir. Bu şekilde arpaların beher tonu serbest dövizle 29,25 dolara satıldığına göre ilk merhalede Hazinenin zarar: (7) milyon Türk Lirasını bulmaktadır.

İyi ama, İngilizlere olan borçlarımızın ödemeyecek midir? şeklinde bir suel akla gelebilir. Bu borçlar nasıl doğmuştur ve ne kadardır? Arpa satarak borçlarımızı ödemekte bir zaruret var mıdır? Bu borçlarımız daha uygun şekillerde ve şartları ödenemez miydi?

Evvelâ bahis konusu borçlarımızın hikâyesi sudur:

İkinci Dünya Savaşından evvel, Savaş içinde, Savagtan sonra ve kuvvet dengesinin kritik bir hal almış olduğu zamanımızda İki Blokta Batılar tarafından NATO'nun sağ kanadımı cesaret, azim ve güvenle koruyan Türkiye'ye İngiliz hükümeti, eski Ticaret Bakanı Mehmet Baydur'un deyimine göre (bir takım işe yaramaz, çirrik çarık tesâder yapmış ve bazı modas geçmiş savaş malzemesi) vermiştir. Bu ifade Mehmet Baydur'un şâsına ait olup burada münâkâşasının yapılması yersiz görülmektedir. Borçlarımı

zin büyük bir kısmı bu suretle, pek şâhâzâ bir kısmı da alınan bazı küçük kredilerden meydana gelmiştir. Türkiye ve İngiltere Hükümetleri 1960 yılı sonlarında bir anlaşma imzalayarak bu borçların ne surette ödeneceğini taahhüt etmişlerdir. Buna göre toplam 91 milyon Türk lirasını biraz geçen borçlarımızdan 61 milyonluk kısmı, İhâser idaresi ile bulunan ve satış çok güçleşen eski yılarda mahsûl tütfânlımlarının İhraci ile, 20 milyon Türk - İngiliz Kültür Anlaşmasının gerektirdiği projelerin tahakkuku yolunda ve nihayet ancak 10 milyonluk kısmı da bir liste ile temsîl olunan İhracat müşkül bazı İhracat mallarımızın İngiltere'de istihlâk edilmesi kaydıyle bu memlekete satışıyle ödenecekti. Burada hemen şunu belirtmek gerekiyor ki, 10 milyonluk İhracat malları listesinde arpa mevcut değildi. Çünkü arpa, serbest dövizle ve cari Dünya fiyatlarıyla her zaman ve kolaylıkla satışı mümkün kymetli İhracat mallarımızdan.

İngilizlere olan borçlarımız, her borcuna ve vadine sadık Türkler tarafından elbette ödenecekti. Fakat yukarıda yazılı olduğu şekilde ve anlaşma ile tesbit olunan yollardan öde-

Turan Çakım

nekti, yoksa ARPA İhracı suretiyle değil.

Açıklık hikâyé

Gelelim gitlike açılı bir hal alım hikâyeyin devamına: Firma ile miktar ve bedel üzerinde böylece bir satış anlaşıması yapıldıktan sonra ortaya katılıklı vecibeler çıkmıştır. Bu vecibelerde en önde gelenleri olarak Firma malî bedeli ödeyecek, Toprak Mahsülleri Ofisi de arpaları teslim edecektir.

Gelgelelim, Firma arpa bedellerinin % 25 i serbest dövizle, % 35 i ise Türk - İngiliz Hususi Kredi ve Silâhlanma istikrâzlarından doğan borçlarımızın mahsûl suretiyle ödenecektir. Böylece bu son kısım için, tabir caizse, cebimizle bir şey girmeyecektir. Bu şekilde arpaların beher tonu serbest dövizle 29,25 dolara satıldığına göre ilk merhalede Hazinenin zarar: (7) milyon Türk Lirasını bulmaktadır.

İyi ama, İngilizlere olan borçlarımızın ödemeyecek midir? şeklinde bir suel akla gelebilir. Bu borçlar nasıl doğmuştur ve ne kadardır? Arpa satarak borçlarımızı ödemekte bir zaruret var mıdır? Bu borçlarımız daha uygun şekillerde ve şartları ödenemez miydi?

Evvelâ bahis konusu borçlarımızın hikâyesi sudur:

İkinci Dünya Savaşından evvel, Savaş içinde, Savagtan sonra ve kuvvet dengesinin kritik bir hal almış olduğu zamanımızda İki Blokta Batılar tarafından NATO'nun sağ kanadımı cesaret, azim ve güvenle koruyan Türkiye'ye İngiliz hükümeti, eski Ticaret Bakanı Mehmet Baydur'un deyimine göre (bir takım işe yaramaz, çirrik çarık tesâder yapmış ve bazı modas geçmiş savaş malzemesi) vermiştir. Bu ifade Mehmet Baydur'un şâsına ait olup burada münâkâşasının yapılmaması yersiz görülmektedir. Borçlarımı

zin büyük bir kısmı bu suretle, pek şâhâzâ bir kısmı da alınan bazı küçük kredilerden meydana gelmiştir. Türkiye ve İngiltere Hükümetleri 1960 yılı sonlarında bir anlaşma imzalayarak bu borçların ne surette ödeneceğini taahhüt etmişlerdir. Buna göre toplam 91 milyon Türk lirasını biraz geçen borçlarımızdan 61 milyonluk kısmı, İhâser idaresi ile bulunan ve satış çok güçleşen eski yılarda mahsûl tütfânlımlarının İhraci ile, 20 milyon Türk - İngiliz Kültür Anlaşmasının gerektirdiği projelerin tahakkuku yolunda ve nihayet ancak 10 milyonluk kısmı da bir liste ile temsîl olunan İhracat müşkül bazı İhracat mallarımızın İngiltere'de istihlâk edilmesi kaydıyle bu memlekete satışıyle ödenecekti. Burada hemen şunu belirtmek gerekiyor ki, 10 milyonluk İhracat malları listesinde arpa mevcut değildi. Çünkü arpa, serbest dövizle ve cari Dünya fiyatlarıyla her zaman ve kolaylıkla satışı mümkün kymetli İhracat mallarımızdan.

Yukarda izah olunduğu veçile bir arada bedelleri temin edilmemiştir. Zira İngiltere Bankası anlaşıma gergesini içinde ve borçların ödenmesi gerekince göre alcaklarını beker iki İngiliz firmasına satmış bulunmaktadır. Diğer taraftan, 10 milyonluk listeden evvelce İhracat yapılması dolayısıyla arpaları ödeyecek kadar para kalmadığı gibi esasen de arpa mezkûr listede, mevcut bulunmamaktadır. Bu itibarla arpaların bu yoldan satış ve İhraci için hiç bir sebep ve zaruret mevcut olmadı. Bu imkânsızlığı bile bire Firma'nın teknîli neden kabul olunmuş ve bu satışın tahakkuku için neden dolayı ilgili bütün imkânsızlıklar yenmek yolunda kanunsuz, nizâmsız, usulsüz ve olaganüstü gayretler serfetmiştir? Bunu başta eski Ticaret Bakanı Mehmet Baydur'dan, eski Ticaret Bakanlığı Müsteşarı Mahmut Seyda'dan ve Ofis Umum Müdürlüğü ile Ticaret Bakanlığı'nın ve Ofisin daha alt kademelerindeki ilgiliilerinden sorup öğrenmek mümkün olsa gerekir. Bununla beraber hâdisenin müteakip safhaları su şekilde cereyan etmiştir:

Yukarda izah olunduğu veçile bir arada bedelleri temin edilmemiştir. Zira İngiltere Bankası anlaşıma gergesini içinde ve borçların ödenmesi gerekince göre alcaklarını beker iki İngiliz firmasına satmış bulunmakta. Diğer taraftan, 10 milyonluk listeden evvelce İhracat yapılması dolayısıyla arpaları ödeyecek kadar para kalmadığı gibi esasen de arpa mezkûr listede, mevcut bulunmamaktadır. Bu imkânsızlığı bile bire Firma'nın teknîli neden kabul olunmuş ve bu satışın tahakkuku için neden dolayı ilgili bütün imkânsızlıklar yenmek yolunda kanunsuz, nizâmsız, usulsüz ve olaganüstü gayretler serfetmiştir? Bunu başta eski Ticaret Bakanı Mehmet Baydur'dan, eski Ticaret Bakanlığı Müsteşarı Mahmut Seyda'dan ve Ofis Umum Müdürlüğü ile Ticaret Bakanlığı'nın ve Ofisin daha alt kademelerindeki ilgiliilerinden sorup öğrenmek mümkün olsa gerekir. Bununla beraber hâdisenin müteakip safhaları su şekilde cereyan etmiştir:

Bu imkânlardan hazırlanıncaya kadar aradan geçen müddet zarfında Dünya arpa fiyatları yükseldi, arpa bedelleri temin edilmemiştir. İhracatçıları şâhâzâ bir kâsim: İhracat müşkül bazı İhracat mallarının İngiltere'de istihlâk edilmesi kaydıyle bu memlekete satışıyle ödenecekti. Burada hemen şunu belirtmek gerekiyor ki, 10 milyonluk İhracat malları listesinde arpa mevcut değildi. Çünkü arpa, serbest dövizle ve cari Dünya fiyatlarıyla her zaman ve kolaylıkla satışı mümkün kymetli İhracat mallarımızdan.

14 milyon zarar

Bu arada anlaşıma tamamen muhalif bir şekilde Firmaya «Free Destination» yanı istediği yere arpaların serbestçe sevk ve İhraci hakkı verilerek arpalarımızın Kızıl Çin'e gönderilmesi temin o-

YÖN, 3 Ocak 1962

Junnuşdur, ki bu cihet Türk - İngiliz anlaşmasına, Türk-Amerikan Surplus Anlaşmasına ve NATO taahhütlerine tamamen aykırıdır.

Bir yandan Dünya arpa fiyatları devamlı olarak yükselsirkten diğer taraftan Firmaya verilen yersiz opsiyon temdilleri dolayısıyla Türkiye'nin bu arpa satış yüzünden maruz kaldığı zarar safa be safa 10 milyon, 12 milyon ve nihayet Aralık 1961 ayı bidayeti itibarıyla dünya arpa fiyatlarının FOB. 76 doları bulması neticesi 14 kışır milyon Türk lirasına baliğ olmuştur. Dünya arpa rekolesinin düşük olduğu ve fiyatların mütemadi yükselmek istikametinde seyrettiğini Ticaret Bakanlığı ve Toprak Mahsülleri Ofisince katlı ve sarılı bir şekilde bilinmektedir. Fiyatlar bugün FOB. 82,- Dolar civarındadır. Şubat 1962 ye kadar daha da yükselecektir.

Burada açıklamak lazımdır ki, TRANS-EKSPORT Firması, Türkiye'de tanınmış büyük ithalat - ihracat firması TRANS-TÜRK'ün ihracat ile mesgul bir filialıdır ve baş sermayedaları eski Ticaret Bakanı Mehmet Baydur'un yakın ve eski arkadaşlarından olup bu firmadan birçok ticari muamelede bizzat Mehmet Baydur'dan himaye ve farklı muamelelere mahzar olduğu ve eski Müsteşar Mahmut Seyda'nın da, selâhiyetleri hukümlü dahilinde bu gibi muamelelere mualefet etmesi gerekken her defasında olduğu gibi bu-defa da bilâkî tâbikatını hukil ve formülle ettiği israrla ifade olunmaktadır.

14 milyon zarar

Bu hikâye ile ilgili diğer bir elbet de sudur: Amerika'nın ziral istihsal fazalarından Türkiye'ye yapılan yardım anlaşmaları Türkiye'den yemlik hububat ihracına manidar. Bu resmi imkânsızlığı ortadan kaldırılmak için de haddi zatunda yemlik olan ve üstün kalitesi dolayısıyla bir sanayiine de elverisi olan arpalarımız Ticaret Bakanlığının (Birlik arpa) name ile ihrac edilmiş cihetine gidilmiş, velhâslı muhtelif anlaşmalara tamamıyla muhalif, dig ticaret politikamıza maküs istikamette ve çok düşük bir fiatile TRANSTÜRK Firmasına mutlakâ satılması için çalışan arpalarımız nihayet satan ve satın alanın yüzlerini güldürerek ve fakat işin iç yüzünü bilenleri ağlatacak tertip ve tedbirlerle maalesef yok bahasına elden çıkarılmıştır.

Bu satış böylece anormal şekilde neticeleriyle zorda kuyveden file çıkarılırken Doğu ve Güneydoğu bölgelerimizdeki durum ise millî bir tâlîhsizliğin acı sahneleriyle kendini çotan göstermiş ve devam etmektedir.

Filakika, yağıssız geçen bir mevsim sonunda müthiş bir kuraklık yüzünden hükmü süren amansız bir kritik insanları ve hayvanları kırıp geçiriyordu. Ekin olmamış, merallarda otlar boy atımadı, çiçek ve kuru kalmışlardı. Her einsten yüzbinlerce kaspılık hayvan, kendi karınlarını doyuracak ekmeğten yoksun köylülerin gözleri önünde açıktan telef olmaya başlamışlardır. Bu durum, gerek arpa satışına takaddüm eden tarihlerde ve gerek satış imkânlarının tahakkûk için zorlamalarla geçen aylar zarfında Ticaret Bakanlığında ve Toprak Mahsülleri Ofisi Umum Müdürlüğüne yakinen bilinmektedir. Bu çiplak hakikat karşısında yapılmamış mantıklı ve zaruri ufak bir hesapla; Hazineye sağladığı gelir itibarıyle, kilosu 26 kuruş 32,5 santime eden çıkarılması göze alınan 32.500 ton arpanın bu şekildeki satışından derhal vaz geçip dahili istihlâke tâsis olunmas halinde hayvan başına ortalama bir kilo hesabıyla 600.000 baş civarında canlı hayvanın altı aylık yem ihtiyaci sağlanmış ve bunlar telef olmaktan kurtarılmış bulunacaktır.

Sândı de bu arpaların bu maksadla memleket dahilindeki ihtiyaca tâhisî halinde sağlanacak faydalari gözden geçirilmesi

52.500 ton arpanın Ofise mâliyeti (kilosu 49,50 kuruştan) aşağı yukarı 21 milyon Türk lirasıdır. Bu miktar arpanın İhracat makasına sahip olmasından Hazineye filen intikâl eden para ise, yukarıda da işaret edildiği gibi yalnızca 13,8 milyon liranın ibaretidir. Bu hesaba göre Hazine 12 milyon lira kadar (yani hemen hemen yarı yarıya) bir zarara maruz bırakılmıştır. Arpaların dahili istihlâke tâsis halinde büyük ve küçük baş hayvan ortalamaları olarak 600.000 baş hayvanın tekabül ettiğini 60.000 ton aynaktan İhracat malı olarak ve earl İhracat fiyatlarıyla 21.000.000 dolarlık (189.000.000 Türk liralık) bir millî serveti temsil edecektir, bunların serbest dolarla her zaman hazır müsterilerine ve kolaylıkla satışı ve İhracat sonunda köyli vatandaşlarımızın ebebine girecek olan para dolayısıyla millî gelire ilâve olunacak, diğer taraftan Merkez Bankamızın 21.000.000 dolarlık rantresi dol-

Bizim milliyetçiliğimiz

Bütün Kuzey Afrikada, Yakın ve Orta Doğu, az gelişmiş Asya ve Afrika ülkelerinin milliyetçilik akımları, kapitalizmin sömürgecilik karakterine isyanla başlamıştır.

Bu zincirin ilk ve en büyük destanı Atatürk İhtilâli, kapitalizmin emperyalizmine karşı idi. Millî Mucadeleyi sürdürerek ve başarılı Büyük Millet Meclisi hükümeti, Anayasa Lâyihâsının «Maksat ve Meslek» bölümünde bu temel hedefi söyle anlatmıştır:

«Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti, hayat ve istiklâlini kurtarmağı yegâne maksat ve gaye bildiği hâlik emperyalizm ve kapitalizm tahakküm ve zulmünden tâlis ederek idare ve hâkimiyetinin sahibi kılmakla gayesine varıl olacağdı itikâdındadır.»

Millî Mucadeleinin tarihi hikâyesinde bu cümle tam yerine oturmaktadır. Daha sonra Cumhuriyet Hükümeti bu hedefe sadık kaldı. İktisadi Savaşından yeni çıkış bir ülkenin tabii görülecek özgürlük titizliği ve gururu içindeydi Türkiye...

Atatürk İhtilâlinin dayanak noktası «özgürlük içinde yaşayan Türk halkı» idi. Yabancı şirketlerin millileştirilmesi, Kapitalistlerin kaldırılması. Dâyi Umumiyyen temizlenmesi İktisadi ve siyasi özgürlüğünü yeniden kazanmış bir halkın millî güvenlik duygularını okşuyordu.

Türkiyede milliyetçilik akımını bu tarihi doku örgüsünde sürdürmek gereklidir. Yalnız Türkiyede değil özgürlük savaşlarını gerçekleştirmiş veya gerçekleştirmekte olan diğer az gelişmiş ülkelerde de çıkış noktası kapitalizmin emperyalizmine laşıdır. İkinci Dünya Savaşından sonra gözlerimizin önünden süreğelmistir bu olaylar.

1950'den sonra bu olaylar karşısında nasıl bir tavır takımıstır Türkiye?

Türkiye 1950'den 27 Mayıs 1960'a kadar Birleşmiş Milletlerde özgürlük savaşlarını baltalayıp geciktirici oylar kullanmıştır. Ve Türkiye 1950 den beri iç politikasında Kurtuluş Savaşından sonra tutturduğumuz politikanın tâsine gayretlerin içindedir. Bugün dâyi borçlarımızı toplamam, esbâk Dâyi yâni Umumiyye Nazır'larından birisi duysa şarkâkak düşüp bayıldı. Bugün Türkiye yabancı devlet tebaâflarına millî sınırları içinde olağanüstü kazai imtiyazlar tanımlı. Bugün Türkiye yabancı sermayeyi olağanüstü menfaatlerle yalvararak davet etmektedir.

Kurtuluş Savaşından sonra Türk toprakları içinde elle tutulacak gözle görülecek bir kesefet kazanan Türk milliyetçiliğinin dokusunu ören ve besleyen bütün müesseseler 1950 den sonra eskimî düşünceler sayılmıştır. «Devletçi» ve «millî cumhuriyet müesseseleri» «liberal» ve «beynelmîle» müesseselerle yer değiştirmeye başlamıştır.

Bütün bunlar, kısacası insan hayatı içinde yaşadığımız tarihi gerçeklerdir.

Fakat kapitalizmin emperyalizmine karşı bir özgürlük ve devletçilik reaksiyonunda gelişen Türk milliyetçiliği

sîhîbazları şaşırıacak bir elçabukluğuyla liberalizmin ve özel teşebbüslerin bekçisi derekesine dâsürülmek istenmiştir. 27 Mayıs sonrasında bile Türkîyenin durumunda bir hazır manzara:

— Sosyal devlett., dediniz mi irklenler..

— Sosyalizm!, dediniz mi nefesi duranlar..

— Devletçilik!, dediniz mi kuşkulanaular.. Ve menfaatlerin teknesi içinde yoğunlukları çamuru düşüncelerinize bulastırma, çalışanlar bir de milliyetçilik maskesiyle örtmektedirler yâzlerini.. Bulalar devletin dâyi münasebetlerini memleket içinde kurdukları dalavere çarkının motorunu yağılamak için viedansızca kullanan bir şebekenin masalarıdır.

Millyetçilik kavramını, hırsızlıklarının sigorta polisi gibi halka yutturmak isteyenlerin başarı devirleri kapanmıştır. Halk uyanmıştır artık.. Atatürk Türkîyesinin nereden alınıp nereye götürüldüğünü görecek kadar uyanmıştır. Üç beş kursun hasıl menfaati için halkın mukaddes bellediği duyguları sümürgeci İstâhiyla sümürmek isteyenler bir noktada yanlıyorlar. Halk akıl yolu seçmiştir artık. Bu akıl ısgânda, milliyetçilik kavramı, ferdin ferdi sümürmesi düzenine bekçilik ettirilemez.

Dünyanın en medeni ülkelerine bakınız. Devletçilik bugün hepsinde bağı tâcîdir. Yakın tarih medeni ülkelerin liberalizm'den sosyalizme yolculuk târihîdir. Toplumlar, sosyal devlet kavramına ve sosyal reformlar hedefine yönelmişlerdir. Devletçilik fertlerin refah ve saadetleri için tabii şere sayılmaktadır.

Atatürk daha yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde Türkîyenin yönünü sezmişti. Ve öyle bir zamandaki simidi devletçiliğe dört elle sarılan bir çok Batı ülkesi o zamanlar henüz liberalizmin şampiyonluğunu yapmaktadır.

Atatürk Cumhuriyetinin temellerinden biri idi devletçilik. Gün geçti.. Geldik Türkiyede «devletçilik» kavramının tehlikeli «Yon»lar işaret ettiğini müfteri ağızlar sözde milliyetçilik kaygusuyla ağızlarından çığnıyorlar..

Bu çığneden sakızlar içgenç ve gülünçtür. Bu sakızlar, ya taklarında rahat uyuyamıyanlar sarıldıkları son cankurtaran simitleridir. Gerçekte, liberalizmle sosyalizm arasında yapılacak bir tercih tartışmasında milliyetçiliğin yeri, az gelişmiş ülkelerin hiç birinde liberalizmin kefesi dekildir. Tarih yirminci yüzyılın ilk yılında millî şuuru gerçekleştiren halk topluluklarının hikâyesinde milliyetçiliğin kaderini kapitalist emperyalizmin ricatine bağlamıştır.

Biz Atatürk devrimlerinin ağızı yanında bir veni devletçilik görüşünün Türkîyenin kalkınmasındaki yaraticı gücünde inanıyoruz. Bu inanışa bulasırılmak istenilen iftârların hepsi yakalak ates Ant kabrin başçundaki meşalelerde yeteri kadar parlmaktadır.

İlhan Selçuk

yâsiyle Tediye Muvazenemizin aktifine intikâl edecek.

Ama, bu böyle düşünülmemiş, böyle yazılanın, arpalarımız yukarıda izah olunduğu şekilde 189.000.000 lirâk endirektir bir zarar mucip olacak tarzda, cari dünya fiyatları: hâkiminden ise filen 14.000.000 lirâk bir kaçıyla hem de Kızıl Çin'e sevk edilmek üzere yok pahasına TRANSTÜRK Firması aracılığı ile yapanca bir firmaya satılmıştır.

Bir taraftan vilâyet, vilâyet ekmeklik un stoklarımızı ancak üç beş günlük, birer haftalık ihtiyaçları karşılayabilecek miktarla olduşturdan Amerika'dan gelecek bujday yükü tâvuları endiseyle gözlemekteyken, diğer taraftan 600.000 bas hat an tâsârında millî servet, telefon dolayısıyla eden çıkış ve Doğu illerimizden aşıkl ve iâdat feryatları yükselsirkten, öte yandan Türk lîmanlarından vapur, vapur konveyolar hâlide, sanki orada hükümlü sûren kilitkantı kurulan insan ve hayvanları Türk arpalarıyla kurtarmak bizim yâzi ile izmîlîmîye Kızıl Çin'e sevk edilmelidir. Muhâlif gazetelerde çıkan haberlerden büyük üzüntü ve izdârapa öğreniyoruz ki, bu gün Doğu flânerimiz bir kilo kuru ot bit lîrasına satılmaktadır ve hatta bu bedeli ödemeğe hazır hayvan sahipleri bu kuru otu dahi bulamamaktadır. Halbuki arpaların satıldığı yaz aylarında 52.500 ton arpa kithâk bölgelerine sevk edilseydi bugünkü kithâk fâciyatının âkibeleri büyük ölçüde hafifletilmiş olurdu.

Lisans durumu

Siindi gelein hâdisenin son perdesine: İki tarafı anlaştılar, gerçeveşinde yapılan İhracata alt muamelelerle başlı önemi maddelerin ve bu meyanda arpaların İhracat, Dâyi Ticaret Rejimi hakkındaki kararname hükümlerine göre, Ticaret Bakanlığı verilecek lisansa tabi tutulmuştur.

Bir İhracat muamelesinin son safhasını İhracat lisansı teşkil eder ve tâbik mevkiiye koyar. Diğer bir ifade ile, bir İhracat muamelesinin tâbikata intikâlini temin eden son ve katı mekanizma (İhracat lisansı) dir.

Bu da şu demektir ki, İhracat lisansı bağılı her satış muamelesinde (Sauf licence) tabii şartı mevcuttur. Yani, Ticaret Bakanlığında İhracat lisansı verilmediği takdirde; tâsîmat, mal teslim mecburiyeti vessâre gibi statîciya taâlûk eden bütün vîcibeler kendiğinden düber ve satış akdi hiç bir hükümlü ifade etmez.

Bu itibarla, lisans verme safhasında satış ve İhracat muamelesiyle ilgili (memleketin stok durumu, dahili istihlâk ihtiyaçları, cari dünya fiyatları, kontenjan hakâkileri gibi) bütün unsurlar, Ticaret Bakanlığı Dâyi Ticaret Dairesinin ilgili muhâlif servislerince teker, teker de dikdâr incelenir. Memleket menfaatlerine uygun ve her türlü şartlar müsait bulunduğu takdirdeki Dâyi Ticaret Dairesi İhracat Servisi ilgili madde masâsi memurundan itibaren İhracat lisansını hazırlar ve muhâlif paraflardan geçirildikten sonra (principi itibariyle) Bakan adına İhracat Servisi Başkan Yardımcısı tarafından imzalanarak verilir.

Yurt kithâk çekeren

Yukarıdan beri ne dereceye kadar taahhütlerimize, anlaşmalarımıza, dig ticaret politikamıza, memleket menfaatlerimize aykırı düşüğünü İzaha gayret ettiğim durumlar ve bilhassa Doğu illerimizdeki tâsîti bir hâdisâ hâviyetinde olan kithâk ve kithâk dolayısıyla maruz bulundum. İhracat miliî felâket muvacehesinde, hiç de ilse bu yanlış hareketin en son safhasında, Ticaret Bakanlığı Dâyi Ticaret Dairesince bu

satış muamelesi için lisans verilmesi cihetine asla gidilmemek ve bu son derecede anormal satışa mutlakâ mualefet etmek gereklidir.

Nitekim, bu vazifeyi bu surârlarda ifa eden Başkan Yardımcısı mevkîinde bulunsayıb böyle bir lisansı vermekliğim asla mevzuu bahis olmayacağından. Ve esasen bundan dolayıdır ki, bu arpaların kusmen deblokaj yoluyle İhracatına kendi selâhiyet ve vazife hâdufların dahilinde mutlak surette mualefet edecek olmam (daha evvelki tutumlarım ve bu hâdisâ hakkında işin başlangıcı anında beyan ettiğim noktalâzam dolayısıyle) râfîm olan, eski Ticaret Bakanı Mehmet Baydur, harekâtında serbest kalmak maksadıyla, banâ evvelâ bir ay mecburi izin vermiş ve bilhâlere, beni İhracat Başkan Yardımcılığı görevimden ayırmıştır.

İşte, 52.500 ton arpanın İhracatına imkân veren İhracat lisansı Dâyi Ticaret Dairesince makasına sahip bir mualefette bulunulmakta, böylece verilmesi ve memleketin bağırlıda büyük yaralar açan ok da bu suretle yâd edilebilir.

Memleketin ticâri ve iktisadi güçlüklerine gareler bulmak vazifesileyi iş başına getirilen, eski Ticaret Bakanı Mehmet Baydur ile vazifesini, Bakanın her çeşit arzu ve tasarrufuna bilâ itiraz inkiyat ve bu arzaları formile etmekten ibaret telâkkî eden ve bu satış muamelesinde de aynı suretle hareket eyleyen o zamanki Bakanlık Müsteşarı Mahmut Seyda'nın, Dâyi Ticaret Dairesinin ve yurdun ekmekeklik ve yemlik ihtiyaçlarını temin ve bu işleri tâzimle mükellef Toprak Mahsülleri Ofisindeki ilgiliilerin hangi aksa ve maksada hizmet ettiğileri anlaşlamamakta durur.

SIYASİ NOTLAR

Büyük Elçi Rijov ve Bakanlar

Büyük Elçi Rijov'un Başbakan ve bakanlara yaptığı esrarengiz ziyaretleri örenen carar perdesi, Başbakan yardımcısı Akif İyidoglu tarafından verildi. Sovyetlerin yardım teklifinde bulunduğunu söyledi. Sovyetler, ziral mahsıl satışıyla ödenmek üzere, uzun vadeli, düşük faizli yatırım kredileri vereceklerdi.

Yardumun şartı bağlı olup olmadığı belli

bulamayorsa, partiyi bu işe älet etmesini. Prof. Balta'ya göre, memur zamının tehliriyle, Anayasaya çiğnenmiştir. Zam, bir mükteşep haktır. Hukuk devletinde ise, mükteşep hak geri alınamaz.

Örtülü ödeneğin

TB.M.M. Büyüce Komisyonu, 4,5 milyon liralık örtülü ödeneğin teklifini 3 milyon liraya indirdi. Fakat geçen yıldan kalan 4 milyonu da hesaba katmak gerek. Böylece örtülü ödeneğin 7 milyona erişiyor. Buna rağmen, yıl içinde istihbarat Kamunu gelirse ek ödenek alınacak.

Sovyet Büyükelçisi Rijov

degildir. Sovyetlerin 500 milyon dolarlık yardım karşılık, casus uçakların ucusunun önlenmesi füze rümpalarının tahrif edilmesini istedikleri ve İnönü'ye Moskova'da devlete hazırlandıkları söyleniliyor. Bu teklifler karşında Türk hükümetinin tutumu hentiz belii değil. Batılar nezdinde yapılan yardım teşebbüslerinin akibeti az çok anlaşılmadan, bu konuda kesin bir karara varılması zayıf bir ıhtimal. Fakat yardım teklifinin İyidoglu tarafından açıklanmasının, bazı bakanların hognu gitmedi. Fikri sorulan Devlet Bakanı Feyzioğlu: «Hayret. Bu konuda ben bir kelimde bile söyleyemem. Bu konuda açıklamada bulunmak yetkisi, ancak Başbakan'a aittir. Bu bakımından, İyidoglu'nun beyanatının nasıl verildiğini hayrele karşılıyorum», dedi.

Memur zamı ve Balta

CH.P. Meclisine, memur zamının geri bırakılması kabul ettirmek için, C.H.P. li bakanların giriştiği teşebbüs, Prof. Tahsin Bekir Balta tarafından önledi. Balta, «Bu, hükümet işidir» diyordu. «Hükümet başının şerefini beksem. Çaresini

Başbakanlık arabaları

Başbakanlık, sessiz sadece otomobil testesini değiştirdi. İlk teklif, 1 otobüs (100 bin) ve aralarında 1 Cadilac'ın da bulunduğu biner arabalarıydı. Son teklife Cadillac kalkmış, otobüslerin sayısı ikiye yükseltti.

Milletvekili istihkakları

Onlerine dikenlen sayısız barajları aşamayacaklarını anlayamca, 5400 cüler, 5400'den vazgeçmeye benzeyiyorlar. Hattâ istihkaklarım, Anayasamın giadiği hadudun açık altında olması bile mümkünündür.

Halkın ve basının tepkisi Senatonun dayatması ihtimeli, Cumhurbaşkanının vetoat ve hepsinden önemlisi, Anayasa Mahkemesinin Anayasaya aykırı istihkak kanunuunu istat edeceğini bilmemesi komisyondarda 5400 üm «ittidat haddi» olduğunu söyleyenleri avdurdu.

Halbuki 5400 cüler başlangıcta, Anayasayı yapanlara, Anayasının maksadını anlatmaya kalkışacak kadar azınlıydılar. Bu azim, Anayasayı hazırlayanlardan Nurettin Ardoğlu'na, «Benim maksadımı benden iyi mi bilincekseniz dedirtecek kadar müthişti. Bu yüzden, Millet Meclisi Anayasa Komisyonunda eğlenceli sahneler geçti: Bir teyp getirilmesi için Başkanlığı yazı yazılması teklifi, acele reddedildi 5400 cüler, sözlerinin zaptı gergininden korkuyorlardı... Maas ve aylık kelimelerinin hukuken ne ifade ettiğini tesbit maksadıyla Komisyonu uzman çağrılmaması isteyen Cevat Odykmaç (CKMP) teklifini başka bir üye kabul edenin, Odykmaç kendi teklifi aleyhinde oy kullanmakta mahzur görmeden, 5400 cüler, uzmanlardan da korkuyorlardı.

Genel Kurulda da gizli oy peşinde koşuldu. 5400 cüler, oy gizli olur, herkesin 5400 den yana çıkacağı kanaatindeydi. C.H.P. bunu söylemek için, bütün üyelerinin gizli oya katılmayıp, yerlerinde oturması kararını alınız. Fakat gizli oy gerçekleşmedi. Oylamannı gizli olmaması konusunda yapılan açık oy, gizli oyuların yenilgesiyle sona erdi.

5400 teşebbüsü böylece suya düştü. Fakat halk efkârı önünde Meclisin perestîji fena halde sürüldü.

Bâzı C.H.P. iler bu konuda, Meclis Başkanı Fuat Sırmenci de biraz kabahatli buluyorlar. Sırmenin kabahatli, yersiz bir tarafsızlık kompleksine kapılıarak, milletvekili istihkakları teklifini gündemden çıkarmayı reddetmesi.

Parti Meclisi ve ağalar

CH.P. Meclisinde «şürgündeki ağalar» meselesi oldukça harareti tartışmalara yol açtı. Bâzı Parti Meclisi üyeleri, ağaların kayıtsız karıştırılmışlığı fikri, hükümet tarafından benimsenmesini tenkit etti. Mesela Van'ın en zengin ağası olan Knyas Kartal'ın durumu ortadaydı. Knyas Kartal'ın tahminlere göre 60 bin, tâpı kayıtına göre 35 bin dönen arazisi vardı. Bu arazinin 10 bin dönümünde zirast okulları açılmış, gerisini topraksız çiftçilere dağıtılmak üzere kamulaştırılmış kararlaştırılmıştı. Fakat İnönü hükümeti, şirgündeki ağaların mallarına dokunulmaması için emir verdi. Knyas Kartal, pek yakında Van'a döndürse, mallarına kavuşacak. Muhtemelen AP 11

dikkat edemeyecek kadar bezirdiği bir defa daha anlaşılmış oldu.

Ağrinaslı'nın fili

CK.M.P. li Senâtor Niyazi Ağrinaslı, Büyüce Komisyonunda, alışmadık bir konuya yaptı. Ağrinaslıya göre, Amerikan yardımını azdır ve Timuriengin Nevşehir'e hediye ettiği fil gibi, astarı yüzünden pahalya gelmekteydi. Bu sebeple, İcâbında yardım alınmamalı, ordu 30 bin kişiye indirilmeliydi.

Bu sözler Büyüce Komisyonu üyelerini çok kızdırdı. Hele savunma masraflarını kasanan imkânımızı gözleriyle gördükten sonra, krigglik daha da arttı. Komisyon üyeleri, başlangıça savunma giderlerinde 40-50 milyon lira kuşabileceği kanadındaydı. Fakat savunma bütçesinde hiç bir indirim yapılmadı. Tek tasarruf, CENTO'nun yeni bir tâbute tutmayı eski Meclis binasına kalmaması karar verilmesi suretiyle gerçekleştirilebildi.

A.P. ile Y.T.P.

AP milletvekilinin Y.T.P. ye geçmemi bekliyor. Fakat Alicanın ve Alican'ın ikidardan düşürülmesi şartıyla. Böylece, 77 kişilik bir grup ortaya çıkacak. Hareketin liderliğini Ali Fust Başgil yapıyor.

Sosyalist Partisi

Sami Küçük, Suphi Karahan ve Vehbi Ersi tarafından bir sosyalist parti kurulacağı hakkında Ankara'da doğan söylemleri, ilgiller kesin şekilde yalanladı. Sami Küçük, söyleminin iki arkadığı ile birlikte Yön'ün bildirisini inzâlmalari yüzünden çıktı: kanaatinde.

Senâtor Sami Küçük

Adalet Bakanı Kurutluoğlu

Başkanlığını da kabul edecek.

Bâzı Parti Meclisi üyeleri bunu, bir şayarak, İnönü'nün tutumunu bezenemediklerini açıkladılar.

İnönü, Alicanın teşebbüsü üzerine bu işi yaptığı belirtmekle yetindi.

Sâhir Kurutluoğlu ise, ağaların geri dönmesi için bir C.H.P. milletvekili tarafından yapılan kanun teklifini, kendisinin hazırladığını söyledi.

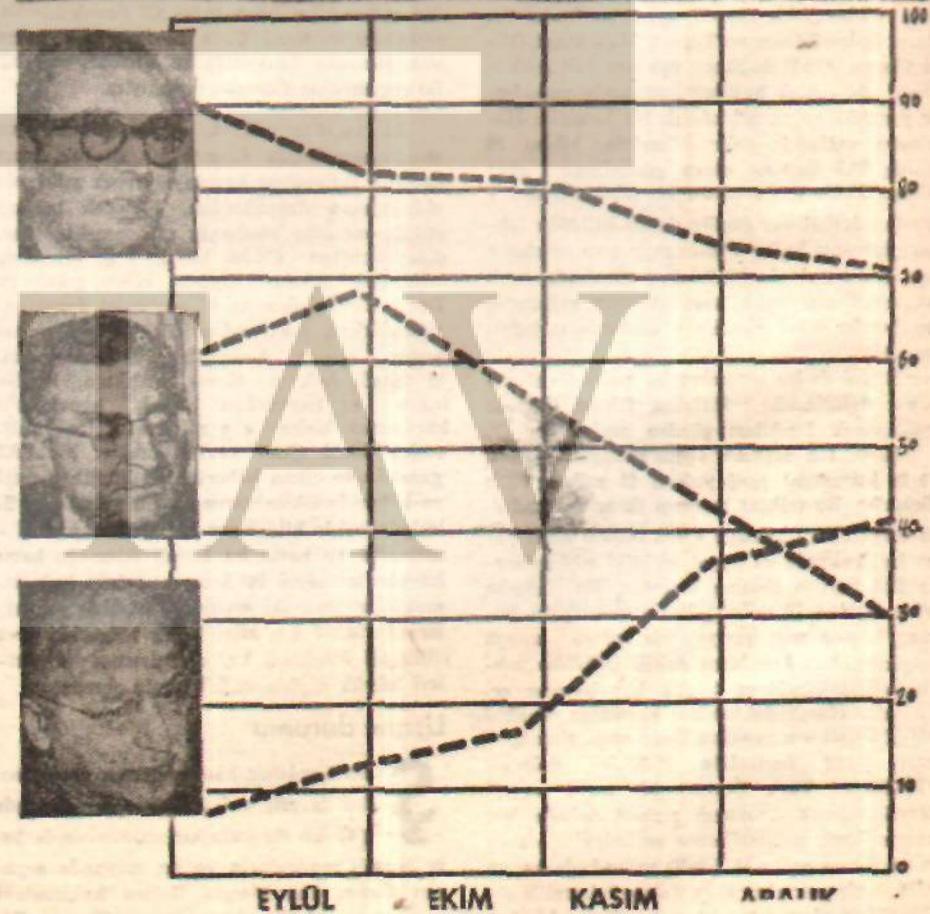
Mebusların yemini

Yargıtay Birinci Başkanı Recai Seçkin, Siyaset Bilgiler Fakültesindeki bir seminerde, yeni kurulacak Anayasa Mahkemesi ile ilgili hazırlıkları ve hazırlanan tasarımları anlattı. Başkona göre, mebusların dönemin başındaki yeminlerini Anayasa Mahkemesi üyeleri önünde yapmaları daha doğru olurdu. Böylece, politikaların, ilerde Yüce Divan hâlinde kendilerini yargılayabilecek olan yargıçlar karşısına yemin ederken. Meclis salonundakinden daha fazla sorumluluk duymaları sağlanabilir.

Kubalı ve parantez

Yen, geçen sayısında, herkese uluorta nasıl ismâtlarda bulunulduğunu göstermek için, kısa bir girişten sonra, Profesör Hüseyin Nail Kubalı hakkında yazılış gülünç bir komünstilik iddiasını süntünlârma alımı. Yazının başında parantezi sonunda görülenler, bazı cümleleri YÖN'ün ait zannederek, siyaset notum başındaki alaylı giriş de yanlış yorumladılar. Böylece, bu tatsız iddiaların, berkesi, nüktelere bille

Siyaset borsasında çıkışlar - inişler

MEBUS MAAŞLARI

Iki davranışları birbirinden ayırmak gereklidir: Çeşitli sebeplerle «Mebus maaşları»nın yüksek tutulmasını istemek başka başka şeydir, «mebus maaşları»nın yükseltilmesi için Anayasa'yı zorlamak başka şey.

... Yeni Anayasasının yapılışında hangi görüşler ve hangi zümrüler çarpıştı? Anayasa rejimi bakınnan dan bugün karşılaştığımız meseleler nelerdir? Bu serinin üçüncü yazısını sunuyoruz. Yazı serideki konu sırasını bozmak pahasına da olsa, günde nü meselesi haline gelen «mebus maaşları»nı ele alıyor.

Anayasa'nın Gücü

Her memlekette olduğu gibi, Türkiye'de de rahatça, serikanlılıkla tartışılamanın meseleleri var. Buna bire de «mebus maaşları» meselesi.

Konunun bu derece cekimsel hale gelmesindeki kabahat geçmiş meclislerde aramak gerek. Toplum hayatının en sıkıntılılarında, kanun koymular, kendi çıkarlarını düşündürerek giderlerini artırırlar, halkın güvenini göz göre göre kırmışlardır. Bu durumu önlemek isteyen, milletvekilleri sağıduyu çağrın öneriler eksik olmamıştır; ama, «mebus maaşları» bahis konusu edilince, parti disiplini işlemez hale gelmiş, ricalar, baskular para etmemiştir.

Aslında, parlamento üyelerinin ödeneklerini anayasa konusu yapmak doğru bir şeyle değil; hatta, toplumun genel seviyesi açısından, biraz da yüz kızartıcı.

Meselenin bir de anayasa teknikile ilgili bir yönü var: Üye ödeneklerini anayasa ile kayıtlama yoluna gidince, ister istemez, tefferruatlı hükümlere doğru kaymak gerekecek, tefferruata kaçınca da, bütün tefferruatlı anayaların düşüşü akibetten kurtulmak mümkün olmuyacaktır. Türkiye'de henüz böyle kavranamayan bu akibet söylece özelleşmek mümkün: Anayalar tefferruatlı oldukları ölçüde, olaylarla çatışacaklar, olaylarla çatışıkça hükümler zorlanacak, teminatlar teminat olmaktan, kayıtların kayıtlama olmaktan çıkacak, anayasa metinleri söz metin hâline gelecektir. Roma hukukunda pek moda olan bu tefferruata inme isteği, oradan Alman hukukuna geçmiş, zamanla Türkiye'ye de bulaşmıştır; bugün de, üniversitelerde ve hukukçular arasında bir hayllî meraklısı vardır. «Mebus maaşları» konusundaki son olaylar, bu meraklınlere yolaçabileceğini ve sık sıkıya kayıtların, niyet boznuk oluncasına, nasıl ardına kadar açık kapılar hâline gelebileceğini açıkça gösterdi. Bu bakundan, tefferruatlı anayasa taraftarlarının olup bitenleri iğretile izlemeleri gereklidir.

Meclis üyelerine ödenek verilmesiyle ilgili hükümlere, 1876 Kanunu Esasında bile rasılamak mümkün. Fakat, bunlar, «kayıtlama» olmaktadır çok, Padişah'tan gelme bir «ihsan» gibi. «Heyet-i Ayannı-

azalık maaşı şehriye onbin kurusuktur. Heyet-i Mebuslar için ise, «mebuslardan herbire beher seno içtimai için hazineden yirmibin kuruş verilecek ve şehriye beşbin kuruş maaş İlbarile memurun-i milikiye nizamına tevlikan azmet ve avdet harcirahu ita kılmacaktır.» 1924 Anayasası ise, «modern» anayasa niteliğini burada da belirtmektedir ve «milletvekillerinin yıllık ödenekleri özel kanunu göstertili» kaydıyla yetinmektedir. Özel kanunları koyanlar sağıduydan uzaklaşmışlar, bunda 1924 Anayasasının ne kabahatî vardi? Anayasa, toplumun niteliklerinden doğan aksaklıları, ölçüsüzlikleri giderbilir ve herşeye care belabiliyor mu?

27 Mayıs'tan sonraki hava içinde, Anayasa değiştirimek herşeye care bulunabileceği sanıldı.

Universitelerden kurulan İstanbul Komisyonu, «özel kanuna düzenlenir» kaydını yeter bulmadı, «Üyelerin ödenekleri en yüksek derecedeki Devlet memurunun aldığı maaşı, yollukları da bir yıllık ödenekleri tutarını yüzde kırkım aşamaz» hükmünü getirdi. Kayıtların bununla bitmiyor: başkan ve başkanvekillerinin ödenekleri için sınır testi edilmektedir, ödeneklerin ayda bir, yollukları da yılda bir ödeneceği, memur maaşlarının artmasından meclis üyelerinin ancak ertesi dönemde faydalanailecekleri belirtilemektedir.

Acaba, İstanbul Komisyonu, hiçbir kayıt koymadan, 1924 Anayasasının hükmünü tekrarlamakla yetinibilebilir miydi? Hayır. Bir defa, o sırada memleketteki en büyük siyasi kuruluş olan CHP, İstanbul Komisyonunun anketine verdiği cevapta, «milletvekilli maaşları, en yüksek barem derecesindeki devlet memurunun maaş seviyesini geçmemeli ve bu husus Anayasada yer almazdır. Yolluk tâhsisatının da maaşının % 40'ını aşmayacağının kaidesi Anayasa girmelidir» demekte, memur maaşlarına yapılacak zamının ancak ertesi dönemde milletvekilli maaşlarına aksedilebilmesini istemektedir. Sonra İstanbul'daki Öntsarı, nihayet, Milli Birlik Komitesi için hazırlanmaktadır ve halk içinde yaygın olan kanadın Komite'ye de hâkim olacağı muhakkaktır. Nitekim, Anayasa Tasarısının temsilciler Meclisinden çıktıktan sonra geçirdiği sahalar, Ondörtlerci MBK'nın bile, «mebus maaşları» konusunda ne derece kışkırtıcı davranışını ve tefferruatlı kayıtlarına gitmek eğiliminde bulunduğu ortaya koydu. Temsilciler Meclisinin Anayasa Komisyonu ve genel kurul, ödeneklerin aylık, yollukları da yıllık olarak alınması yoluyla sınırlamayı bir anayasa hükmü hâlinde getirmeyi lüzumsuz görülmüşti. Oysa, MBK, Temsilciler Meclisine geri çevirdiği maddeler arasında 82. maddeyi de katmış, oradaki hükümlere bir de «denek ve yol-

lukların en çok üç aylık önceden ödenebilir» kaydını koymuştur.

ÖDENEKLER VE TOPLUMSAL EŞİTLİK

Temsilciler Meclisinin Anayasa Komisyonunda, İstanbul Komisyonundan gelen «yollar bir yıllık ödenekler tutarının yüzde kırkım aşamaz» şeklindeki hükmü değiştirildi ve madde çok kısaltılarak şu şekilde sokuldu:

MBK Üyelerinin ödenekleri kanuna düzenlenir. Ödenekin aylık tutarı birinci derecede Devlet memurunun aylığını, yolluk da ödenekin aşamaz. Maaş kelimesi türkçeleştirilerek, yerine «aylık» kelimesi kullanılmıştır.

Teklif, Sadık Aldoğan Turan Güneş, Muin Küley, Bahri Savci ve Mümtaz Soysal'dan kurulu olan «Yasama ve Yürütmeye Organları Alt-Komisyon»undan geliyordu. Alt-komisyon raporuna eklenen ve sonrasında Anayasa Komisyonu raporuna da olduğu gibi alınan gerekçede şöyle denmektedir:

1. Uye ödeneklerinin gerçek bir geçim sehpası seviyede olması lazımdır. Üyelerin özel iş görme imkânları mahduttur. Parlamento çalışmalarına ayrılan vakit, baş-

Mümtaz Soysal

ka çalışma imkânlarını daraltmaktadır.

«2. Üyelerin zaruri masrafları Devlet memurlarının masraflarının çok üstündedir. Cemiyet içindeki çeşitli münasebetleri sebebiyle, doğrudan doğruya şahsi ve ailesi ile ilgili olmayan masrafları büyük bir yüküne bağlı olmaktadır.»

«3. Ödeneklerin düşük tutulması, siyasi hayatı duyanlığı azaltacaktır. Ayrıca geliri olmayan sahibler Parlamento'ya girmeyi istemeyecekler, meclisler maddi durumu müsait insanlara mahsus olacaktır. Demokratik rejim hâkiminden bunun arzedeceği tehlükeler aksaktır.»

«Bu sebeplerle binaen, ödenekler için, makamlı ölçüler kabulüne çağrılmıştır.»

Bu son nokta çok önemlidir. Dikkat edilecek olursa, Batı parlamentolarında, parlamento üyeleri verilecek ödeneklerin yüksek tutulması için uğraşılır, coğulukla «sol» partilerdir. Parlamento görevini belli simfların tekeli olmaktan kurtarmak için gerekli şartlardan biri de

KARAR İÇİN NE DİYORLAR

Muammer Aksoy (S.B.F. Doçenti)

«Milletvekillerinin ödenekleriyle ilgili olarak Anayasaya konulan hükmün gayesi, onu «bilinen bir ölçüt»e göre sınırlamaktan ibarettir. Eğer, «birinci derecede memur aylığından, artırcılarım iddia ettiği gibi, bütün birinci derecede memurların değil de, emdediyi hazırlayan ve kabul edenlerin meşhûlü olan özel duruma sahip bir memurun eline geçen para» anlaşılsa, böyle bir yorum iki bakımdan da hükmün geyse aykırı düber: Evvelâ, «sınırlama», bilinen değil, bilinmeyen ve hiç düşünülmeyen bir ölçüt'e göre yapılmış olur ki, buna zar atma derler. Kanun kuralından «çuk oturdu» vari hâl sureti beklenenler. İkinci olarak da, sınırlama toptan ortadan kaikar ve madde, givisiz, mânâsız bir hükmü derekesine düber. Zira, kanun koyma, hor zaman o biricik memur aylığını istediği kadar çoğaltarak, Anayasanın geyesine aykırı surette bal tutan parmağını yalamak söyle dursun, bal kavanezunu «hanıyağma»daki gibi hapır hapır yutabilir.»

JAN

Bahri Savci (S.B.F. Profesörü)

«82. maddenin hukuki tefsiri açısından, oradaki «aylık» tâbiri, memur statüsünün malî ahkâm yönünü düzenleyen barem mevzuatının kastettiği maaştır. Bu itibarı, maaşın dışında türlü adalarla memurlara verilen ödenek, tazminat, vs.'yi ihtiva etmez. Anayasa bunları da ihtiva etmek isteseydi, «Birinci derece devlet memurunun aylık vs. yollarla aldığı» geçemez» derdi.

Siyasetin halk kütüplerine mal olduğu bir çağda, halk ölçülerini aşarak bir çeşit siyasi aristokrasi yaratmak doğru değildir. Bu kanunu ölçüler mevcut iktisadi rayicilere göre yetmiyorsa, mebuslar, bunun yolunu kendi maaşlarını artırmada değil, başka şarelere aramalıdır.»

Birinci derecedeki memur aylığından ne anlaşılır?..

Temsilciler Meclisinde ödeneklerin yollukların tesbiti sırasında önerge verenlerden Hızır Cengiz'in sözleri:

«Bugün, Genel Kurmay Başkanı, baremin birinci derecesinden maaş alır; bunun tutarı 2.700 lira'dır. Altı seno bir derecede kaldığında ayrıca 200 lira tazminat olacak; etti 2.900 lira. Kabul edilen bir kanunu 750 lira ayrıca tazminat almaktadır, etti 3.650 lira. 1.800 lira temsilatı ile bu miktar 4.650 lira tutar. Er zamanı olarak 200, er tayini olarak da 165 lira ki, cemal 5.015 lira eder.»

«Yolluk ödeneksi yüzde ellisini aşamaz derken, bu miktarı nazara alarak tekil etmiş değiliz, yanlış anlaşılmamış. Önergemizin bu manada kabulüne rica ederiz.»

Hızır Cengiz ve 77 arkadaşının önergesi işte «bu manada» kabul edildi. Hala, aylık kelimesinde tereddüt olduğunu söylemek insafsızlık değildir de nedir?

Ödeneklerin yüksek tutulması. Bu bekandan, ödeneklerin normal bir geçim sağlayacak seviyede bulundurulması da yeterli olmuyacaktır. Başka gelir kaynakları bulunan parlamento üyeleri, öbürlerinden daha fazla masraf ederek, daha nüfuzlu duruma yükseltilereceklerdir. Ödenekler düşürlükçe, başka gelir kaynakları olmayanların, çekici suistimal teklifleri karşısında daha kolaylıkla baştan çıkabileceklerini söylemek, belki fazla «matematik» ifade olur ama, bunun aksi de iddia edilemez.

Sonra, mesela İngiltere'de kütle demokrasine geçiş ile milletvekili ödenekleri arasındaki bağlantıyı da unutmamak gereklidir. İngiliz demokrasisinin belli bir sınıf içinde oynanan oyun olmaktadır. Kütle demokrasisi hâline geçiş, 1832'deki Reform Kanunu ile başlayıp ancak Yirminci Yüzyılı ilk yarısında tamamlanan uzun bir gelişmeye olmuş. Bu gelişmenin başlangıcında, milletvekillerine ödenek vermek söyle dursun, milletvekili olmak isteyenlerin belli genişlikte arazi sahibi bulunmaları şart koşuldu. 1838'den sonra, yalnız arazi sahipliği yerine, başka servetler de makbul sayılmasına başlandı. Avam Kamarası Üyeliği için servet kaydının kaldırılması 1858'dir. Milletvekillerine ödenek verilmesi ise, 1911'den sonra. Bitün bu kayıtflamaların ve ödeksizliklerin sonucu ne oldu? Avam Kamarası, seçim haklarının genişletilmesine rağmen, uzun bir süre, halk kütüplerini temsil etmedi; varlıklı sınıfın tartışma salonu olarak kaldı ve İngiltere'nin gözde reformlar yollarca bekledi. Bunun içindir ki, sınıflar arasında eşitlik isteyenler, aynı zamanda Parlamento Ödeneklerinin artırılması için mücadele etmişlerdir.

İstanbul'da testit edilen yolluk «tavanının Alt-Komisyona yükseltilmesi», Anayasa Komisyonunun genel kuruluda pek büyük bir mesele doğurmaktadır. Komisyonun «sol kanadı» yukarıda sayılan sebeplerden ötürü tavanın yükseltilmesine taraftardı; üniversitelerden gelen üyelein bir kısmı da, Ankara'daki çahşemaları sırasında, «mebusaluğun» ne demek olduğunu, ne gibi masrafları gerektiğini, çok mahdut ölçüde olsa, tecrübe etmişlerdi. Bir iki ilräza rağmen, değişiklik kabul edildi.

Renkli Bir Koalisyon

Tümsecliler Meclisinin genel kurulunda söyle bir manzarayla karşılaşıldı: Ödeneklerin yüksek memur maaşları arasında bir bağlantı kurulması, hemen hemen herkesin iyi kargalayındı. Fakat, yolluklar için testit edilen «tavanın» yüksek tutulması karşısında, oldukça renkli bir koalisyon belirmiştir: 27 Mayıs'tan önce, «mebusaşaların rastgele artırılmasına karşı samimiyette mücadele etmiş olan politikalar, bir kism varlıklı parlamenterler, memurlukları gelip tekrar memurluğa donecek olan temsiller, sosyal adalete ve sınıflar arasında eşitlige inandıkları hâlde bunlarla «mebusaşalar» arasında bir bağlantı görmeyen basın mensupları...

Karşı koyma şiddetliydi ama, sira oylanması gelince, Komisyonun fezli üstünliği. Bunda belki de o gün (19 Nisan 1961) açık aylamaya kahilmayanların çokluğu (94 kişi) rol oynamış olabilir. Ustalık, ashma bakihsa, pek açık değildi: 95 üye Komisyon tasarısı lehinde oy vermiş, 73 kişi aleyhile, 10 kişi de çekimsiz oy kullanmıştır.

Meclisin yaptığı, yolluklar için aşla müpacak bir «tavan» testit etmekten ibaretir. Fakat, bu, halkın oyuna, sanki «mebusaşalar» birde birde çok yükseltilmiş gibi aksettirildi. Sonra, kabul edilen hukum ile CHP'nin İstanbul Komisyonuna gönderdiği cevap arasında çalışma olduğu da heri sürülmüşdür. Bütün bunların erezine, CHP'nin idareci kademesinde, durumu düzeltmek ve kamu oyu karşısında «ade-i itibar» yollarını aramağa çalışmak gayretinin uyanması tabii karşılaşmadır.

Feragat Yarışması

Nitekim, tasarımları ikinci görüşmesinde, sira 82. maddeye geldiği zaman, CHP Genel Sekreterinin ve başka 77 temsilcisinin imzasını taşıyan bir önergenin çıktığu görüldü. Birinci görüşmede ödeneğin bir misli yolluk lehinde oy vermiş olanlardan Sahit Kurutluoğlu, İlhami Sancar, Atıf Odöl, Şefik Inan, Ferda Güney, Kemali Beyazıt, Danış Yurdakul ve tekimserlerden Ferit Melen'in bu defa

yollukları yarı yarıya indiren önergeni imzaladıkları dikkati çekti. Meselenin «tavan» tesbiti meselesi olmaktan çakarılıp «mebusaşaların» yükseltme meselesi olarak kamu oyuna aksettirilmiş olması, bu kaymaları hâli görecek bir sebepti.

İlk teknifi değiştirmek için verilen önergeler o kadar fazlaydı ki, Komisyon daha çok diretmemi ve yolluklar için % 50'lik bir «tavan» tesbiti, açık oya başvurulmadan, kolaylıkla kabul edildi. Bu arada, «TBMM İyiliği» fahridir. İhtiyaç hâlinde olanlara vatan hizmeti tertibinden birinci derece memur aylığını geçmemek üzere ayık bağlanabilir şeklinde öneriler verildi. Ayrıca, maaşlarındaki artışın ancak gelecek dönemde «mebusaşaların» na aksettirilebilmesi de kabul edildi. Bu feragat yarışması içinde, yolluk tavamının

% 50'de durabilmiş olmasına şansızlık mümkün değil.

İki Davranış

Bu konuda iki davranışın birbirinden ayırmak gereklidir: çeşitli sebeplerle «mebusaşaların» yüksek tutulmasını istemek başka şeydir, mebusaşaların yükseltmek için Anayasayı zorlamak başka şey. 1961 Anayasasının metni, zorlanmağa imkân bırakmayıcağı kadar açık. «Birinci derecede Devlet memurunun aylığı» derken yüksek memurlardan bazılarına verilen çeşitli ödenekler de düşünülseydi, herhalde daha belirli bir ifade kullanırdı; çünkü, maddenin bütün çabası, ödenek ve yollukları «belirli» ölçüde bağıhyabilmekten ibaret. Kurucu Me-

ls, bu belki ölçüyü memur aylıklarında sağlam ve yüksek memur aylıklarla «mebusaşaların» arasında bir bağlantı kurmakla, gelecek parlamentoları memurların kaderiyle daha yakından ilgilendirebileceğini ummuştu. Ne garip tecelli dir ki, memurların hak kazandıkları % 15'lik zam geri bırakıldığı sırada, meclis üyelerinin büyük bir kısmı ellerine geçecek parayı artıracak için Anayasayı zorlamakla megguldürler. Bu yoldaki gayretler, Türkiye'deki politikanın seviyesi ve geleceği bakımından pek çok şey ispat eder ama, şimdilik hukuk teknigile ilgili bir tek ispatla da yetersiz olur:

Açıköğretim, ağızlılık ve miyoptuk birleşirse, en teferruatlı ve teminatlı ana yazarlarda bile gedik bulmak mümkünür.

Aydın Yalçın ve Devletçilik

Her valandan dilediği inanca sahip olması ve inançlarını söyle, yazıyla, başyazıyla ifade etmesi demokratik hayat tarzının bir icabıdır. Bu fikirlerden hoşlanmıyorsak onları sadece beğenmemekle ve gerekli görürsek beğenmediğimizi yaşı ve söyle ifade etmekle, aksi inançları savunmakla yetiniriz. Bu gibi zıtlıklar ve tartışmalar daha çok değer yargıları alanına girer. Değer yargılarının gerçeklik, objektif vakalarla elbette ilgisi vardır. Ancak tek bir vakadan hareket ederek birden fazla değer yargısına varmak da mümkünür. Inanç, kanaat ve değer yargılarınızın bu kadar çeşitli olması da bunu göstermeli mu? Birçokunun aynı olayları görür, aynı vaka lar tarafından etkilendir, yine de farklı farklı düşünüyoruz.

Özel teşebbüsün devlet teşebbüsünden daha «iyi» olduğunu inanabiliriz. Yahut da işçilerin devlet teşebbüsünde değil, özel teşebbüsle çalışmaktan hoşlanmalarını temenni edebiliriz. Buralar değer yargıları, istek ve temenniler olarak tartışma konusu olabilir. Ancak bir yandan bu inanç ve isteklerimizde haklı olduğumuzu, zira objektif vaka lara dayandığımızı iddia eder, diğer yandan «objektif vaka» olarak gerekle hic bir ilgisini olmayan bir takım hayatı mahsulü sözde vakanları ortaya atarsak hiç olmazsa biraz ihtiyatlı olmamız gerekdir. Ya gerçeği bilen birisi çıkar da tahrifliğimizi dünya «İmamo gösterirse ne olacak, diye düşünümlüyiz.

Aydın Yalçın özel teşebbüsün üstünlüğünü inanın ve işçilerin de buna inanmasını isteyen çok sayıda vatandaşımızdan biridir. Inançlarında elbette ki serbestir. Hattâ bizi ikna etmek için inançlarını tabii ki söz ve yazı ile savunacaktır. Ancak bunu yaparken gerçeklere başvurmak kararında ise, nereceki olduğu nabi varmesi, hem fikir hem de bilim adamlarının bir icabıdır. Böyle yapmakla hic bir şey kaybetmeyecegi de muhakkaktır. Zira yukarıda da dediğimiz nabi aynı vakanı özleyen iki kişinin bu vakanı üzerinde, iki ayrı kanaate varmaları, milimizin, belki de habıldır. Halbuki Aydin Yalçın'ın 23 Aralık 1961 tarihli 8NCÜ'de yayınlanan basıvasında gerçekliği tahrif ettiğini kendisi namina irtifeleriyle göstermektedir.

Basıvasında A. Yalçın'ın bu işi nasıl yaşıyor, oraya koyamamız lazımdır. Sivasal Binalar Fakültesi'nde tertiolenen bir seminerde İsei Konferansyonu Başkanı Seyfettin Demirsoy'un ve Cahit Taşçı'nın yaptığı konuşmaları özetlenen basıvas, sendikacılardan sadece devlet teşebbüslerinden ve devlet mekanırmazlarından sıkavetle alındıklarını ileri sürmekle ve bu «evkâs» yi devletçilik alayhinda bir kez olarak kuf-

lanmak istemektedir. Acaba yazar bu yazıklarıyla gerçeği, yanı seminerde bu konuda söylenenleri aksettirmektedir mi? Aydin Yalçın, Hasan'ın Ahmet ve Mehmet tarafından dövüldüğünü görse ve kendisine «Hasan'ı kim dövdü?» diye sorulduğunda «Ahmet!» cevabını verse, gerçeği aksettirmiş olur mu? Şüphesiz ki hayır! Zira Hasan'ın hem Ahmet, hem Mehmet dövmüştür. Bu gibi hallerde gerçeğin yarısını gözlemek, gerçeği tahrif etmektedir. Sözün ettiğimiz seminerden bahesdenken A. Yalçın aynı şekilde davranışmaktadır. Zira sendikacı Demirsoy A. Yalçın'ın da pek iyi hatırlayacağı gibi, hem devlet teşebbüsünden, hem özel teşebbüslerin sıkayı etmiştir. Konusmasında kamu teşebbüsünde işçilerin karşılaştığı haksızlıklar belirli Demirsoy bir dinleyicinin: «İşçiler sadece devlet teşebbüsünden mi şikayet etti?» Özel teşebbüslerde bu gibi problemler yok mu? diye sorması üzerine şu cevabı vermemis midir? «Özel teşebbüslerde çalışan işçiler de çok problemleri vardır. Ancak bu problemlerin hali için müteşebbiçe başvurduğum zaman bize devlet bu istediklerini işçilerine yapmazken biz nigin yapalı?» diye cevap veriliyor. Bu yüzden biz devletin özel teşebbüse örnek olmasını istiyoruz. Devlette daha çok talepte bulunmamızın sebebi budur.» Bu cevap, Türk işçisinin yarını devlet teşebbüslerinden sıkayı ettiğini muğlumaktadır. Nitelikin sendikacı Demirsoy bir müddet sonra özel teşebbüslerde çalışan işçilerin feci durumlarından da bahsetmiştir. Mahmudpaşa'da Bizans devrinde kalma mahzenlerde çalışan işçilerin yürekler acısı iş şartlarından, özel müteşebbişin İş Kanunu'nun uyulanmasından kaçınmak için başvurduğu hilelerden, hattâ bizzat kendisini sendikacı olsuya sürükleyen olaydan bahsetmemiştir? Seminerdeki işçilerin ilgili dinledikleri bu vakanları Aydin Yalçın da duymuş, ancak başyazısında bundan bahsetmemiştir. Bahsetmemekle de Hasan'ın yalnız Ahmet'in dövülüşünü, yanlış işçilerin memnuniyetizliliklerinin ana kaynağının devlet işçilerini olduğunu söylemiş; böylece gerçeği tahrif etmiştir.

Aynı başyazida bir ikinci tahrife daha rastlıyoruz. Aydin Yalçın: «İngiltere'de işçi sendikaları devletçilirme karşı direnen kuvvetlerin başında gelmektedir.» diyerek inanç ve temennilerine bir ikinci sözde vakanı örneklere olarak göstermeğini yapmaktadır. İeri sürülen «evkâs»ının gerçekle ilgisi olmadığını kısaca ortaya koymak:

İngiltere'de 10.000'den fazla Üyesi bulunan sendikalardan 13'Ü 1961 yılında devletçilirme konusundaki tutumlarını açıklaması durumdadır. Bu 13

sendikaya kayıtlı üye sayısı bütün sendikalarla işçilerin % 50 kadarını teşkil etmektedir. 13 sendikadan hiçbir devletçilirme mothalif olmayıp, yalnız birisi —en muhafazakâr olan— devletçilirme teşebbüslerin eski sahiplerine iadesine karşı olmakla yetinmektedir; diğer 12 sendika ise çok daha geniş bir devletçilirme politikası talep etmektedir. Bu taleplerin en dikkat çeken üzelliği, özel sektördeki sendikaların kendi faaliyet sahalarının da devletçilirme politikasını istemeleridir. Bunun dışında talepler «daha fazla devletçilirme» den, bütün temel sanayinin devletçilirme sine, hatta toprağın devletçilirme sine kadar derece derece genişlemektedir. Ün plânda sendikalardan gelen bu «direnen» yüzündendir ki Gaitskolt bütün çalışmalarına rağmen, İşçi Partisi programındaki cinsîsal araçlarında müsterik mülkiyet ibaresini değiştirmeye muvafak olamamaktadır.

Objektif vâlia işte budur. A. Yalçın evkâsın «tahrif» edildiğinden şüphelenirse, Türk okuyucusuna bir hayli yabançı bir konuda teferruatla şirke etmemedigimiz evkâs'ı ayrıntıları ile, sendika adları, işe sayıları ve platformları ile ortalaya koyma şanlıdır. Hal bu iken İngiliz sendikalarını devletçiligi karşı direnen kuvvetlerin hem de başında göstermek gerçeği tahrif etmek değil de nedir?

Gerçeğe karşı duyuduğumuz saygı yüzünden, bütün bunları İngiltere'de işçilerin devletçilirme teşebbüslerden sıkayı etmemek istediklerini veya Türkiye'de devlet işçilerinde idareci - işçi münasebetlerinin mükemmel olduğunu ileri sürmüyorum. Ancak, sunu da unutmamalı ki, bir adamın başı nigrisə beynine bir kurşun sıkırmak; aspirin yuttar. Sunun gibi işçiler devlet işçilerinden sıkayı etse, devletçilik redetmeyecekler; devlet teşebbüslerinin istahâna çalıcasalar. Devletçilikin Türkiye'de tutunup gelişmesi için önemli şartlardan birinin de idareci - işçi münasebetlerinin istahâ edilmesi zorluluğu olduğunu da ilâve ile yetinelim.

Her gün yazılı basıvazılarda belgefere dayanmak elbette ki güçtür. Ancak bu güçlüğü yemnenin yolu kişisel temenni ve inançları objektif vakanı kâğısına sokmak doól, olsa olsa bazı yazarlarımızın yaptığı gibi belgelere ihtiyac göstermeyen, mesela trolleybüslerin bozukluğundan ve suların kesilmesinden bahsededen yazıları yetinmektedir. Üstelik bu konulara inmekle iki kus bir den vurulmuş olmaz mı? Hem kamu-sal teşebbüs verilmiş olur; hem de egerceki tahrif ithamlarından kurtulmuş olunur...

BİLDİRİ

ilk sayının çıktıktı günden itibaren, YÖN okuyucuları, telgraf ve mektupla müracaat ederek imzalarının BİLDİRİ'ye konusunu istediler; düşüncelerini açıkladılar. Aşağıdaki mektup ve imzalar, YÖN'ün çıkışından sonraki günlerde bize gönderilmiştir. YÖN'ün imza kampanyası devam ediyor. Gelen diğer imzalar gelecek sayılarımıza yarınlara deven edeceğiz. Bildirideki inançları benimsenmiş okuyucularımız, toplum hayatının hangi kesiminde bulunurlarsa bulunsunlar, öğretmen, memur, yazar, subay, öğrenci, iş adamı, sanatçı, mühendis, politikacı, sendikacı, çiftçi, vs. olarak, imzalarını okunaklı ad ve soyadlarıyla, mesleklerini de belirterek, YÖN'ün Ankara adresine gönderebilirler.

YÖN'ün ilk sayısında yayımlanan, aydınların ortasında bildirisiyi dikkatle okudum. Bildiriyi memleketimizin hemen hemen bütün aydınlarınıza inançlarını destekleyeceğini söyleydim. Ama şimdiden, bütün emekçilerin, aydınların, Aydınların Ortak Bildirideki ana sorunları, elbirliği ile, devleti (Daha doğrusu memleket koğullarına uygun sosyalist bir görüşle ele alması) gerekiyor.

Samim KOCAGÖZ

Geleceğimize iyi tutan Bildirinizi okudum. Tam bir samimiyetin neticesi olarak tâlikâ ediyor ve tasvip ediyorum. Ancak üçüncü bölümdeki "Türkîyenin İktisadi hayatına hâkim olmayaçaktır. Böyle bir durum Türkîyenî darâjâsına ekmek demektir. Konisyon hükümetinin özel teşebbüsle temennâ çakmasına çok üzülmekteyim."

Abdülgafur DEMİR
(Briquet imâlcisi)

14 yıldır bilfil köy ve köylüler ile işi olan bir kişiye seyyar memur olarak tanıtıldığına göre YÖN'ün birinci sayısında etkin 150 imzalı (Bazı gazetelerin "Çocuk çocukların kızamık çardığı gibi değil de memleket yararına olan hakiki memleketseverler olacak kabul ettigim" bildiride ifade edildiği gibi memleketinin kalkınnasında devletçilik formülünün tabhâkını synen kabul etmektediyim.

Rıdvan İRİK
(Hayvan Sağlık Memuru)

Türk toplumuna; topluma ve toplumun faydasına, "Bildiri" ile bir yön göstermekieki

İMZALAR

İERHAN BENER (Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdür Muavini), YALÇIN KUCUK (Devlet Piyasaları Teskilatı), ATILLA YURTSEVER (Pl. İd. Üstemi Üstmen), ALİ CİCEKLİ (Öğretmen), İBBAHİM KULYUMCU (Teknik Öğretmen), YAHŞİHEN KUCUK (Gazeteci), NUHETTİN KILIÇ (Edebiyat Öğretmeni), COSKUN İBÜLKABASIOĞLU (CHP Merkezi Basın Şefi), NİJAT OZAN (Yazar), HALİT REFOİ (Sinema Rejisörü), BEKİB SAMİ UNVER (Yazar), ALP ARSLAN KAYAN (Danıştay Kanun Sözcüsü), İBRAHİM EVCI (Tutum Mütahsilî), NEBAT TURGUNER (Tutum Mütahsilî), AHMET BOLKAN (Tutum Mütahsilî), GÜNGOR EVCI (TİBİB Mütahsilî), HAYDAR OKAY (Tutum Mütahsilî), ABDULLAH CAVUSOĞLU (Edebiyat Yüksek Mütahsilî), HAYATI CEBCİOĞLU (İnsaat Yüksek Mütahsilî), ORHAN GÜCKAN (Mühendis), MAHMUT PEKİN (İşci Temsilcisi), BAYRAM İNCE (İşçi Temsilcisi), YASAR UCAT (Yüksek Mütahsilî), FIRUZAN GİRGIN (Yüksek Mütahsilî), SAHİF YETENÇİL (Yüksek Mütahsilî), VEDAT NÜRÜ TÜRKMAN (Gazeteci) — Yazar, CEMAL OKTEM (Naâhiye Müdürü), HAŞIM UZONUR (Lise Öğretmeni), ORHAN BATIRAKTUTAN (Büroda Zabıta memuru), MUHAMMED GARIBAGAOĞLU (İlkokul Öğretmeni), SAHİF TOSUN (Koleji), NESTET ARSLAN (Hukuk Fakültesi Öğrencisi), Dr. ASLAN GÖBELİZOĞLU (Coçuk Hastalıkları Mühendisi), Dr. AHMET ONURSAL (Nâhiye Mütahsilî), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), NEDDET MUTLU (İnsaat Mütahsilî), KADEM EMİMOĞLU (Öğretmen), BEKİB KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GALIP ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), SUMER SÜMER (İlkokul Öğretmeni), SUMER ALTAY (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GÜLŞEHİRE ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GÜLŞEHİRE ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GÜLŞEHİRE ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GÜLŞEHİRE ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GÜLŞEHİRE ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GÜLŞEHİRE ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GÜLŞEHİRE ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GÜLŞEHİRE ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GÜLŞEHİRE ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GÜLŞEHİRE ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GÜLŞEHİRE ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GÜLŞEHİRE ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GÜLŞEHİRE ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GÜLŞEHİRE ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GÜLŞEHİRE ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GÜLŞEHİRE ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GÜLŞEHİRE ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GÜLŞEHİRE ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GÜLŞEHİRE ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET KADİHİ KALEVEZ (Emekli Albay), GÜNDÜZ AYDIN (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğretmeni), GÜLŞEHİRE ERGENEKON (Destanör, Sendikaci), VEYSEL BULENT GÖZGÜZ (İnsaat Mütahsilî), METİN TUNCAY (S. E. F. Asistanı, Sıvassı Bilimci), YUNUS KOCAK (Avukat), OKTAY ÖZTÜRKÇELEK (HDT 2 no: İşletme Müdürü), SİRRİ DİVİL (Lise — Binası Öğretmeni), HASAN SAYIN (Amaran memuru), HASİN ATAMAN (İlkokul Öğretmeni), CEMİL YARDIM (İlkokul Öğretmeni), MUZAFFER VARDAR (İlkokul Öğretmeni), MUSTAFA TUTAL (İlkokul Öğretmeni), HALUK KANOĞLU (Hukuk Fakültesi mezunu), HALUK GÖRGÜLÜ (Lise Öğretmeni), İNCEMET

10 YIL ÖNCESİ

İnönü'ye d

TÜRKİYEDE AZILI BİR MENFAAT GRUBUNUN, MENFAAT İÇİN GÖZE ALAMIYACAĞI HİC BİR ŞEY YOKTUR. BU İNSANLAR, İNÖNÜYÜ BİLE KOMÜNİSTLİK LE VE KOMÜNİSTLERİ KORUMAKLA SUÇLANDIRMIŞLAR, SORUMLU ŞAHISLARI BU ADI OYUNLARA ÄLET ETMİŞLERDİR. MECLİSTEKİ GİZLİ OTURUM, İFTIRA YARIŞINDA NERELERE KADAR GİDILEBİLECEĞİNİ GÖSTEREN ŞAHANE BİR ÖRNEKTİR. YAZI, GİZLİ OTURUMDA BULUNAN MILLETVEKİLLERİ İLE YAPILAN KONUŞMALARA DAYANARAK HIZLANMIŞTIR.

Açık oturumdan gizli oturma

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 19/11/1951 Pazartesi günü öyleden sonraki oturumun gizli olmasına karar verdi.

Gerçekte, bu gizli oturum, üç gün önceki açık oturumun devamı olacaktı. Açık oturumda başlayan oyun —bir bakıma bir komedyo, bir bakıma da tragedi— gizli oturumda sona erdi.

Oyun özel bir itina ile, bol bol üzerinde çalışılarak hazırlanmıştı.

Hedef, İnönü'nün şeflik devrinin, komünistlik devri olduğunu isbat etti. Teröristlere göre, halkın zaten Milli Şef'ten bıkmıştı. Hakkında ne türlü gırın, kötü şey söylemeye tutuyordu. Onun komünistliği de yeni bir şey değildi. Kendi adamlarından bir kısmı bile aittan alta, onu komünistlerin, hiç olmazsa bilmeyerek, hâmiyi sayıyordu. Ama yine de ihtiylat davanıkmak lâzımdı. Silâh geri tepebilirdi. Bu yüzden, D.P. kodamanlarının perde arkasında kalması, irili ufaklı saldırganların une sürülmeli uygun bulundu.

16/11/1951 Cuma günü açık oturunda, istenen darbe tam indirilmemiştir. Amma, belliymi ki gizli oturumda CHP'li gafil avlanacaklardı.

Açık oturumda neler denmemiştir... Hep İnönü'ye hücum ediliyordu.

Kürsüdeki D.P.'li Arif Nihat Asya, «O devrin maarif adamı, mükemmel bir komintern kurmayı gibi hareket etmiştir. Diyorlar ki, bu adam sefının dahi gözünde girerek, onu dahi aldatarak bu işi yaptı... Onu kendirmesine imkân yoktu. Çunku Şefin kurnazlığı malum ve meşhurdur. Bu Şef, Maarif Vekilinin yapmak istediğiğini anlamamış olamaz... Mükemmel biliyordu. Bu Şef o adamın sadece cürüm ortağı değil, suç amiridir de...» deyince artık bardak taşmış. Bağırtıp çığır mak, salırmak sırası CHP'lilerdeydi. Kızılık kıyametler kopuyordu. CHP'liler o türlü cepki göstermişlerdi ki şadet, kürsüdeki hatip de DP Grubu da şaşırıp kalmışlar, kimi D.P.'ller de kendi adamlarını tasvip etmediklerini aşağı yuran hareketlerde bulunmuşlardır.

Orneğin, Çorum DP Milletvekili Hüseyin Ortakçı, oturduğu yerden, kürsüdeki DP'li Arif Nihat Asya'ya bağırmıştı: «Bu kadar komünist bolluguunda kaçını Savcuya İhbar ettin!..»

DP Grupundaki şækînlik, şüphesiz ki bu kadar ağır ve insafsız töhmetsizdirme, sajduyularının ve viedanlarının el vermemeinden ileri geliyordu.

Bu şækînlik, müzakereyi başından beri sağdaki hükümet sıralarında takip eden Başbakan Adnan Menderes'i de tesisli aitina almış gibiydi.

Başkanlık makamındaki Sıtkı Yıldız ile işaretleşerek bir şeyle söylemek istediği görüldü.

Bu sırada CHP'liler, kürsüdeki DP'liyi protesto ederek toplu halde salonu terkettiler.

Menderes de yanındakilerle salondan ayrıldı. Menderes, yukarı kattaki Başkanlık odasına çıkarken, CHP Grupu Başkanı Vekili Faik Ahmed Barutçu'yu çajırmak üzere birini vazifelendirdi.

Barutçu hep: «... Menderes'e eğitim, keselim şu faydasız kavgaları; kardeş kardeş şu demokrasiyi birlikte yürütüelim» diyor. İste güzel bir fırsat okumuştı. O kürsüde şakarak CHP'den özür dileyecekti. Barutçu da çok teşekkür ederse, mesle kapanacaktı.

Barutçu gelmekte gecikmedi. İki eski dost, sanki biraz önce hiç bir şey olmamış gibi el sıkıştılar. Barutçu, Menderes'in fikrini kabul etti.

Biraz sonra, aşağıda B. M. Meclisi salonunda iktidar lideri, muhalefete tarzı yerecek, muhalefete adına kendisine teşekkür olunacaktır.

Amma, CHP yine atlatılmaktaydı. Barutçu, Menderes'e teşekkür edip kürsüden inerken, Başkan, üç gün sonraki toplantıının gizli yapılması hakkında alınmış kararları Meclise tebliğ ediyordu.

Gizli oturum başlıyor

Oyunun son perdeleri gizli oturumda oynanacaktı. Devletin gizli emniyet teşkilatı da bu oyuna sokulmuştur!

Dava söktürülebilirse söktürülecekti.

Sökmezse, iddia sahibi Milli Emniyet Teşkilatına kabahat yükletilevereckti.

Gizli oturuma Fikri Apaydın başkanlık ediyordu. Başkan, tam saat 15.15 de gizli oturumu açtı: «Söz, Adalet Bakanının...»

Adalet Bakanı Rüknettin Nasuhioğlu kürsüye ilerliyor. Ortalıkta et yok. Adalet Bakanı gizli neler söyleyecekti ki?

Adalet Bakanı, «Musaade buyrulursa Yüksek Meclise, Milli Emniyet Umum Müdürlüğü temsilcisi izahat arzedeecektir» diyerek kürsüden indi.

T. B. M. M., tarihinde eşine rastlanmamış bir olay karşısındaydı.

Büyle olacağını önceden bilmeyenler, (ki iktidar ve muhalefet milletvekilleriin büyük çoğunluğunun bundan haberini bulunmadığı anlaşılmıştır) büyük hayret içindeydi.

Kürsüye, 45 yaşında, kir saçlı, orta boylu, esmerce bir zât çıktı.

Kürsüdeki zât: «... Ben Milli Emniyetten Hâkim Hidayet...» diye kendini tanıttıca biraz önceki hayret, şækînlüğü gevirdi.

Bu ne demekti? Bir kere, Milli Emniyet gibi çok önemli ve çok gizli devlet hizmetlerinin kendisine emanet edilen bir teşkilat, parti çekimlerine nasıl karıştırdı? Sonra, bir «hâkim» in burada işi neydi?

Daha geçelerde, Meclis kürsüsünden, Başbakan Yardımcısı Samet Ağaoğlu, Milli Emniyet arşivlerinden alınmış fişleri göstererek «Nice memleket aydın böyle fişlere geçirilerek yilla sebzisiz, lüzumsuz Milli Emniyetin takibine mûruz bırakılmıştır» dememiş miydi?

Şimdi kürsüde konuşan «Milli Emniyetten Hâkim Hidayet» o teşkilatın mensubu değil miydi?

Hatip, ilkin konușma konusunun ana hatlarını belirtti. Konuşmanın çok uzun süreceği anlaşılmıştı. Marksizmi, Leninizmi, matérialist felsefeyi, dünyadaki komünist teşkilatı, vohası aklı gelebilecek genel konulardan her çeşidini Meclis Hâkim Hidayet'ten dinledi.

Hatip, bu umumi konular üzerinde, zaman zaman notalarından da faydalananak konusu.

Memur Hidayet'in Balkan Avrupa'daki sosyalizm ile Demirperde arkası sosyalizmini birbirine karıştırıldı, Türkiye'de yasak olan komünizm ile, yasak olmayan sosyalizmi aynı sepete koymuş görüldü.

Konuşma «Türkiye'de komünizm» konusuna gelince, hatip enteresan olmaya başlamıştı. Bu konuda da o kadar lüzumsuz izahlara girdi ki, arada sırada geçen şıma isimlerle, anlatılan olaylar arasında bağlantı kurmak çogu zaman

mümkün olmadı.

Komünizmden bahsedilirken «Kadro Dergisi» nden ve kadroculardan bahsetmek şadetin, Hâkim Hidayet umuştı.

Amma, bu derginin savunduğu fikirlerin ne olup olmadığı üzerinde durmadığı gibi, kurucusu Yakup Kadri Karaosmanoğlu'ndan ve kurdurucusu Büyük Atatürk'ün de söz etmedi.

Adı önemle geçen, Şevket Süreyya, Vedat Nedim Tör, İsmail Hüsrev İdilevket Süreyya'nın nasıl muannit bir komünist olduğu, buna rağmen nasıl bir devlet hizmetinden bir başkasına atandığı, radikal şair gibi nasıl gittiği yerleri bulastırıldığı, açık, kapalı, yerine göre, anlatıldı.

Suçlu

YÖN ve YÖN'cüler aleyhinde bir iftiharı bulunuyor. Çalışanların gaza doğrunun söylemenesinden kaçan, kendi bir kısım insanları ürkütmüştür.

Ağzındaki yazı, Yön aleyhindeki son terbir tanesini açıklamaktadır:

25/12/1961 tarihinde toplanan Ankara 1. yi Odası Meclisini YÖN doldurdu. Gündemde masanın sağında, gündem duş alan Milli YÖN gazetesiyle kürsüye çıktı. Memlekette reyanın hareketle geçtiğini, özel teşebbüslerin reyanın önlenmesi gerektiğini söyledi ve Bil

Erkunt'u diğer hatipler takip etti. Bu hatalı'nın edilmesini, altında bulunanlarla geçilmesini istedi. Bildiriyi imzalayanlar Komünist oldukları tekrar tekrar söylendi. yan Milli Birlik Komitesi üyeleri, milletvekili hocaları, yüksek memurlar, yazarlar, gazetecileri, hepsi vatan haini idi.

Bütün bu sözler zapta geçti. Suçuların Jan hâtipler, neden sonra suç işlediklerini «Komünistler» sözünü zabitan çıkardılar. B YÖN'ün bildirisine gerekten cevabı verecek zalayanlar aleyhine kampanya açanları bir Mümîn Erkurt (Oda Meclisi Üyesi), Bekir Meclisi Üyesi), Feyyaz Köksal (İdare Meclisi Üyesi), Turgut Özal (Muavini) Bildiriye karşı açılan savunma onurunu

Oda, Vatan Cephesi devrinde, inşâdeye girmiştir. İnönü'nün bir konuşması Odası Başkanının, 27 Mayıs'tan biraz önce dur:

Sayın İsmet İnönü

CHP Genel Başkanı

ANKARA

CHP'nin Amasya Vilayeti göndermiş olduğunuz meşajı

CE BMM'DE GİZLİ OTURUM

de komünist dediler

«Kadro
bah-
yumuştu.
u fikir-
diği gi-
manoğ-
tatürk»

Sürey-
rev id.
bir ko-
nası bir
atandı-
yerleri
re, an-

Her ne kadar Şevket Süreyya'nın resmi vazifelerinden bahsediliyorsa da bunların tâ Atatürk'ün sağlığından beri devam edegebildiğinin anlaşılmasına pek de önem verilmeyordu.

Vedat Nedim Tör, Ulus Gazetesi'nin edebiyatçısı gibi bir kılıkta sunuluyordu, Ulus Gazetesindeki faaliyetlerinden sonra, Tör'ün bir meşhur bankacı tarafından himaye edilimekte olduğu da raporda vardi. Bu bankacı Kâzım Taşkent olmuştu. Kâzım Taşkent'in DP Milletvekilli olduğunu bilmiyen —hiç olmasa T. B. M. M. de— yoktu. Gözler salonda arandı. Amma Taşkent'i bulmadı. Yine zihinler karışmıştı. Ne oluyordu? Yoksa Kâzım Taşkent de mi şüpheli eşandası? Bu

soruyu kendi kendine veya başkalarına soranlar çok olmuştur. Amma, cevabı verebilenler, anok o sırarda Kâzım Taşkent'le deşigmez Başbakan Menderesin aralarının hiç, ama hiç de iyi olmadığını bilenlerden ibaret kaldı.

Milli Eğitim yükpleri yarasıydı. Yüksek öğretim de ilk öğretim de dört ya-nından kızıl alevler içindeydi. Hele o Küy Enstitüler... Her tarafa «Baba Tonguç» tan, onun marifelerinden bir peygamber gibi efsaneler söyleniliyordu. Bu Tonguç Baba da İsmet İnönü'nün yakın çevresine girebilenlerden bir tehlükeli kişiydi.

Bütün bunlar, şüda bir yüksek himaye altındaydılar. Bir türülü dokunulmazlıklar vardı. «Cumhurbşakanı hazırl-

retler»nın himayesi iddia edilirdi. Millî Eğitim Bakanı himaye ediyor denildi. Dokunulamazdı bunlara.

Millî Emniyetten Hâkim Hidayet, böylece devam edip gitti. Söyledikleri nota gelir şeyler değildi. Akılda kalır şeyler de değildi. Ya da dinleyenlerden bazılarına bunlar akın alımıyaçağı şeyler, daha da akılla alış veriş etmişler gibi geliyordu.

Raporun tümünden alınan intiba, 16/11/1951 Cuma günü açık oturumda iddiaların, bir kere de Millî Emniyet Teşkilatı gibi resmi bir makam tarafından teyit edilmek istenmesiydi. Büyüelikle, Hükümet, «Ben karışmıyorum. Tarafsız olması gereken Millî Emniyet, belgelere istinaden itham ediyor» demege getiriyordu.

Millî Emniyetten Hâkim Hidayet, nihayet kürsüdenindi. Aklısalanmadı, amma, Hükümet sıralarından Hâkim Hidayet'in içten içe alıksızlığı muhakkaktı.

Muhalefetten söz alan çıkmadı. Eğer, zamanın Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri konuşmasayı, gizli oturum Hâkim Hidayet'in konuşmasının bitmesyle تمامlandırmış olacaktı.

Kürsüye gelen Tevfik İleri, CHP'illeri de davayı birlikte savunmaya davet ediyor, eski Millî Eğitim Bakanı Reşat Semsettin Sîrer'e teşekkürler ediyor. İleri, «Reşat Semsettin arkadaşına huzurunuzda teşekkürler etmelisiniz. Bu davada onun da nice emeği geçmiştir. Komünist temizliği onur zamanında başlar. Amma ne yapsın ki mücadeleşini sonuna kadar götürememiştir» diyor, Bakanlığını tebrik 10'tunda bulunurken, Sîrer'in, «Ben çok üzüştüm, fakat mâniaları yenip maksada tam ulaşamadım» dediğini naklediyor.

Bu sırada, Reşat Semsettin Sîrer oturduğu yerden müdahale ediyor, arkadaşındaki konuşmanın o mâniala gelmediğini söyleyordu. İleri ile Sîrer arasında karşılıklı sert tartışmalar oluyordu.

İleri, sözlerinin yanlış anlaşılmaması gerektiğini, Reşat Semsettin Sîrer'in bu davada samimi olduğunu, amma bir Bakan olduğu halde, bu davada önüne çıkan mâniaları, bilhassa yukarıdan gelen müdahaleleri yenemediği için tam başarıya ulaşamadığını kani olduğunu belirtiyordu.

Hikaye, böylece son buldu. Gizli oturum, Türkiye'de, İnönü'ye bili, komünist veya komünist hâmişi demeye çürüt edebilecek sorumlu şahısların mevcut olduğunu göstermesi bakımından ibret vericiydi.

SEVKET MOCAN

R. NASUHIOĞLU

TEVFİK İLERİ

Reşat Semsettin SÎRER

Y. K. KARAOSMANOĞLU

luların telâşı

hinde bir iftira kampanyası
ışanların gazetesi olan YÖN,
en kaçan, kolay kazanç pe-
şti.

ndeği son tertiplerden sadece

ian Ankara Ticaret ve Sanادu. Gündemin çok yüksü ol - iz alan Mümîn Erkunt, elinde Memlekette bozgunu bir ceteşebbişle son verecek bu ceyledi ve Bildiriyi okudu.

ip etti. Bu hatipler, bildirinin bulunanlar hakkında takibimzalayanların vatan haini ve tar söylendi. Bildiriyi imzalayı, milletvekilleri, Üniversite ırlar, gazeteciler, hepsi komü-

ti. Suçuların telâsi içinde o-slediklerinin farkına vararak, çikardılar. Bununla beraber rabi verecek ve bildiriyi im- aşacak bir komite kuruldu. yesi). Bekir İskender (Oda İdare Meclisi Üyesi), Galip ut Özoktay (Umumi Kâtib savaşı onçulleri idiler. de, İnönü'ye karşı da tertip-konuşmasına, Ankara Ticaret biraz önce verdiği cevap gu-

teessüfle öğrendik. Memleketin kalkınması ve milletimizin ileri ve müreffeh milletler seviyesine bir an evvel erişmesi için hummalı bir faaliyetle geceli gündüzlu çalışan hükümetimize ellerinden gelen yardım vazifesini yapan ve mesleklerini vatansever bir feragatle icra eden Türk tüccarlarına ve iş adamlarına karşı ileri sürdüğünüz ağır itham, is-naft ve iftiralarınızı teessüf ve nefretle red-dederiz.

Ankara Ticaret Odası Bşk.

İnönü'nün dünkü Vatan Cephesi şampiyonlarını kızdırın sözleri ise su idi:

Vaziyeti bahane ederek daha geniş kazanç peşinde koşanların hareketini tahlile lüzum yoktur. Onlar beğendiklerini yapısınlar. Ama hareketlerinin kendilerine gayri-meşru daha fazla kazanç değil, sadece dert sağlayacağına görecekler, ticaret hayatında kumar oynamanın akibetlerine en kısa zamanda kaçanmak zorunda kalacaklardır. Bu husus-taki kararımızın değişmez mahiyetini burada belirtmek isterim.

Başkom
ARA
a Vilâyet Kongresine
z mesajı gazetelerden

EKMEK SAVAŞI

FIRINLARI İŞÇİLER İŞLETMELİDİR...

Belediye ile firncılar ayılarından beri ekmek için savaşıyorlar. İstanbullular, firncıların zam an zaman yarattıkları darlık yüzünden firınlar önünde «ekmek kuyrukları» teşkil ediyorlar, ekmek alamayanlar olsun. Nail Güreli, bu röportajında «Ekmek savaşı»nın içyüzünü anlatıyor ve halkın bu savaştan zarar görmemesinin çaresi olarak firınların işçiler tarafından işletilmesi gerekiği so nucuna varıyor

Ekmek kavgası

Kavga önce toprakta başlamıştı. Toprağın korkunç çokluğu bir kuru, ufak bir azlığına elindeydi. Kavgayı kaybedenler çoğunlukla; ahi, ahi, şakundi. Ahmetler, Mehmetler, Süleymanlar çaresizlik içinde kalkıp İstanbul'a geliyorlar; yataklık bir yer, karlarını doyuracak bir iş arıyorlardı. Yeni bir kavgaya giriyorlar, bunu da kaybediyorlar ve yine sümtü. Bilmiyorlardı ki, İstanbul denen bu umut beldesinde de sosyad adalet diye birşey yoktur ve onlar haksızı alamazlar.

Eyüp'de bir firinci ekmegi 70 yerine, 65 kuruya satmaya kalkmasa, mesele hiç de gün ışığına çıkacak değildi. Belediye yine Sarachanebaşındaki Sarayında uyuyak ve derinden derine bir vurgun, bir haksızlık sürüp gidecekti. Belediye derin yüksüsünden uyandı da ne oldu? Hic birşey değişmedi. 65 kuruya ekmek satan firncının iddialarının gazetelerde akış olmasını üzerine Belediye, «flat tesbit» iğini ele aldı ve gazetelerin deyimiyle Belediye ile firncılar arasında bir «ekmek savaş» dur başladı. Bu savaş ile Belediye epeyi oyalanmış ve mesele tatlı bir avutuya bağlanabildi. «Belediye ekmek savaşını kazandı» dendi. Oysa Belediye'nin ve İstanbullu herzehrilerin kazandığı bir şey yok, ama kaybeden vardır. Kendi halinerine terkedilmiş, büyük düşüler arasında bırakılmış, emekleri sömürülen binlerce firın işçisi, biraz daha sömürülecek halk zaman zaman «ekmek kuyrukları» teşkil edeceklerdir.

Hikâyeyi dinleyin, bakın...

Belediye beyaz perdede

Geçenlerde Belediye muhtesem Sarayında «demokratik» taraat sahneye konuyor, ekmek flatum tesbit için. Belediye firncılarla sık oturum yapıyordu. Daha önce de

aynı maksatla bir masa etrafına oturulması ve karşı tarafın, yanı firncıların maliyet hesabı ve tekniklerini getirmeleri için ikinci bir toplantıya lizum duymuştu. Toplantıya İstanbul'daki 300'den fazla firmanın sahipleri katıldı. Firncılar Belediye ile besaplasmaya gelmişlerdi, heyecanla Väll ve Belediye Başkanı bekliyorlardı. Bu sırada içeri Belediye'nin asker Başyardımcısı girdi, toplantının karşısındaki ufak salonda firncıların beg kılıçlı temsilciler heyetiyle yapılacağını bildirdi. Salonda gürültü kopdu, ayağı kalkıp bağırırlar. «Hersey burada açıkça konuşulsun» diyenler oldu. Firncıların avukatı olan Karadeniz şivelli bir zayıf adam sahneye çıktı. Ona karşı da, «Aslı bursadayken vekillerne lizum yoktur» diye bağırdılar. Avukat sordu: «Bana itimat etmiyor musunuz?» Cevap verdiler: «Etmiyoruz!» Mesele oya kondu, bu defa avukat güven oyu aldı ve kılıçlı salona geldi. Burada avukatlarıyla beraber beş firnar ve Belediye ekibi bir masaya karanlık oturmuştu. Toplantı Väll yönetiyordu. Toplantıya Firın İşçileri Sendikasından bir temsilci çağrılmış gereğini kimse duymamıştı. Oysa konuşmalarnı coğu işçiler üzerinde dönüyordu.

Maliyet hesabı

Maliyet hesaplarını gösteren cepheler karşılıklı masaların üzerine serildi. Hesaba esas alınan, 24 cuval unun işlenmesiydi. Belediye 14 işçi çalıştırılmakla bunun işleneceğini kabul ediyor, firncılar ise 16 işçi çalıştırıldıkları ileri sürüyorlardı. Her firndo 8 hamurkar, 2 pişirici, 2 tezgâhtar, 4 çırak vardı. Belediye ise cirakları 2 olarak kabul ediyordu. Firncılara işçi Sigortaları Kurumundan alınan bordrolar gösterildi. Firncıların coğunda çalıştırılan işçi sayısı 14'un altındaydı. Buna firncıların bulunduğu karşılık söyleydi: «Biz devamlı çalışacak işçi bulamayız ki, diyorlardı. Ancak kışın kadromuz dolar, vazın coğu bırakıp köylerine giderler. Bir çoğu da bugün gelir, bir kaç ay cağrı-

gider. Biz bunları nasıl sigortaya kaydetmeyebiliriz? Sonra meslektaşlarımızın çoğu o kadar büyük sıkıntı içindedirler ki, alle fertlerini de firnda çahıtarırlar; mesela karşı tezgâhta çalışan, oğlu çıraklık yapan arkadaşımız vardır. Bunları da tabii bordroya geçiremezler.» İkinci anlaşmazlık yine işçiler üzerinde çıktı. Belediye'in incelemesine göre, sigorta primi yüzde 9,5'ti, firncılar ise yüzde 10,22 ödediklerini iddia ediyorlardı. Diyorlardı ki: «Biz 48 saatlik ücreti olarak işçiye 177 lira öderiz. Ayrıca ücreti 6 hafta tatili kanunu vardır. İki 6 gün cağır, 7 günlük ücret alır. Bu da 36 lira eder. Bayram ve genel tatil günlerinin ücretini de öderiz. Bunun 48 saatte düşen miktarı 7 lira 3 kuruştur.» Belediye'in maliyet hesabında işçi Sigortaları primi 15 lira 87 kuruş; firncılar içinde ise 23 liraydı.

Väll ve Belediye Başkanı: «Biz maliyet hesabını yaparken vesikalara danışmak zorundayız, diyordu. İşte sigortadaki kayıflar ve vesikalalar. Sonra Ticaret Kanunu göre defter tutmak mecburiyetindesiniz. Maliyet hesabında elbet bu binalar dikkate alınacaktır.»

Suç Üzerine bina

Firncılar heyetinin sözçülüğündü, Firın İşçileri Sendikasının Başkanı Hüseyin Akpolat yapısız ve savunmalarına pek hoş görkemeler buluyordu. «Paşa Hazreleri, diyor, siz bizden kılık yaran defterler istemediniz ki. İsteseydiniz biz onları öyle dikkatle tutar, getiririz. Şimdiye kadar bunlar dikkate alınmadı. Hem vesikalalar da hatâ ihtiyaci edebilir. Filî duruma bakanlıktır. Eğer sigorta primleri noksan olmuşsa, bu bir hatâdır ve suçtur. Sigorta onu tesbit eder ve cezâ olacak alır. Sen falanca suçu işlemişsin, ben onun üzerine bina inşa edeceğim, demek olmaz. Defterde, yahut bordroda gösterilmemiş olabilir ama, işçilere fazla mesai ücreti de, hafif tatil ücreti de ödenmektedir. Filî durumu olduğu gibi kabul etmek gerekiyor.»

«Peki firncılar işçi Sigortalarına yüzde 10,22 prim ödemek gerekliliğini biliyorlarsa iddia ettikleri halde, niye cezâlı ödeme pahasına yüzde 9,5 yatarılar?» sorusu ise karışık bir durumdu. Zira «suç fizrine inşa edilen bina»nın kılıfı da ustalıkla hazırlanıyordu.

Maliyet hesabında firncılar nakliye ve hanımlı işçilere ücretini 110 kuruş, Belediye ise 50 kuruş olarak gösteriyordu. Tuz ücretinde de anlaşmazlık vardı: Belediye 198, firncılar 240 kuruş tuz parası koymuşlardı hesaba. Belediye firncıların örnele be teklifi koymak, bunlardan birini seçmemelerini istedi. Bu üç teklife göre ekmek 3 kuruş kadar ucuzlaşmış olacaktı.

Firncılar, bu teklifi hiçbirini kabule yanaşıyorlardı ve Belediye'yi oyalamayı başarıyorlardı. Hergün toplantılar birbirini takip etti: Belediye firncıların adını deffirmencilerden rica etti ve unun cuvalında 88 kuruslu bir indirim seziklandı. Belediye artık prestijini kurtarmaya baktı. Belediye'nin yaptığı müdafale, bilgili ve müessir bir müdahale olmak wasını —bu sosyal dilz'en içinde— çıktı kaybetti.

Son engeller

Dışarda ise başka bir savaş yapılmıştı. Günlerdir siren ve petrol devlerinin metod ve zaferini anıtan bu savaştan yine toplu ser-

YÖN, 3 Ocak 1962

İstanbullular firın önünde ekmek için savaşıyor

Belediyedeki toplantıda sık sık «bütün şe hrin ekmek siz kalabileceğini» söyleyen firncılar çok heyecanlıydılar

maye grupları galip çıkıyordu.

Savaş, Eyüp'te bir firmanın ekmeği 65 kuruşu setmasya başlamıştı. Bu ucuza firinci ilk günlerde konuşulurken, ekmeği 65 kuruşu satarak da pek çok kişi ettiğini söylüyor, bu sözleri gazetelerde geniş yer buluyor ve şimşekleri üzerine çekiyordu. Firincılar heyeti Belediye ile bir masa etrafına oturduğundan beri ise Eyüplü firincının sesi kesilmişti. Hatta diğer firincıların, ondan zarar ettiğine ve zararı pahasına 65 kuruşu ekmek satığını dair taahhüt aldıkları söyleniliyordu. Nitekim, heyet toplantıından sonra, Valinin ve bütün firincıların 8. nünde konuşturulan Eyüplü firinci, kâr etmediğini ve yalnız şahsi rekabet yüzünden ekmeği 65 kuruşu satığını söyleyordu.

Firincıların önlüğe dikenen ufak bir engel de böylece kaldırılmış oluyordu. Firincılar, sindire kadar daha ne engelleri kaldırıp atmışlardı. Yıllar yih, ekmeğin imalatında fabrikasyona gitmek için hükümet fasılaları, planları yapılmıştı. Fakat, bu firincıların işine gelmiyordu. Bilgili ve şuurlu devlet müdahaleşin kapkaçılığı frenliyeciliğini düşündürdürüyorlardı. İlk sorular içinde ilk insanların emeklerini sömürmeye, fabrikasyona gitmeye tercih ediyorlardı. Fabrikasyon projeleri birçok defalar geri kaldı. Hatta bir seferinde tesbit edilen tarih, Meclis tarafından kaldırıldı.

Yine töviz

Belediyenin firincılarla bir hâr-gönlü münasebeti havası içinde yürüttüğü uzun temaslar sonunda Belediyenin de prestijini kurmak cabasıyla, başlangıçtaki üç tek-liften biri firincıların grev tehditleri arasında yürürlüğe kondu. Buna göre, 80 randimanlı undan yüzde 37 rütubeli 750 gram ekmeğin 65 kuruşu sabılacaktı. Karar yürürlüğe konduğu gün 380 firmdan 110'unun sahibinin imzasını taşıyan bir dilekçe Belediye'ye gönderilmişti, 110 firinci bu şartlar altında ekmeğin çıkaramayacaklarını bildiriyordu. Belediye bayan telâşlanmıştı. Bildiriler yayanınarak her türlü tedbirin ahndığı, bu firincıların cezalandırılacağı İlân ediliyordu. Fakat ertesi gün, bu firincılar yine bir masa etrafına oturuldu. Firincılar 24 cuval unda 60 lira zarar edeceklerini ileri sürüyorlardı. Belediye bu zararı karşılamayı kabul etti. Sonunda şöyle bir karara varıldı: Belediye 15 gün süreyle firmların çatışmasını, geir ve giderlerini kontrol edecek, eğer firincıların gerçeklen kâr etmedikleri görüllürse, yeni bir şekil düşünülecekti. Bu, Belediyenin firincıları boyun eğdiği şekilde râhatça yorumlanabiliyordı. Öte yandan, aslında, 110 imzalı dilekçede adı bulunan firincılardan çoğu bunan haberini bile yoktu...

Halkın çıktığı

Yaşayışının hemen her safhasında Belediye'ye arkı güveni kalmamış olan halk, bu mizakereleri endişe ile takip ediyordu. Sonunda zararın yine kendilerine dokunacağımı biliyorlardı. Nitekim öyle oldu. Yeni fiyatın yürürlüğe konduğu günün sabahı İstanbullular bakkallarında ekmeğin bulamadılar ve bundan sonra da bulamayaçıklarını öğrendiler. Firincılar —verdikleri ondalıkları da tasarruf etmek maksadıyla— artık bakkallara ekmeğin vermeye kararlaştırmışlardı. İstanbullular en yakın sent firmaların yönünü tutturular, fakat bir çok yerlerde firmalarda da ekmeğin bulunmuyordu. Firmaların önündeki hemen kuyruklar uzamıştı. Halk soğukta, gönüldükmeğin almak için saatlerce beklemek zorunda kaldı.

Sonunda ultiğ ekmeğin ise her zamanından daha kötü; esmer ve hamurdu. Gramaj kontrolü diye bir şey yoktu. Ne bulursa, ne alabillirse onu yemeğe mecburdu. Haşhaşa gidası olan ekmeğin, hergün biraz daha bozuluyor ve pahalanyordu. 1950 yılında 900 gram ekmeğin 30 kuruşu satılıyordu; kilosu 35 kuruştan ucuzdı. Bugün ise bir kilo ekmeğin 96 kuruşu geliyordu.

İşçilerin sırından

Belediye ile firincılar arasındaki pazarlık devam ederken bir kenarda unutulan işçiler ieryadı divorlardi. Fırın İşçileri Sendikası Başkanı Nuri Yavuz: «Ekmeğin fiyatını tesbit ediyorlar ama, bizim fikrimizi soran yok. Asıl biz bu işin içindeyiz, söyleyece-

ğiniz söz olmalı. Sonunda bunun bütün yükü biz işçilerin sırasına yükleniyor. Şimdiye kadar ne zaman bir fiyat ayarlaması yapıldıysa, hemen ertesinde patronlar işçilerin ücretinden, onları fazla mesaisinden karsılamıştır bunu. Firincıların kazancı hiçbir zaman azalmaz, artar» diyor. Firincıların grev tehdidine ise gültiyordu: «Bahse girerim, hiçbir firinci firını kapatmaz, diyor. Bunlar blof. Hangisi bu kazancı bırakır da kapatır firını. Buraksınlar, biz işteelimiz.»

Sendika Başkanı, maliyet fiyat tesbit edilirken Belediyenin de işçileri haksızlık ettiğini söyleyordu. Zira, 24 cuval unun işlenmesi için, normal mesai süresi içinde 14 işçinin çalıştırıldığı kabul ediliyordu. Halbuki normal çalışma süresinde 14 işçinin 24 cuval unu işlemesi imkânsızdı. Gerçekte birçok firmda 14 işçiden de daha az işçi çalıştırılıyordu. Nitekim, Belediye yaptığı kontrollarda pek çok firmda 8 - 10 işçi çalıştırıldığını zabitla tesbit etmişti. Bu demekti ki, 24 cuval unun işlenmesi için işçiler insanüstü bir şekilde yararlıracasına çalıştırılmaktadır. Belediyenin bunu resmen kabulüne büyük haksızlıklar.

İşçilerin, hele firın işçilerinin, bugünkü düzen içinde haklarını korumalarını düşülmek hayâlidir. İstanbul'daki 380 firmda 5 bin firın işçi çalışmaktadır ve bunların 388'i sendikaya kayıtlı bulunmaktadır. Ama sendikaya kayıtlı olmak demek, bugünkü Sendikalar Kanunuyla ve diğer mevzuatla, bir takım hakları sahip olmak demek değildir. Yine bütün işçilerin —hem de bir bilince ve bilgiye sahip olmayan işçilerin— kaderi patronun elinde ve keyfindedir.

Firın işçilerinin 1950'de tesbit edilen asgari ücretleri haftalık hesabıyla söyleyelim: Tezgâhtar ve pişiriciler 100'er, hamurkar ustaları 90'er, yardımcıları 65'er ve diğer erkekler de 65'er lira. Şimdi şöyle bir hesap yapar musunuz baylar?..

Kazançlar

Firincılar, Belediyenin dikkate aldığı bordro ve defterlere de ifraz ederek, hesapla «filli durumuna» dikkate alınmasını istiyorlardı. İste, aşağıdaki hesap kendilerinin bir takım muhâyyel masraflarla gjurdıkları «filli duruma göre» değil, firmlarının içinde olan işçilerin «ile» getirdiği «gerçekten filli» duruma göre yapılmıştır.

Ün iyâlanda son yapılan indiriminden sonra bir cuval unun firma girişî 66.40 liradır. Buna göre ve 24 cuval un üzerinde 14 işçiyle bir firmanın günlük masrafı şöyledir:

1593.60 Lira 24 cuval un
158.00 > İşçi Ücreti
15.87 > Sigorta primi (aslında bunun çoğu ödenmemekte)
45.00 > Yakıt
4.00 > Elektrik
2.25 > Su
28.00 > Kira
27.28 > Maya
2.00 > Tuz
5.00 > Çeşitli araçların amortismanı
1873.00 > Gider toplamı

Şimdi de bu giderlerin karşılığında kazançın核算 (kalkın) belediye bir cuval undan 131 ekmeğin çıkacağı kabul edilmiştir. Oysa rahat râbat 135 - 140 ekmeğin çıkarılmaktadır. Hamurun igne bir teneke fazla su atmak buna yetmektedir. Normal olarak bir cuval undan 135 ekmeğin çıkışı kabul etsek, 24 cuval undan 3240 ekmeğin yapılması gereklidir. Bakkallara ve bayilere ondalık verme usulü de kaldirıldıktan sonra, ber ekmeğin 65 kuruşluğunu fiyat üzerinden hesaplaşarak, 3240 ekmeğin 2100 lira eder. Bunun 1873 lirasının masrafı çıkarırsanız günlük kâr olarak firın sahibinin eline 233 lira kâhr. Günde 233 lira... Siz bunu yarışan sermaye ile ve işçiye verilen 9 ile 20 lira arasında ücret ile kıyaslayın ve hâlk me varın artık.

Fırın İşçileri Sendikası Başkanı, bu hesabın en kat hesap olduğunu, birçok firincıların bunun üstünde, ayda 10 - 15 bin lira kazandıklarını söyleyiyor. Ve bu işçilerin avâhî 260 liraya gelinen işçisini 8 saat yerine 12 - 14 saat çalıştırır, fazla mesai ücretini vermez. Asgari ücretin altında çalıştırıldığı işçilerde yüksek bordro imzaları. Kisacasi: fakir, głesiz insanın emeği insafsızca sınırlıdır. Bu tek tek, kuruş kuruş sömürmeler firin pat-

Firinci tekeline son verilmelidir

Ekmeğin yalnız sosyal bilimlerde ugaraşanları değil, politika ve edebiyat alanlarında da halk kültürünin açlık, ya da saadet sembolü olarak en çok işlenen konulardan birisi olmuştur.

Memleketimiz iklisat ve siyaset tarihlerinde de buğday ve ekmeğin bir birinin ayrılmaz olarak hem sanatçıları, hem sosyal bilimcileri hem de siyaset iktidarları ön planda işgal eden bir konu olma niteliğini hiç bir zaman kaybetmemiştir. Osmanlı İmparatorluğunun en kuvvetli ve en zayıf devirlerinde Padişahların iç politikadaki kudreti ile buğday ve ekmeğin problemleri kavgasındaki tutumları arasında orantılı bir ligi mevcuttur. halkın sevgisi ve nefreti buğday ve ekmeğin flâfları ile orantılı bir baremetre gibi yükselme ve alçalmalar göstermiştir. Bugün dahi ekmeğin kaygısı, ekmeğin parasız doyması fakir-zengin bütünü halkın gündemine giren bir ayırmazdır.

Ulusal ve Uluslararası plânda bu kadar önemli ve bütün halkın sınıflarını yakından ilgilendiren böyle bir ekonomik ve sosyal problem, ne yazık ki, Türkiye'de Cumhuriyetin kuruluşundan beri de halledilememiş ve bugüne kadar bir ortaça anlayışı ve en ilkel istihsal usulü ile topsumumuzun uygurlık seviyesine uygun olmayan bir gelişme halinde kalmıştır. Türkiye'de sanayileşme hareketinin başlığı, özel teşebbüsün gelişmesi için öteski sanayi kanunlarının çıkarıldığı, ondan sonrası devletlik eğilimlerinin en yaygın bir şekilde bulunduğu ve niyâhet Demokrat Parti ile başlayan özel teşebbüsle kalkınma propagandalarının en yüksek seviyesine ulaştığı; bütün sanayileşme tarihimize batıdaki teknolojik gelişmelerin memleketimize girmeye başlaması, Türkiye'de sermaye biriminin artması, halkın sağlığı, kültür ve uygarlık anlayışındaki bütün değişimlerde rağmen ekmeğin imalatı toplumumuz içindeki tarihi «statue quo» sunu muhafaza etmiştir. Bunun nedeni açıklıktır. Sosyal bilimlerde uğraşan aydınlarımız böyle konuları küfürsememekte, büyük halk kültülerinin liglendiren böyle bir konu üzerinde incelemeler yapmak istememektedirler.

Devlet ve mahalli idareler kit mali kaynakları ve «Canım Devlet gazoz fabrikası da mı kursun» propagandalarının etkisi altında bu konuya gerekten önemini vermemekle ancak yüzeyden kontroller ve tedbirlerle yetinmektedir. Özel teşebbüs gelince; özel teşebbüs, büyük şehirlerimizde kurduğu gerçek tekele kendi arasından bir başkasının bile dahil olmasına tahammül edememektedir. Böylece problem, sömürme alanı geniş halk kültülerinin zayıf mallı imkânları olan bir ortam üzerinde bir kamu otoritesi-Belediye ile bir avuç özel müteşebbis. Firincılar Tekeli-arasında zaman zaman alevlenen bir kavgâsında devam etmektedir. Geçen hafta içinde orfaya okan ve zaman zaman halkın ekmeğin kalma tehlikesini bile gösteren firincılar - Belediye çatışması, siyaset ve idarî otoritelerin palyatif tedbirlerle düzenleyerekleri bir konunun tarihi bir teknikardan ibaret.

Türkiye'de genel olarak gıda maddeleri, özel olarak ekmeğin imalatı konusunda aşağıdaki gerçekleri gözlemek mümkündür:

1 Türkiye'de ekmeğin, silt ve et istihsal ve İstihlak yüzyıllar boyunca çözülememiş en önemli halk ihtiyaçları konusudur.

2 Gelir artışı, teknolojik gelişimler, sermaye birikimi, sanat ve kültür seviyesindeki yükselmeler,

yeni kuşakların çalışan nüfusa katılması gibi bir toplum hayatımda çok önemli olan faktörlerde rağmen Türkiye'de ekmeğin istihsalı 1962 yılına kadar en ilkel istihsal metodları ile yapılmaktak devam etmiş ve komşumuz batı memleketlerindeki gelişmelerden hiç etkilenmemeyen bir imalât konusu olmuştur.

3 İçi ve iş hukukunu düzenleyen çalışma mevzuatının kabulü ve bundaki gelişmelere rağmen iş hakları,封建 bir toplumunkine benzer kapitalik içinde, en ilkel şekilde bu imalât konusunda sözüleşmemiştir.

4 Sağlık ve hijyen ilkelerine en fazla uyulması gereken ekmeğin imalât gibi bir konuda ortaça temizlik anlayışına yakışır bir çerçeveye içinde yapılan imalât ve satış ile, İstanbul halkın batı uygarlığına yönelik çabaları gerçekten acı bir gelişme halinde sürüp gitmiştir.

5 Siyasi ve idari otoritelerin bütün fonksiyonu ise hiç değişmeyen bir intizam içinde yalnızca fiat istikrarını sağlamak için narh keyfiyatı ve bazı formel fakat etkisi olmayan kâfî ve ağırlık kontrolleri yapmaktan ibaret kalmıştır.

6 Bütün bunların sonucu olarak, özellikle düşük gelir seviyesindeki halkın yılının zayıf mallı imkânları ve sağlık problemleri; külcük, ilkel zihniyeti, muhafazakâr bir tekeli sınıfın elinde sömürme kaynağı olmuş, ve bu sömürmeden ne iktisadi bir fayda (örneğin, sermaye birimi dolayısıyla modern istihsal ünitelerinin kurulması, ekmeğin ünitesinin az az ifâde edilen şekilde deşifre edilmesi, fiatlarda istikrar vs.) olde edilmiş ne de sosyal fayda (halk sağlığı problemlerinin çözülmesi, firın işçilerinin haklarının korunması vs.) sağlanabilmisti.

Görülüyör ki hem ekonomik fonksiyonları ve etkileri, hem siyaset sonuçları hem de halkın sağlığı ile sık ilişkisine rağmen Türkiye'de ve özellikle İstanbul'da en büyük kamu otoritesi olan makamların neden külcük bir çözüm üzerinde sınırlı kadar durmadıklarını anlamak güçtür. Kanunun daha üzüntü yaratıcı yönü ise İstanbulda ekmeğin imalatını modern istihsal metodları ile gerçekleştirmek isteyen bazı müteşebbislerin getirtikleri tesislerin henüz ambalajından sıkılmamış bir halde átil kaldiği hâkkindaki söylemleridir. Eger durum böyle ise Belediyenin derhal bahis konusu müteşebbislerle temasla geçmesi ve firın işçileri ile bir avuç özel müteşebbis. Firincılar Tekeli-arasında zaman zaman alevlenen bir kavgâsında devam etmektedir. Geçen hafta içinde orfaya okan ve zaman zaman halkın ekmeğin kalma tehlikesini bile gösteren firincılar - Belediye çatışması, siyaset ve idarî otoritelerin palyatif tedbirlerle düzenleyerekleri bir konunun tarihi bir teknikardan ibaret.

Türkiye'de genel olarak gıda maddeleri, özel olarak ekmeğin imalatı konusunda alevlenen bir kavgâsında devam etmektedir. Bu demekti ki böyle bir konu olmadıktan sonra istenilen bir çözümü makamların temini için yerli makine sanayiinden istifade etmek mümkün kılındır. Bize kahsa böyle önemli bir kamu hizmetini, gerçek bir qârlîsî bir kamu mülkiyeti şeklinde ele almak ve bunun için acrekî mallı kaynaklar aramak memleket bünyesine en uygun bir yol ve en aziel bir halk hizmeti olacaktır.

sonlarının elinde toplanır, bilyük bir kuvvet olur. Bugün firincılar işte bu sosyal düzen içinde bir derebeyî kudret ve kuvvetini arzetmektedir. Ekmeğin kâğıt 6-

zerinde 3 kuruş ucuzlatmak hiçbirseyi değiştirmemekte ve halletemektir

Nail GÜREL

Hasan Saka mizah tarafı ağır basan bir adamdı

**İngiliz protokolü bile
onun canını sıkamadı**

1946-50 arası... Önce Dışşeri Bakanı hanımı, sonra Başbakan hanımı olan Hasan Saka'nın hanımı Melahat Saka vardı... Alaturka güzel, alaturka alım, alaturka edalı bir hanımdı. Kendine göre temsil vazifesini yaptı... Doğuştan gönüllüydi.

Lisan bilmediginden garkı sefirlerle samimiyeti daha fazla ilerletti. Lisan öğrenmeği ihtiyaç duymadı... Bezükçiydi, briççiydi, dansa bayıldı... Kendisinden bir karış kış Hasan Saka, bu mondaniye ihtiyacı kargısında onun uysal uysal pesinden gider, fakat tatmin edemezd... Hasan Saka görünüşünden çok zeki ve keskin görünüyordu. Bütün Karadeniziler gibi «mizah» yöneler bir mizacı vardi... Bunu defalarca ve çok şirin bir şekilde göstermiştir... Bir hikayesini o zaman Londra Büyükelçi olan Cevat Açıkalın-dan dinledim...

İngiliz Hükümeti, protokolde, bir milletin temsilcisi olduğundan, bir büyüğelçiyi bir Dışşeri Bakanından daha üstün tutarmış... «Ben temsilci olarak seni tanıyorum... Dışşeri Bakanım仙人... cerez...»

Tutumu tartışacak değiliz... Fakat karşılarda Ingiltere hükümeti bile olsa, bizim zambur gibi bir Dışşeri Bakanlarım bu tutumun «iglendireceği» şüphesizdir...

Bir gün, Hasan Saka (o zaman Dışşeri Bakanlığı) Londraya bir heyetin başında gider... Şerefine ziyafet verilir... (o zaman itiraf etmeli ki.. Atatürk'ün gölgessinin itibarı, hâlâ vardı, ve bir başbakan, bir Dışşeri Bakanı protokolca gereken itibarı gönüllüyordu.)

Ceberrutluklarına, keyfiliğlerine, alaturkalıklarına rağmen C.H.P'nin eski devlet adamlarına bazen bir nevi minnettarlık duyuyorum... En baştakiller hiç bir zaman milli gururumuzu rençide edecek bir şey yapmamışlardır... bilakis... Şrak-kadak tokat yiyen, capkın büyük elçiler... Altın kaçakçularına gelince... Zaten onların etleri butları neydi ki... Neyi sarsabilirdiler ki, haklarında besliyebileceğimiz saygımızdan başka?... Ne diyorduk?... Bir heyet Hasan Sakanın başkanlığı altında Londraya ulaşmış ve gerefiné büyük bir ziyaret verilmişti. İngiliz hükümeti tarafından... Ziyaret masasında, Büyükelçi Cevat Açıkalının yeri, Dışşeri Bakan Hasan Sakanından daha «itibar»lıydı... Cevat bey ölüyordu kahrların her türlüinden... Ingilterede uzun zaman kalmıştı ama Osmanlı terbiyesi de almıştı... Hasan Saka hem kendisinden yaşlıydı, hem amiriydi... Hem de kişiliğini tanımadığından başına geleceklerden ürkülüyordu... Bir

SÂKIT OLMIYANLARIN İÇYÜZÜ / 1940-1950

NİMET
ARZIK

Başbakan Hasan Saka Zonguldak İlmanı h

akkında izahat正在說

Dışşeri Bakanının burulması veya tepe-sinin attı atvermesi... hayırlı işlerden değildi. Zaten az yinen bir insandı Cevat Açıkalın, fakat lokmalar bogazında çifte düğüm atıyordu... Yemegin sonunu dar etti ve kalkar kalkmaz Hasan beyin yanına koştı... «Aman affedersiniz beyefendi. Şu garip Ingilizlerin, kendilerinden daha garip adetleri var...» diye... Hasan Saka, filozof filozof Büyükelçinin omuzunu okşadı ve şirin givesiyle... «Uzme gücünü (üzme gücünü), dedi... «Yalnız, bizim arkamiza kışı var idı... oradan esen rüzgar... omuzumuzu cesti (kesti)... Sabaha kadar romatizmadan evranaçsız... Senin yerin yerdidir. Uzme gücünü demekle yetindi. Ve uzun karyer hayatında nice nice garkı şeffer tammış olan Açıkalın deriin bir nefes aldı, Dışşeri Bakan Hasan Saka romatizmadan «cesik» omzundan ötürü sabahı kıvrana kıvrana beklerken o rhanat bir nyku çekti...»

İste böyle bir adamı Hasan Saka... Kendisinden bu yazının başka bir kısmında tekrar bahsedeceğiz... Burada bir «intermezzo» yaptık...

«Çekildim...»

Bir şirin hikâyesi daha var... Ruhen

demokrati Hasan Saka... İktidarı son seneleriydi. Yurdun dört bucagında telgraflar yağıyordu... Bagışık veya arı bilmem ne telgrafları değil, ateş püskürcü yazılar... Hasan Saka ya «ÇEKİL... ÇEKİL... ÇEKİL...» diye iletilenler vardı. Buna benzer bir tanesi eski bir dosttan gelinceee... su gülmüş ve hoşgörür cevabı verdi:

«ÇEKİLDİM... (tartıldım anlamında kullanıyordu bu kelimeyi) 78 KİLO 200 GRAM GELDIM...»

Şerka, hasımlarıyla gakslaşma yoktur. Bu telgrafta alneca önce, «devlet otoritesi sarılmıştır...» Hükümet sahanda küçük düşürilmemiştir... Bozgunca zihniyetin simsi faaliyetin küstah bir tezahürü degildi bu telgraf... Bunu yollayan gete en ağır cezalara lâyk degildir...» yasgarası ve yorucu bir şekilde hükümet etmiyordu Hasan bey!

Saka çifti, garip bir çift teşkil ediyor-du... Hasan bey babacan tabii, sivili, kış boyolu... Melahat hanım nazlı, edalı, enine boyuna... Son derece iyi ev hanımıydı. Son derece derli topluydu. Ellerinin güzellikleri çevresinin diline destandı. Artistik eller degildi bunlar... Yumuk, beyaz (kar gibi), aşırı üzulukta kavis kavis tırnaklı elleri... Bu kadar üstünde durmanın sebebi dalkavukların üstünde durmaları... «Ah ham'fendicim, elliğiniz birer tablo, elliğiniz birer biblo, elliğiniz birer şaheser...» Bir el dalkavukluğunu üremişti öbür el dalkavuklara ek olarak...

Hürmet ettiğim bir tarafı, kimse aleyhinde bulunmamasıydı, kimseye şenlik etmemesi idi (iyilik te etmemişse faza lâkayt yaratılmıştı), ve kocasına işlerine düzgün burnunu katıyan sokma-masıydı... Çevre gene bizim bildiğimiz kılı, hissiz, menfaatperest, on yüzü, dalkavuk gevreydi... Bir takım hariciyeci hanımları Melahat hanım: «alafrangalastırma» çalışılar. O ne tundi, ne şimardı, ne alafrangaladı, neye o kaldı... Ne giyiniğini değiştirdi (kendine göre, bir giyiniği vardı. Dev fiyonglara bayıldı). Sure elbiselerinin ille ve ille bir taranın bunlardan bir tane oturtulurdu... Mat-teşem bir tane... Ekseriyete daha fazla dayanaklı olan arka bölgelerde...), ne konusunu, ne tutumunu... Kendisine yepi yapış yapışanları uzaklaştırmıyorrsa aşırı nezakettendi... Tek kusuru, o da insan olarak değil, Başbakan hanımı olası dansı fazla sevmesinden doğuyordu. Dansedebilmek için gitmemesi gereken davetiye gidiyordu... Meselâ Amerikan Eğiliminin Birinci Kâtibi Hill'in daveti... Kim oluyordu ki Hill, Türkiye Başbakanının hanımını davetileri arasında saysılsın?... Vurulmuş ördeğe benzeyen du da ayries... Falsolar oldu böyle ama ufak çapta... İyi bir hatırlı berber Melahat hanım... İçimden, onun hakkını gülmüş ve gülmüşseten yumuşak söylemek geliyor...

Şimdi sevgili okuyueularım biraz «sa-ra» dönelim, yorulunes «hafife» tekne atılar...

YÖN, 3 Ocak 1962

TÜSTAV

Hasan Saka, Londra Halkevinde verilen kokteylde Bayan Açıkalın ile

PLAN VE KALKINMA

DEVLETÇİLİK / SADUN AREN

Husus teşebbüs nizamında birinci şart fiyat mekanizması tarafından temin edilir. Bu mekanizma kusaca söyleyiş: Memlekette buza mallara karşı ihtiyaç ve talep artışı zaman, bunların fiyatları da yükselsel. Bir malın fiyat yükselişince o mal istihsal etmek daha karlı olur. Demek oluyorki bir işin karlılığı, o işin verimliliğinden, yararlılığının ölçüsüdür. Mütəsəbbisler kır peşinde köktüklerinden ellerindeki kaynakları daima en karlı işlere yatarılar. Mütəsəbbislerin bu davranışlarından dolayı bütün istihsal dallarındaki kır hadleri birbirlerine eğit olmak temayıllüdedir. Böylece kaynaklar en verimli oldukları yerlerde kullanılmış olurlar.

Aynı mekanizma en verimli istihsal teknikini seçmeyi hizmetinde da işler. Rekabet dolayısıyla mütəsəbbisler, istihsallerini en düşük maliyetle yapmaya gayret ederler. Bunun için de, istihsal faktörlerini en tasarruflu (verimli) şekilde kullanırlar.

Yani, meşhur bir iktisatçı, dediği gibi, sanki görünmez bir el, mütəsəbbisleri, kendi menfaatlerinin peşinden koştururken, aynı zamanda topluma da hizmet etmeye sevk etmektedir.

Kısaca özetlediğimiz bu model, özel teşebbüs döneminde fiyat mekanizmasının nasıl işleyeceğini kitaplardaki teorik tasviridir. Yoksa, hepimiz, etrafımızda yaptığımız basit müşahedelerimiz ve hayat tecrübelerimiz biliriz ki, bu mekanizma pek tezgün bir şekilde işlememektedir. Burada fiyat mekanizmasının işleyişindeki aksaklıkların etrafı bir incelemesini yapacak değiliz. Sadece bir iki önemli noktaya temas etmekle yetineceğiz.

a Her şeyden evvel gumu belirtmek lazımdır ki, mütəsəbbisler bakımından kır olan bir yaratının, memleket bakımından aynı derece kırlı olmaması mümkünür. Bunun sebebi özel maliyetlerin her zaman gerçek maliyetleri aksatırmamasıdır. İş böylesine olunca, kırılık kutasının, kaynakları her zaman en verimli oldukları yerde sevk etmeyeceği tibbiidir.

b Ağırdır ki, fiyat mekanizmasının iyi bir şekilde işleyilmesi için, rekabetin serbest olması lazımdır. Çünkü ancak bu takdirde mütəsəbbisler daima en karlı işlere yönelik her sahanın kırmızı eşitler, yanı ellerindeki kaynakları en verimli oldukları yerlerde kullanırlar. Halbuki devrimiz monopolier devridir. Modern istihsal ancak çok büyük fabrikalarda yapıldığı takdirde verimli olmaktadır. Bu sebepten işletmeler büyümekte ve rekabet ortadan kalkmaktadır. Zamanımızda küçük işletmelerin hâkim oldukları sahalar dışında, rekabetten bahsetmek manzurlaşmıştır. Bu durum Türkiye gibi fâkir ve küçük memleketter için çok daha önemlidir. Çünkü bir çok alanlarda, büyükçe bir veya birkaç fabrika bütün memleket ihtiyacını karşılayabilecektir.

Mütəsəbbisler daha kırı gördükleri işlere, monopolist durumlar yüzünden, sırızmeyince, çeşitli sahalar arasında kırılık bakımından devamlı farklılar olacak demektir. Halbuki, çeşitli sahalar arasında kırılık bakımından devamlı farklılar olması, kaynakların en verimli oldukları yerlerde kullanılamaması demektir.

c Diğer bir nota özel teşebbüs sisteminde, mütəsəbbislerin birbirlerinden habersiz olarak hareket etmelerinden ötürü yanlış karar verme ihtimallerinin yüksek olmalıdır. Mesela tekstil istihsalı kırı olunca, pek çok mütəsəbbisinin aynı aynı bu sahaya yönelip hep birlikte çok fazla yatırım yapmaları mümkünündür. Bu takdirde asırı istihsal olacağundan kırı haddinin normalin çok altında düşecektir. Bu ise kaynakların verimsiz kullanılması demektir.

d Fiyat mekanizmasının işleyişini ile ilgili olarak temas edeceğimiz son bir nota, bilhassa Türkiye gibi az gelişmiş

İKTİSADI KALKINMANIN İKİ TEMEL ŞARTI VARDIR:

1 - MEVCUT KAYNAKLARI EN VERİMLİ OLDUKLARI YERDE KULLANMAK

2 - ASIL İMKÂNları HAREKETE GETİREREK İSTİHSALE KOŞULACAK KAYNAK MIKTARINI ART TİRMAMAK

memleketimizde henüz iktisadi zihniyet yerleşmemiş olduğundan, insanlarımız fiyat teşvikine karşı hassas değildirler. Köylülerimiz, işçilerimiz, memurlarımız ve hatta mütəsəbbislerimiz bagka sahaların kazançlı olabilecekleri işleri, yerleri ve hayat tarzlarını kolay kolay terketmezler. Halbuki fiyat mekanizmasının işleyişini insanların fiyat teşviklerine karşı hassas olmalarına bağlıdır.

İste bütün bu sebeplerden dolayı, kaynakların en verimli yerlerde kullanılmasını temin bakımından, fiyat mekanizması yeterli kalmaktadır. ve bunun genel ölçüde, plâncılıkla tamamlanması icabettmektedir.

Kalkınmanın diğer şartı olan, itil kaynakları harekete getirmek işi, zaten fiyat mekanizmasının işleyişini kitaplardaki teorik tasviridir. Yoksa, hepimiz, etrafımızda yaptığımız basit müşahedelerimiz ve hayat tecrübelerimiz biliriz ki, bu mekanizma pek tezgün bir şekilde işlememektedir. Burada fiyat mekanizmasının işleyişindeki aksaklıkların etrafı bir incelemesini yapacak değiliz. Sadece bir iki önemli noktaya temas etmekle yetineceğiz.

a Her şeyden evvel gumu belirtmek lazımdır ki, mütəsəbbisler bakımından kırı olan bir yaratının, memleket bakımından aynı derece kırlı olmaması mümkünür. Bunun sebebi özel maliyetlerin her zaman gerçek maliyetleri aksatırmamasıdır. İş böylesine olunca, kırılık kutasının, kaynakları her zaman en verimli oldukları yerde sevk etmeyeceği tibbiidir.

b Ağırdır ki, fiyat mekanizmasının iyi bir şekilde işleyilmesi için, rekabetin serbest olması lazımdır. Çünkü ancak bu takdirde mütəsəbbisler daima en karlı işlere yönelik her sahanın kırmızı eşitler, yanı ellerindeki kaynakları en verimli oldukları yerlerde kullanırlar. Halbuki devrimiz monopolier devridir. Modern istihsal ancak çok büyük fabrikalarda yapıldığı takdirde verimli olmaktadır. Bu sebepten işletmeler büyümekte ve rekabet ortadan kalkmaktadır. Zamanımızda küçük işletmelerin hâkim oldukları sahalar dışında, rekabetten bahsetmek manzurlaşmıştır. Bu durum Türkiye gibi fâkir ve küçük memleketter için çok daha önemlidir. Çünkü bir çok alanlarda, büyükçe bir veya birkaç fabrika bütün memleket ihtiyacını karşılayabilecektir.

Mütəsəbbisler daha kırı gördükleri işlere, monopolist durumlar yüzünden, sırızmeyince, çeşitli sahalar arasında kırılık bakımından devamlı farklılar olacak demektir. Halbuki, çeşitli sahalar arasında kırılık bakımından devamlı farklılar olması, kaynakların en verimli oldukları yerlerde kullanılamaması demektir.

c Diğer bir nota özel teşebbüs sisteminde, mütəsəbbislerin birbirlerinden habersiz olarak hareket etmelerinden ötürü yanlış karar verme ihtimallerinin yüksek olmalıdır. Mesela tekstil istihsalı kırı olunca, pek çok mütəsəbbisinin aynı aynı bu sahaya yönelip hep birlikte çok fazla yatırım yapmaları mümkünündür. Bu takdirde asırı istihsal olacağundan kırı haddinin normalin çok altında düşecektir. Bu ise kaynakların verimsiz kullanılması demektir.

d Fiyat mekanizmasının işleyişini ile ilgili olarak temas edeceğimiz son bir nota, bilhassa Türkiye gibi az gelişmiş

Şimdide kadar memleketimizde, devlet işletmeleriyle, aynı sahada çalışan, özel işletmelerin prodüktivitelerini müCADELE eden ciddi bir araştırma yapılmamıştır. Devlet işletmelerinin verimli çalışmadıkları rivayetinin temeli, burlardan bazılarının zarar etmeleridir. (Bir bütün olarak iktisadi Devlet Teşekkülerleri kırı çalışmaktadır.) Halbuki, bilhassa yakın devrin şartlarında yalnız zarar ekip etmediğine bakarak bir devlet işletmenesinin verimliliği hakkında hükmü verme şansı yoktur. Çünkü zararlarım (veya az kırı) sebebi, işletmelerin fena idare edilmesi değil, fakat işletme dir tesirlerdir. Buraların başında hükümetin fiyat politikası gelmektedir. Bilindiği gibi, hükümet, devlet sektörü mâmillerinin satış fiyatlarını, bazen yerinde bazen yersiz mülahazalarla, düşük testetmiş ve etmektedir. Mesela şehirlere satılan hububat ve kömürün fiyatları malların altındadır. İlgili devlet teşekkülerinin zarar etmelerinin başlica sebebi budur.

Bundan başka iktisadi Devlet Teşekkülerinin vergilerini tam olarak ödediklerini ve sosyal sigorta ve çalışma mevzuatına daha sadıkla rıayet ettiklerini de unutmamak lazımdır.

Kaldı ki, bu basit mukayese de husus işlenmelerde kritik bir gözle bakılması ilham edilmemelidir. Orada da manzara parlak değildir. Husus sektördeki büyük versi kaçakçılık günlük gazetelere bile akseltmiş bulunmaktadır. Ayrıca, en sıkın buhrsın karşında, bir çok özel teşebbüsün müşkili vaziyete düşmesi ve devlette yardım istemeleri, son yılların günlük olayları halini almıştır. Bütün burlar özel sektörün, bir aksaklık şeklinde kabul edilmiş olan, verimliliği hakkında çok ciddi şüpheler uyandırmaktadır.

Sunu bilhassa belirtmek lazımdır ki, devlet işletmeciliğini memleketimizin busluklu şartlarında içinde deşterlendirmek çok yalnız bir hizmetkettir. Busluklu şartlar devlet işletmeciliği için en uygun ortam teşkil etmektedir. Bir kere, siyasi iktidardır, devlet işletmeciliğini samimi olarak benimsemeler ve onları siyasi gayeleri için ålet olarak kullanmışlardır. Bunun tabii bir netice olarak, devlet işletmelerinde çalışan personelin hecancı azalmasa çalışma seviyi kırılmaktır. İkinci olarak, devlet işletmeciliğinin verimli olması için sürekli organizasyon kurulmamıştır. Belirttilimiz gibi, Devlet Sektoru, ancak olsun bir şekilde vürtütlübilir. Halbuki, bilindisi gibi, plâncılık unak sevçen sene ele alınmıştır. Kaldı ki, bu da kâfi deşildir. Devlet işletmelerinin plâncılık elverişli bir tarza organize edilmeli olması şarttır. Bugün ise devlet sektörümüz, birbirile teması olmayan karmaşık bir hale sokulmuş bulunmaktadır.

Şüphesiz ki, iktisadi kalkınmanın ağırlığı devlet sektörüne devredilince bu garipli müşkili ortam da deşisecektir. Bir kere, siyasi iktidardır, ümidi burların başarısına bağılmış olacak için, devlet işletmelerinin iktisadi makasları dışında kullanmayı aklından bile geçirmeyecektir. Ayrıca devlet sektörü, zaruri olarak en verimli şekilde reorganize edilecek ve hâlini bir şekilde plânlanaçaktır. Bu müşkili manevî atmosfer içinde personelin de işi ciddi tuttuğu daha sevkle çalışması tabiiidir.

Son olarak bu noktayı da önemle belirtmek lazımdır ki, teknolojinin busluklu işlevseline, verimliliği lâvin eden en önemli unsur işletmenin büyülüdür. Sermaye terakümlünün yetersiz ve sermave nüyasasının gelişmemiş olduğu memleketimizde, devletin, bu burlandan, özel sektörne naزانın çok daha avantajlı bir durumda olduğunu aşkıdır.

Özeldevecek olursak diyebiliriz ki, busluklu garipli müşkili şartlarında bile fiktif adlı Devlet Teşekkülerimiz, rıavet edildiğinde gibi, verimsiz çalışmamaktadırlar. Kaldı ki, devlet işletmeciliğin, onun gelişmesine ve işlenmesine elverişli şartlar içinde deşterlendirmek lazımdır. Çünkü devlet işletmeciliğini kalkınmanın temeli olarak kabul edecek bir siyasi iktidar, elbetteki, ona en elverişli olan ortamda temin edilecektir.

Prof. Sadun AREN

Bütün Banka hizmetleriniz
ve

Tasarruflarınız için

Ü
TÜRK
TİCARET
BANKASI

KUVEYT

İngiltere Ortadoğu'da birtakum askeri hazırlıklara girişti. Afrika kıytalarındaki bazı harp gemilerini Umman Körfezine sevketti. Arapistan yarımadasındaki üslerine takviye yolladı. Durup dururken yapılan bu hazırlıkların Kuveyt'teki durumla ilgili olduğu ve General Kasim'ın bu Şeyhlik'e karşılık taarruza geçmesinden korkulduğu söylendi.

Kuveyt eskiden Ingilizlere tâbi bir Şeyhlikti. Şimdi bağımsızlığını kazanmış.

A. B. D. nin Başkanı John Kennedy, iktidarı resmen 20 Ocak 1961'de devralmışlığı. O zamandan beri geçen onbir ay, Başkana bağlanan ümitleri doğru çıkarmak söyle dursun, herkesi hayal kırıklığına uğrattı. YÖN'ün Amerika muhabiri ve genç siyaset bilimci HALÜK ÜLMAN New-York'tan yolladığı aşağıdaki yazida Amerikalılarca «The Kennedy Myth» (Kennedy Efsanesi) denen inancın nasıl yıkıldığını anlatıyor:

KENNEDY EFSANESİ

Büyük gibi, yeni Başkan iş başına geçtiği sırada yalnız Birleşik Amerika'da değil, bütün dünyada büyük bir iyimserlik havası esmiş. Doğu ile Batı arasında yılların huyuttığı ucuğumun nihayet kapanmak üzere olduğu sanılmıştı. Aslına kaynaklı Sovyet Başkanının kendine mahsus sebeplerle takındığı üzleter tayyandan alan bu iyimserlik ve ümit havası başlangıçta, yeni Başkan etrafında yaratılan efsanelere bağlandı. Söylendigine göre Kennedy hayatı güçlükleri yememesi bilen, sorunları soğukkanlılıkla ele alarak en akla uygun çözümlere ulaşmasını beceren, sağduyuyla kuvvetli bir insanı. Amerika'yı sekiz yıllık bir durgunluğa içine atan Eisenhower idaresinden devraldığı dış politika sorunlarını yeni bir görüş ve düşünüşle çözecek. Batıların dünyayı dört bir yanında gerilemesini durduracak, iki dünya görüşü arasında ikinci Dünya Savaşı'nın bitiminden bu yana süregelen gelişmeye bir son verecekti.

Doğrusu, bu efsaneyle bütün Amerikalıların inanıldığı söylenemez. Bu konuda görüseceğiniz Amerikan yâdîmlarının büyük bir coğuluğu, daha iyi bir aday yokluğunundan Kennedy'ye oy verdiklerini söyleyeceklere. Fakat oyları gerçeklerden çok ümitler için kullanmasının sevinçli bir coğuluğu, bu efsaneye inanmış, ya da inanmak istemiştir. Diğer yandan, Kennedy'nin de bu efsaneyeye inançları arasında olduğu görülmüştür. 20 Ocak'ta işe başlayarak yaptığı konuşmaya hâkim, yeni Başkan'ın büyük ümitlerini ve kendine güvenen inançlarını yeter. Gerçekten Kennedy, bu konuşmasında, Sovyetler Birliği'ni İşbirliğine çağrarak, «iki taraf da yeniden barış için çalışmakla başlasın. İki taraf da ilmi bir dehbet arası olarak değil, insanlığı faydalama kusansın. Beraberce yardımına erişelim, çöllerde felâdetim, hastalıkları ortadan kaldırıralım, okyanusların derinliklerini insanlığın hizmetine acelüm.» diyor.

Boşa çıkan ümitler

Güzel sözler, güzel başlangıç, değil mi? Oysa bugünkü durum bu başlangıçtan o kadar hâka ki. Aradan geçen onbir ay içinde Doğu ile Batı arasındaki anlaşmazlıkların hiçbir giderilemediği gibi kullanım belki de daha dirençli, ümit ve iyimserlik havası yerini yeniden ümitsizliğe ve kavuşmazlığa bırakmıştır. Bundan onbir ay önce İki blok arasında bir yaklaşma ve uzlaşmadan söz aşanlar, bugün yeni bir çihan savasının nasıl önlenemeceğini düşünülmektedir. Amerikan Dışişleri Bakanlığı'ndaki dosyalardan, en kisit zamanında birer çözüm bekleyen bir sürü sorun yattır. Bu sorunların en önemli birincisi söyle sıralayabiliriz:

1 SILAHISIZLANMA: Kennedy iş başına geçtiğinden sonra Doğu ile Batı arasındaki silahsızlanma görüşmeleri yeniden başlamıştır. Bu görüşmelerin hiçbir sonucu ekmeğin gibi, bir ara konuşmalar tamamıyla kesildi; atom denemeleri yeniden başladı. Şimdi kısaca, Kennedy idaresinin silahsızlanma görüşmelerinden bir sonucu çıkarabileceğine inanılmıyor.

2 BERLİN'İN DURUMU: Bu yılın başında Berlin'in bir büyüğün gözümüzde yolu bulmayı istekli görünen her iki taraf da, aynı birbirlerini gerçekirke bu yüzden savasa kadar gideceklerine inandırmaya çalışıyor. Gazeteler,

bundan on altı yıl önce Berlin'de iki galip dost olarak kurtulmuş Amerikan ve Sovyet tanklarının, bugün şehri ikiye bölen duvar ve telergülerin arkasından birbirlerine düşman olarak baktığını gösteren resimlerle dolu.

3 GÜNEY DOĞU ASYA: Son günlerde dünyamız bu kesiminde de kara bulutlar bellidi. Uzun bir süredir le dizenin kuramayan Laos'un yanısıra şimdi Güney Vietnam da bütün bütünü sola kaymak için günlerini dolma-

muştur ama, İngiltere'yle olan bağlarını tamamıyla kopartmış da söylemeyeceğiz. Meşela, Irak'ın Kuveyt'i ilhak etmeye düşündüğü sırarda, Şeyhin yardımına ilk koşan yine İngilizler oldu. Sonradan, İngiliz askerlerinin bu koruma görevini, Arap Birliği memleketlerinin kuvvetleri devraldı. Bugünlerde Arap Birliği kuvvetlerinin geri alınması bahis konusudur. İngiliz gazeteleri ve bu arada İçi Partisi organı Daily Herald ile Liberal Manchester Guardian, İngiliz hükümetinin askeri hazırlıklarını yemi bir ilhak teşebbüsüyle ilgili görüyorlar. Ancak, teşebbüs İrak'tan değil, İngiltere'den gelmektedir. Londra hükümeti, İrak'tan gelebilecek bir istila tehlikesi varmış gibi-

bir bir hava yaratarak, Kuveyt'tiler istemediği hâle, bu zengin petrol memleketine tekrar dönebilmenin yollarını aramaktadır.

MISIR - YEMEN

Suriye'nin Birleşik Arap Cumhuriyetinden ayrılmışından sonra, Misir ile Yemen arasındaki konfederasyon, yanı ebaflısız devletler birliği de çözüldü. Bu birliğin daha fazla sürülmesi zaten imkânsızdı. Nâṣır'ın oldukça ileri bir sosyalizm hamlesine giriştiği, toprak reformu ve devletleştirme

Madalyonun ikinci yüzü

Yukarıda sıraladığımız bütün bu sorular, Amerikan dış politikası için madalyonun yalnız bir yüzü. Madalyonun ikinci yüzünde de, Birleşik Devletlerin dostlarıyla olan ilişkisinde karşılaşmış güçlükler var. Castro ile daha Eisenhower devrinde bozustuktan sonra Birleşik Devletlerin Latin Amerika'da eski parlaklığını kaybeden yıldı, Kennedy devrinde girişleme talibiz Kuba'ya gitmemesi denemesinden sonra lise kararmış durumda. Bunun yanı sıra hâzır Batılı devletlerin sömürgecilik alamadıkları davranışları, örnek olarak Portekiz'in Angola'daki tutumunu, Fransa'nın yedi yıldır Cezayir'de sürdürdüğü sömürge savaşını, Batılı devletlerin, bu arada öncelikle bunları önderi suyorduk Birleşik Amerika'nın bütün dünyadaki ilhamını kırmaya devam ediyor. Demek ki, kendine bağlanan büyük ümitlere rağmen, Kennedy idaresi Eisenhower idaresinden devraldiği dış politika sorunlarından hiçbirini çözülebilmek değildir.

İşin doğrusu aranırsa, bu dış politika sorunları kaynaklarını o kadar derin görüş ve davranış ayrıklıklarından alıyarlar ki, bunları bu kadar kusa bir zamanda çözülemesi zaten beklenemez. Aradan geçen onbir ay, hânu öncesi Kennedy'nin kendisine, sonra da ümitlerini ona bağlayanlara açıkça göstermiş ve böylece Kennedy efsanesine son vermiştir: Bu onbir aylık devreının milletlerarası ilişkisindeki başarılarla sonuçlanan başarı, bu gerçekin ortaya çıkmadan başka birsey değildir.

İki olayın öğrettiğleri

Kennedy efsanesinin soya ermesi için, genç Başkan'ın İki seyi anaması gerekmektedir:

1 Dış politika sorunlarına çözüm yolları bulmak, ilk başta görüldüğü kadar kolay bir iş değildir: Seçkin kampanya sırasında nazarı olarak çözümü kolay görünen bu sorunlar, iş başına geline bir politikacının karşısına çok farklı ve karmaşık sorunlar olarak çıkmaktadır. Doğu ile Batı arasındaki kullanım öyle doldurulmuş kolay, geçici bir kullanım değildir: Bu kullanım kaynağını basit hedef anlaşılmazlıklarından, ya da gidişle kadar bilinen klâsik kuvvetler dengesi endişelerinden değil, milletlerarası ilişkisindeki yeniden belirlenme, daha karmaşık etkenlerden almaktadır ve böyle olunca da, ortadan kaldırılması için, Kennedy ve yâdîmlarına hâsihangâça pek güvenindikleri klâsik diplomasi usulleri dışında yeni yollar aramak gerekmektedir.

Buradaki bütün yazarlar üzerinde fikir birliği stilkiler bir nokta var: Kennedy'ye dış politika sorunlarını çözüm yolları bulmanın güçlüğüne neden olan ilk olay, bu yılın Nisan ayında girişilen Kuba çıkarması denemesidir. Büyük ölçüde, yardımının durumu, yanlış değerlendirme yüzünden atılmış da olsa, bu yanlış adım Kennedy'ye dış politika konusunda kararlar alırken daha dikkatli olmak gerekliliğini göstermiştir.

Yeni yolların peşinde

Amerikalı savunma uzmanlarının hazırladıkları bir rapora göre, sonucu ne olursa olsun, bir atom savası en az yetmiş milyon Amerikalıların ölümü demektir. Krusçofla yaptığı Viyana görüşmelerinden bu yana, Kennedy, milletlerarası meseleler konusunda daha gerçekçi bir tavır takmarak, Birleşik Devletleri ve dâvâyâz bir atom savunmamız konusunu sorularından kurtarmak için Amerikan dış politikasına nesli bir yön vermek gerektiğini aramak ve bulmak çabası içindedir. Fakat Kennedy idaresinde devrâzlarla, Amerikan dış politikasını yönetenlerin bu konuda hâla kesin bir karara varamadıkları anlaşılmaktadır. Bu kararsızlık, şimdilik, Amerikan dış politikasının başlica özelliğidir.

Haluk ÜLMAN

icin uğraştığı bir strada, Yemen Krallığı sarayında keyif çatmakta, kötü iâdaresine karşı ses çikaranları da şiddetle cezalandırmaktadır. Yemen ile Misir arasındaki gerginliğin, dış politika meselelerinden çok, iç jütlümlerden çok, farklılıkla doğduğunu söylemek yanlış olmaz.

KONGO

Kongo'daki arap saçın biraz çözülmüş gibi oldu ama, meselenin tamamıyla aydınla kavuşturulduğum söylemez. Birleşmiş Milletler kuvvetleri, Combe'nin kıraklı askerlerini tam bir yeniliğe ugratmak üzereken, İngiltere, Fransa ve Belçika'nın teşebbüsü, Amerika'nın da arabuluculuğu ile ateş kesildi. Combe kurtuldu. Katangalı lider, merkezi hükümetin oturitesine bir derecede kadar râzî olmayı şimdilik kabul etti.

Combe'nin dışarıdan da desfeklendiği eskidenberi bilinmektedir. Şimdi, comunità Kuzey Rodezya'daki en önemli siyasi leşekkül olan Birleşik Bağımsızlık Partisinin iddiaları meseleye biraz daha ışık tutmaktadır. Parti, hükümetten ayrı olarak, Birleşmiş Milletlerin Genel Kurulunda idarecilerinden birini konuturabilse bazı noktaları açıklayacağını ileri sürmektedir. İddiaya göre, bakır şirketleriyle arası pek iyi olan Kuzey Rodezya — Nyasaland Federasyonu Başkanı Sir Roy Welenski, yine yabancı sermayedaların menfaatlerini koruyan Combe ile askeri işbirliği yapmıştır. Büyük şirketlerin milletlerarası politikayı nasıl çırıldaklarım gösterecek vesikalalar ortaya dökülmeli merakla bekleniyor.

ENDONEZYA

Hindistan Goa, Daman ve Diu top râkalarını Portekiz'den kurtardıktan sonra, sıra Endonezya'nın Yeni Gine'yi Hollandalılardan kurtarmasına geldi. Sukarno hükümeti, Güney Doğu Asyasındaki sömürgeciligin son kalıntıları karşı olan tutumunu boş sözlerden ibaret kalımıyağı ispat için ciddi tedbirler almaktadır. Memleketin askeri gücü artırılmakta, gönüllü toplanmaktadır ve deniz kuvvetleri takviye edilmektedir.

Hindistan'la Portekiz arasındaki çekisme nasıl İngiltere'yi güç durunda bırakır ise, şimdî de Endonezya ile Hollanda'nın karşı karşıya gelmesi Amerika'yı telâşlandırmaktadır. Bunun içindir ki, A.B.D. Dışişleri Bakanı sâzâcılık Lincoln White bir demeç yayınlamış ve Endonezyalıların Hollanda ile görüşmeye hazır olduklarını ima etmiştir. Fakat, bu demeç, Cakarta hükümeti tarafından hemen yalanlandı. Endonezya, ancak Yeni Gine'nin kendisine bırakılacağı önceden kabul edilmesi şartıyla görüşme masasına oturacaktır.

LAOS

Güney Doğu Asya'daki Laos ülke tam bir karışıklık içinde. Çeşitli bölgelerde ayrı ayrı prens hâkim: biri Batı, biri Doğu, biri de tarafsızlar. Şimdi bu üç prens, maddelerdeki padışının üç oğlu gibi, bir araya gelerek, memleketi idare edebilecek tek bir koalisyon hükümetinin kurulması için görüşüyorlar.

Laos'un başkenti Vientiane'daki görüşmeler Washington'da merakla takip ediliyor. Üç dört ay öncesine kadar Laos'u tamamıyla Batı bloku içine almakla çalışan Amerika, şimdî bütün ümidi keşmeden Laos'un tarafsız bir tampon devlet hâline gelmesine razi olmuştur. Amerikan Senatosundaki çoğuluk lideri Mike Mansfield, üç prens arasındaki anlaşmazlıklar bahis konusu ederek şunları söyledi:

«Laos'a 350 milyon dolar harcadık. Bütün bu masraflar, Laos halkına hiçbir fayda sağlamadığı gibi, siyasi durumu da düzeltmedi. Meselenin tek çözüm yolu, Laos'u tarafsız bir tampon devlet hâline getirmekten ibaretir. Nötralist lider Suvanna Fuma ise, böyle bir devleti idare edebilecek tek kişidir.

YÖN, 3 Ocak 1962

CHAPMAN RAPORU

Birleşik Amerika'da olduğu kadar bütün dünyada büyük yankılar uyandıran Kinsey raporlarını kendisine konu olarak alan «The Chapman Report — Chapman Raporu» adındaki roman yayımlanlığındı. Vakit, Kinsey raporları kadar büyük bir ilgi uyandırdı. Roman kısa bir zaman içinde best-seller listesine girdi ve iki milyon nüsha satıldı. Yarım düzünen fazla dile çevrilen roman, yayımlanlığındı. Ülkelerde de geniş, tepkilerle karşılandı: Batı Almanya'da kitabı yasak edilmesi için açılan davă, kitapçının beratyle sona erdi; İngiltere'de kitap yasaklanmakta güç kurtuldu; Batı Almanya'da ve İngiltere'de gerçeklegemiyen bu hulus İtalya'da gerçekleştii ve «Chapman Raporu» bu ülkede yasaklandı. Kitabın reklamları arasında şunlar yer almıştı: «Elizabeth Taylor, Olimpiyat Oyunları'nda Chapman Raporunu okumağa feda etti», Jacqueline Kennedy, altı ay içinde ancak iki roman okuyabildiğini, bunlardan birinin de «Chapman Raporu» olduğunu söyledi, «Bir Amerikan estetizmeci «Chapman Raporu» okuduktan sonra insanın yikenmek ihtiyacı duyduğunu ileri sürdü... Tabii bu çeşit olaylarda her zaman raslandığı gibi Hollywood da işe el attı. Dokuz tanınmış yapımı «Chapman Raporu»nu beyaz perdeye aktarmak için birbirile yarıştılar. Yarısı, Darryl F. Zanuck kazandı. Şimdi 2,5 milyon dolarlık

Irving Wallace

Irving Wallace 1916'da Chicago'da doğdu. California'daki Berkley Üniversitesine bağlı Williams Enstitüsü'nde bir yıl okuduktan sonra gazeteciliğe başladı 1940'ta Çin ve Japonya'da muhabilik yaptı. Savaş sırasında ordunun fotoğraf ve sinema bölümünde çalıştı. 1946—53 yılları arasında «Saturday Evening Post», «Reader's Digest», «Collier's»... gibi dergilerin Fransa, Almanya muhabirliklerinde bulundu. Radyo ve televizyon piyesleri yazdı. Birkaç senaryonun («The West Point Story», «The Burning Hills», «The Big Circus»...) hazırlanmasına katıldı. Beş kitap yayınladı, bunların ikisi romanları. İkinci romanı «The Chapman Report» Wallace'a birdenbire lütfen sağladı.

bedilen dâvârların, kazanılan başırların altında yatanlar nedir? bir büce ile «Chapman Raporu» film olmaktadır. Bular yetimiyyormuş gibi, «Kinsey Seksoloji Enstitüsü» kitabının yazarını mahkeme ye vermege kalktı, sonra da vazgeçti.

Bütün bu gürültülerin, tartışma ların, sayı kalabalığının, açılan kayıtların ne? Ayağıda ki yazdı bu soruların cevabını bulacaksınız.

Başlangıçta Kinsey vardı

Tamimî bilgilerden bir topluluğun insanların cinsel davranışları konusunda geniş bir araştırmaya girişmesi 1940'ta Amerika'da günün konusuydu. Fakat az sonra A.B.D.'nin savaşa katılışı, dikkati başka yönlere çekmişti. Bundan dolayı ilk Kinsey raporu 1948 yılı başında yayılmacaya kadar hiç kimse bu araştırmayıne bu kadar bîyîk gürültülere, tartışmalara, tepkilere yol açacağı, bilginleri de kamu oyunu da ikiye böleceğini beklemiyordu.

Alfred C. Kinsey, Indiana Üniversitesinde biyoloji okutuyordu. Bu çeşit bir çırçırmağa girişme düşüncesi, başka kaynaklarda aradıklarını bulamayan öğrencilerinin kendisine bu konuda sık sık başvurmasından doğmuştu. Gerek öğrencileri gerekse Kinsey ahlâki, felsefi ya da toplumsal yorumlamalarla anlamı değiştirmemiş gerçek olguların eksikliğinden şikayet etmekteydi.

Çalışma, Kinsey'nin başkanlığında üç yardımcı soruşturmacıdan meydana gelen bir toplulukla 1938'de başlıdı. Konunun genişliği, üç yıl sonra Kinsey'yi geniş bir parçaya yardım etmek gereğine yentetti. «Ulusal Araştırmalar Komisyonu» nun Rockefeller Vakfı'ndan sağlanan yardımla beslendi. Araştırmmanın sonucu ancak 10 yıl sonra, 1948 Ocak'ta «Sexual Behavior in the Human Male — Erkeğin cinsel davranışları» adıyla ortaya kondu. Kitabın dış görünüşü, yayılmacı bliymi ve dağıtılmış hiç de bir kağıt ay içinde best-seller olmasına sahip olacak şekilde değildi: 820 sayfalık komaman ağır bir kitaptı. Tablolar, şematikler, istatistiklerle doluydu. Dili,

bilimsel ve monoton bir dildi. Resim yoktu. Genel olarak romanlar ve geniş okuyucu kitlesi için çıkarılan kitaplar kitapçılara yüzde 40 iskontoyla veriliyor, ancak çok dar bir çevrenenin alacağı düşüncesiyle «Erkeğin cinsel davranışları» yüzde yirmi iskontoyla dağıtılmış. Fakat, kitabı içindeki kulaktan kulağa yayılma başlayınca, yazarları da, yayınlayıcıyı da, kitapçuları da şaşırın bir hızla atılıma başladı. İlk elde 250 bin nüsha.

İlk Kinsey raporu, kamu oyunda o kadar geniş bir ilgi uyandırdı ki, kitabı yapanın izleyen ilk üç yıl içinde rapor üzerine 4 kitabı, 58 dergi makalesi, 19 gazete makalesi, 4 konferans metni yayınladı. Tepkileri gelince, asrı övgüden aşırı vergiye kadar değişiyordu. Bazılarla göre «Columbus'un coğrafyada yaptığı Kinsey raporu cinsiyette yapmış», Kinsey raporu «Darwin'in «Türlerin kaynağı», Freud ve Copernicus'un eserleri gibi önceki kitaplarla yan yana gelecek ihtiyâlî bir bilim klâsîci idid. Başkalarına göre ise, bu rapor, toplumun temel birimi olan aileye bir şovme, ahlâk kanunlarının inkâri, ahlâksızlığını övgüsliydi. Bir başkası, «doğrudan doğruya cinsiyet üzerine araştırma yapılması onlara gerekini» iferi sürüyordu.

Toplumbilimciler genel olarak raporu tutarlarken, ruhbâlimcilerin çoğu, Kinsey'nin psikoanalizi ele alımının aleyhindedirler. Eğitîmciler, Kinsey raporu na dayanarak, cinsel eğitim konusunun, bir an önce ele alınması gereklî önemi bir ihtiyaç olduğunu belirtiyorlardı. Çeşitli dînsel toplulukların ve din adamlarının tepkileri ise çok daha değişikti. Katolikler genel olarak raporu yeterliydi. «Katolik Kadınlar Ulusal Konseyi» bu kitabı «Amerikan halkına yönelikmiş bir hakaret, Amerikan ulusunu anacak ahlâksızlığa yönelik bir davranış» sayıyordu. «Time - Life» dergileri sahibinin eşi, A.B.D.'nin eski Roma Büyükelçişi bayan Clare B. Luce, «Katolik Kadınlar Ulusal Konseyi»ndeki konuşmasında şöyle diyordu: «Kinsey raporu, bâlin ucuza piyasa kitapları gibi, üzerinde bu kadar fazla durulmasa kendisiinden unutulup gitceek bir kitap.» Buna karşılık, Protestanlar ve Munevvelîler genel olarak rapordan yanaydılar.

Rahatsız eden gerçekler

Bütün bu aşırı, birbirini tutmaştı. Tepkiler, bir yanda Amerikan toplumunun cinsel konularındaki genel bilgisizliğinden, aşırı «pruritanî»inden, aynı zamanda aşırı iki yüzlülüğünden («Science Illustrated» dergisi söyle demişti: «Kinsey'nin araştırması Amerikan halkın ne kadar iki yüzlü ve kendini beğenmiş olduğunu meydana çıkardı»), bir yandan da bütün bunların karşısına, soruşturmanın çarşadığı bazı gerçeklerden ileri geliyorlardı. Bu gerçekler, cinsel konularda uzun zamandır devrede siyasetinden başka bir davranış göstermemiş olan bu toplumu birdenbire huzursuzluk içinde bırakmış. Bu gerçeklerden bazıları şunlardır: Amerikan erkeklerinin % 85'si 30 yaşına kadar, evlenmeden önce cinsel münasebetlerde bulunmakta; % 37'si hayatlarının su ya da bu dönemde orgasmla sonuçlanan homoseksüel faaliyetlere girişmektedir; % 70'si, hayatlarının su ya da bu döneminde fahişelerde münasebette bulunmaktadır; % 97'si,

Chapman raporundan parçalar

Paul, soruşturmayla katılan kadının evlilik hayatı incelemeye devam ederken ilk on dakika Noemie son derece neseliydi. Soruşturucu Noemie'nin evlilik dışı münasebetlerine gelince kadını tam formuna girdi. Paul kadına sordu:

— Kocamdan başka erkeklerle münasebet bulundunuz mu?

Bu soru, bardağı taşıyan damla oldu, Noemie birden bire:

— Dinleyin, dedi. Vakit kaybetmeyeşim. Herşeyi anlatacağım, sonra başka geylere geceriz. Kocam iyi bir insandı, bunu kabul ediyorum. Ama beni taşım etmiyor. Mutlu değilim. Belki de hiç olmayaçağım. Ona sadık kalınmak istiyordum; denedim de. Gerçekten denedim, Ama, adım değilsiniz, sevişme ihtiyacınam ne olduğunu bilmeyiniz; sevişmeyece, ya da hiç olmazsa taşım edilemediğe ne duyulduğunu bilmeyiniz. Bunun üzerine, aldatım onu. İlk yıl değil tabii. Ama bir kedi gibi sınırlı oluyordum, keşifleri kaçırıgamadan korkuyordum. O vakit, evvelce yaptığım gibi davranış gereklîlığını anladım. Fakat ihtiyacı davamıyordu, elde ettiğimizi kaybetmek istemiyordum. Kocamı arzu ediyordum, gerçekten arzu ediyordum, fakat öbürlerini de arzu ediyorum. Anlıyor musunuz?

— Evet.

— İhtiyaçım. Şehre iniyor, sinemaya ya da bir bara gidip herhangi biriyle ahhâp olurdum; ya da yakundaki şehrde uzanıyor. İstatistiklerden hoşlanır mısınız? Birkacını sıralıyayım: İlk yıl geçirdiğinden sonra ilk zannedilər kocamdan başkalarıyla ayda bir kereden fazla yatmadım...

— Aynı erkekle mi, yoksa başka erkeklerle mi?

— Tabii, her seferinde başkasıyla. Adımı bile bilmiyordular. Tatsızlıklarla karşılaşmak istemiyordum. Fakat bu durum işleri daha da kötüleşti. Artık aklım fikrim hep bundaydı... Cildurak gibi oluyordum. Sonra ayda ikiye, üç ekti, nihayet her hafta. Bir gün, tamdır bir kadın beni bir başka şehirde yahaben birleştirdi, müthiş korkutum. Sık sık ortadan kayboluyordum, kocamın kırkancık damarı kabarmıştı. Hayır, doğrusu bu değil. Kocamın güveni vardı bana, sadece meraklınlâye bağlamıştı. Bunun üzerine bir süre dışarıda gizmelere son vermemi demedim. Fakat evde oturup onu heklemeye teşammülüm yoktu. Gepe cildurak gibi oluyordum. Kendime hâkim olamayacak duruma gelince, yakınlardaki yabancılarla münasebetle zırıldım. Kolay değildi bu. Hem de sınırlı yapıyordu beni. Neyse. Bir oğlan vardı yakınımda, bir öğrenci. Çocuk da söylemedi ya, yirmi yaşlarında biri. Ne zaman karşılaşsa bana yiyecek gibi baktığını gördüm. Gözlerini gözlerimden ayrılmazdı. Oldukça da hoşuma gidiyordu, tavırları da erkekçiydi. Kendi kendime dedim ki, bu oğlanla anlasır, her istedigim zaman elimin altında bulundurursam hem iş halolur hem de mesele daha tehlikesiz bir şekilde girer. Bir akşam, kocamın evde olmayıcağımı bildiğim bir akşam dışarı çıktı, oğlum bâldum ve eve çağırıldım. Kocam yediley doğru evden çıktı, köşe başında bekliyordı. Oyları hatırlıyorum, pek ateşli giñlerimden biriydi. Bekliyeceli durumda değildim.. Eve girdi girmez, ne hoş gevezeliklerle ne çay bardaklarıyla kaybedecek vaktim olmadığını söyledim kendisine. Zavallı görseriz, eve zırıldık koruyordu. Bunun üzerine aldım onu, bahçeye götürdüm, nâzak elmenlerin üzerinde uzandık. Çılgınlıkta bu, ama ne güzel! Siki da bir oğlannı. Aynı zamanda zevk alındı ve orada iki yorenin hayvan

gibi kalakaldı. Sonra birdenbire biri bir el feneri yaktı, kocamı diken. Oğlan kaçı, ben oracıkta kaldım. Beni dövmesini, öldürmesini istiyordum, o kadar utanıydım ki, Ama o orada hareketşese durmamı söyledi. Bu hepinden beterdi. Beni öldürmesi için târik ettim onu. Maceralarımı sıyıp döktüm, hepsini değil birkaçını. O hâlâ hareketsece ağlayıp duruyordu. Sonra döndüp gitti, bir daha da kendisini hiç görmedim. Buna üzerine California'ya geldim, boşandım. Babam burada oturuyordu, fakat üvey annem fâhişenin biriydi, onlara yaşayamadım. Annemden bana miras kalımı, Briars'da bir ev aldım. Bana uygun birine rasyonâcımı umuyordum. Ressâlâm da, hem de nasıl! Bir sürü! Hepsini de evlilikti. Son üç senenin bilâncosunu ister misiniz? Haftada iki tane, içki de yardım ediyordu bana. Alkolun bana ne kadar yardımcı olduğunu bilmem滋niz... Soluk soluğa sustu, Paul'a ne düşündüğünü sorarak, karışışındaki paravanaya baktı, sonra devam etti: «Ne düşündüğünüz bana viz gelir. Gerçekti istedimiz. Gerçek beni utandırmıyor. Hepimiz ayrı ayrı yaratılmışız. Bahse girerim, beni harabolmuş sanıyorsunuzdur! Hiç de böyle değil halbuki. Şu piş perdeyi aradan kaldırı, görürsiniz. Erkekler, sefatâtin kadın yiprettir. Ümîti sanırlar. Halbuki aksine. Ustekî sihî bir şeydir bu, tabiidir. Benim için tabii birşey bu. Şüphesiz...» Sonra vazgeçti, iskemesinin arkâğına yaslandı, gözlerini kapadı, sonra açtı. Kendini iyi hissetti. Dedi ki: «Haydi, hîraf edin bakalm, Briars'a epe puan kazandırımnım, öyle değil mi? Başka sorunuz yok mu?»

Paul Radford, Dr. Chapman'dan izin alıp da Villa Neapolis'te Horace van Duesen'le paylaştığı odaya gittiği vakıt geceye rıza geçiyordu. Odayı apaydinik ve Horace'ı pijamasını giymış yatığında polis romani okurken buluncaya şâşdı:

— Nasıl, hâlâ uyuyadın mı?

— Bütün gün uyudan, şimdi de gözüme yku girmiyor. Nasıl geçti bugün?

— Her zamanı gibi. Fakat, pek de her zamanı gibi sayılmaz. Bugün soruşturmayla gelenlerin sonucusu, malum gözüydü! Tam bir isterik.

— Sahi mi? Ciddi mi söylüyorsun?

— Tam bir isterik, hiç şîphen olmasın. Kendisini göremedim, fakat Blanche'ın dedigine göre güzel bir kızmış. Evlenmeden önce ellî kişi, evlendikten sonra, kocası herâh haftada bir kişi... Kocası bastırınca kadar böyle sürüp gitmiş.

— Nasıl? Kocası başka biriyile mi yakaladı?

— Evet. Evierinin arka bahçesinde... Oğlannı biriyile. Adam çok gitmiş, bir daha da yüzünü görmemiş. Haksız da değil adam. Yâlnız bellî ki kadın hasta, tedaviye muhtaç. California'ya gelmiş. Eskisinden daha beter olmuş. Şimdi kurtulmağa çalışıyor, ama nâzak...

Horace, bütün dikkatyle Paul'u dinliyordu. Birdenbire sordu:

— Adı ne?

— Banyoya doğru giden Paul durdu:

— Adı mı? Unutum... Dur bakayım... Ha, Shields... Noemie Shields...

Fakat Horace'in yüz hatlarının birdenbire değiştiğini görünce duraladı, bağırdı:

— Yoksa kadın tanıyor musun?

Horace sakin bir tavırda cevap verdi:

— Kadın değil o, hemin eski karmı...

hayatlarının şu ya da bu döneminde kâ�una göre suç sayılacak çeşitli cinsel faaliyette bulunmaktadırlar; Amerikalı evli erkeklerden % 40'ı evlilik dışı müânasebetlere girişmektedir; Amerikan köylü çocukların % 16'sı hayvanlarla cinsel müânasebetle bulunmaktadır..

Oysa cinsel gerçekleri bu olağan top-lumun *cinsel anlayışı söyleydi*: Indiana eyaletindeki bir kanun herfi harfine uygunluğu takdirde, ünneşin bir çocuğa masturbasyon alışkanlığının sağılığına pek zarar vermiyeceğini söyleyen bir doktor, bir biyoloji bilgini cezalandırılabiliirdi. Oregon eyaletinde bir kimse eşini, başından başka bir yerden öpmeye kalkırsa «stabiate aykırı cinsel davranışta bulunmak» ceza giyebilirdi.

Kinsey bombası

Kinsey'nin Amerikan erkekleri üzerindeki bu ilk araştırma bu kadar büyük bir yanı uyandırdı, yine aynı araştırmalar topluluğunun Amerikan kadınının cinsel davranışları konusundaki incelemesinin sonuçları büyük bir merakla beklenmeye başlandı. Amerikan halkı 1952 yılma kadar bekleyiş içindeydi, cümlü ikinci rapor 1952 de yayımlanacaktı. 1952 yıl geldi, fakat rapor çıkmadı. Bunun üzerine türküler söyletiler yayıldı. Yapılan baskılardan dolayı kitabı yasımlanmadığı, raporda çok şartsız sonuçların yer aldığı ileri sürüldü. Fakat bunlar doğru değildi. Yalnız anlaşlan birsey varsa, ilk kitabın yasınlardan yankıdan yararlanmak istiyen araştırmacı ve yazarlar, birincisinin aksine ikinci raporu büyük bir reklâm içinde ortaya ekarmak istiyorlardı. Bu da tahminleri aşan bir şekilde başarıldı. 1953 yılının başında Indiana Üniversitesi'nden basına haber salındı: ikinci rapor sonbaharda yayımlanacaktı. Fakat ondan önce kitabı basın mensuplarının incelenmesine izin veriliyordu. Yalnız bir şartla: Verilen bilgiler 20 Ağustos 1953 tarihinden önce yayımlanmamıştır ve bu konuda yazılı taahhütte bulunulacaktır. Böylelikle 20 Ağustos'ta tiliyeni günde Kinsey'nin ikinci raporu, «Sexual Behavior in the Human Female — Kadının cinsel davranışları» gizlilik gazeteerde ilk sayfayı boydan boyaa kaplayan başlıklar, basıyanlar, telifatlar, soruşturmalara verildi. Aynı haftalar içinde «Times», «Lifes», «Newsweek», «Collier's», «Woman's Home Companion»... gibi büyük Amerikan dergilerinde özel sayılarda yer aldı. Böyle ki, bir yazar kopya gizliliği söyle anlatıyordu: «Halkın genel olarak bu raporlar, özellikle kadınlar konusundaki rapor karşısındaki tepkisi, ilk atom bombasının Hiroshima'ya atılması haberini kapsandı tepkileri andırıyordu.»

Tepkilere gelince, birinci raporda kindinde olduğu gibi çok değişti. Beziları, kadınlar üzerindeki raporu, kadın haklarının sağlam bir desteği olarak gösteriliyorlardı. Kinsey'nin verdiği sayiların gerçekte uyup uymuyacağ konusundaki bir soruya bir otomobil satıcısı «Kadınların yüzde doksan yalancıdır» diye cevaplıyordu. Bir rahibe göre ise, Kinsey raporu bir istatistik pişiliğinden başka birsey değildi.

Ve «Chapman Raporu»

Kinsey raporları büyüklikle bilim adamlarından sokağın adama, yazarlardan karikatüristlere, ressörlerden piyes yazarlarına kadar değişik kimseleri ilgilendiren bir konu olmuştu. Irving Wallace'in, ikinci rapordan yedi yıl sonra yayımladığı «The Chapman Report — Chapman raporu» adındaki roman ise konuyu başka açıdan ele alıyordu: Bu çeşitli soruşturmalardan gerisinde yatan gerçekler; soruşturmayla kâtanların, istatistik egrileri gerisinde yatan gerçek durumları ve bu soruşturmayı yapanların durumu. Wallace, bunun için en basit

yola başvuruyor: Ortada duran örneği, Kinsey ve yardımcılarını başka adalar sitinde ele alıyor, onları tassarılmış bir çevreye götürüyor. Soruşturmacılarla, bu çevreden alınmış birkaç kişiyle karşı karşıya getiriliyor; aynı zamanda, Kinsey raporları yayımladığı vakit buna karşı ieri sürülen çeşitli eleştirmeleri, romanın bir başka bilginin ağzından toplu olarak ortaya sürüyor. Gerçekteki soruşturmalardan ile romandaki soruşturmalardan yapılaşır ve bunları yapanlar arasındaki benzerlik açıkça gözle çarpmaktadır. Wallace'ın hayatı Dr. Chapman'ı da Kinsey gibi bir biyoloji profesörüdür. Onun gibi önce, pek dikkati çekmeyen «307 yetişkinin cinsel davranışları üzerine gözlemleri» adıyla bir araştırma yayımlamıştır. Bundan sonra yarımadağı «Amerikalı bekâr erkeğin cinsel davranışları üzerine inceleme» si, tipki Kinsey'in «Erkeğin cinsel davranışları» gibi büyük bir gizlilikte yandırmış, Dr. Chapman'ın kişiliği ve araştırmaları günün konusu olmuştur. Dr. Chapman, romanın başlangıcında, üç yardımcısıyla birlikte, bütün Amerika'nın sabırzsılıkla beklediği üçüncü eseri, «Amerikalı evli kadının cinsel hikâyesi» ni tamamlamak üzereydi. Wallace, Kinsey ve yardımcılarından birliği hayall kâtanlarını, Amerika içinde 14 ay süren bir soruşturmadan sonra, çalışmalarının son uğrağı olan Briars'a giderken okuyucuya tanıtmaktadır. Dr. George C. Chapman, altımsunda, ağırlıklı, ciddî, araştırmasından başka birşeyle uğraşmayan bir bilgidir. En yakın arkadaşı Paul Radford, Dr. Chapman'ın görüşlerine, bilgisine ve yöntemine yürekten inanmaktadır. Dr. Chapman da, bir zamanlar yazarlık, sonra öğrenimlik yapmış bir genç, yakışıklı ve zeki yardımcı son derece güvenmektedir. Briars'a giderken Dr. Chapman, yardımcına açılır: Zollman Vakfı, cinsel araştırmalarını genişletmek üzere bir araştırma laboratuvarı kurmak için kendisine tam yetki verecektir. Böylelikle yalnız Amerikan erkeğinin değil, bütün erkeklerin cinsel davranışlarını incelemek mümkün olacaktır. Yalnız bir meşale vardır: Vakfın yönetim kurulu buna coğulukla karar vermesi gere-

mektedir. Bir de engel vardır: Dr. Chapman'ın yöntemini beğenmeyen Dr. Victor Jonas, Dr. Jonas, Chapman'ın daha önceki çalışmalarını şiddetle yeren bir bilgidir. Yönetim Kurulu'ndaki bazı üyeleri bu konuda Dr. Jonas'ın yardım görmektedirler. Bundan dolayı Dr. Chapman'a göre yapılacak iş Dr. Jonas'a da kendi saflarına almaktır. Bu iş de Paul'e düşmektedir.

Paul, Dr. Jonas'la görüşür, ama onu kendirmez, Jonas'a göre, Dr. Chapman bir bilim adamına yakışmamış rekâlîmciği ile görmektedir. Daha önemlisi, soruşturma yöntemi sakatır. Dr. Chapman'ın yaptığı nedir? Önce soruşturma katılacak gönüllüler bulmak, sonra bunları söylemeklerinin tamamıyla gizli kalacağına inandırmak, sonra da söylenenlerden elde edilen sayıları yüzdeye vurmak. Dr. Chapman'ın bütün o gizlilik tedbirleri (soruşturma ile soruşturulan arasına paravana koymalar, gammı yedi notasından gelişen «Solresol» adındaki yapma dili kullanmalar, soruşturma evrakının banka kasalarında saklanması, STC makinesinde sayıya çevrilip toplam çıkarmalar...) güllüktür. İnsan duyguları sayıları ortaya konamaz. 5000 kişiin verdiği cevaplardan alınan sonucu gösteren bir eğri, normal bir durum ortaya koymadığı gibi, bu 5000 kişi içinde yer alan herhangi bir kimse'nin özel durumunu da açıklıamaz.

Reklâma dayanan başarı

Bütün bunlar, Kinsey raporları yayımladığı vakit ileri sürülen başlica itirazlardır. Kinsey'nin aşk'ı bir yana ittiği, cinsiyet hayvansal bir temele yerleştirdiği, aşk ile cinsiyet arasında ilişkili kuramadığı; cinsiyet için cinsiyet tutumuyla ortaya çıktı, bunda da orgasm adı verilen fizyolojik bir tepkiyi birim olarak kullandığı zamanında söylemiş. Wallace, bütün romanı boyunca bu iki gizli çarpıntıyor, bu arada Dr. Jonas'ın görüşlerini desteklediğini de belli ediyor. Nitekim romanın bundan sonra ki hızlı akışı Dr. Jonas'ın hâkî çıkaracak yolda düzenlenmiştir. Paul, Dr. Jonas'ı esetin almak içinde başarısızlığa uğ-

rayıp ondan dostça ayrıyor, ama Dr. Chapman hakkında da ilk şüpheleri yanmışa başıyor. Soruşturmaya katılan 200'e yakın kadından alısim durumlarıyla bu çeşit soruşturmalardaki istatistiklerin gerçegi yansımadan uzak olduğu ortaya konuyor. Altı kadından biri bir «nymphomane», biri «frigide» bir dul, biri eşine ihanet eden bir kadın, biri ün kazanmak emilliye çırpan bir gazetecilik hevesli, biri evlendiği halde babasının etkisinden bir türü kurtulan genç biri, biri de bir ayındır.

«Nymphomane», soruşturmadan sonra bir buharın geçirip yarı düzine erkeğin tecavizine uğruyor; «frigide» dul, Paul ile sevişip sıkıntılardan kurtuluyor; gazetecilik sevdâsında kadın müstakbel patronunun başka emeller beslediğini anlayınca vazgeçip eşine dönüyor; babasının etkisinden kurtulmak için çırpan genç kadın eşile birlikte başka bir şerefe göçüyor, aydın kadın, bir sporcuyla giriştiği cinsel denemede bayat kırkılığına uğrayıp evine dönüyor; kocasını kandıran kadın ise, Dr. Chapman'ın bir ruh hastası olan yaradıcısı Cass Miller tarafından yarı kaza, yarı cinayet sayılabilcek bir olayda öldürülüp sonra tecavizle uğruyor.

Wallace'ın romanı bu son olayla birlikte başbos bir gidişle sonuca doğru hızla ilerliyor: Cass Miller'in intihardan önce yazdığı itirafı Paul tarafından polise veriliyor. Fakat bu olayın bütün geleceğini, ünlü, tasarılarını tehlikeye atacağını gören Dr. Chapman, polisi avucu içinde tutan bir iş adamının yardımıyla gerek cinayete, gerekse intihare bir kaza süslü verdiriyor. Otomobille kendini uçuruma atıp intihar eden Cass Miller, Dr. Chapman tarafından basına bilim yolunda ölen bir kimse olarak tanıtlıyor ve çıkışacak eseri Miller'e ithaf edilecegi bildiriliyor. İş adamının sapık yeşen ise, Dr. Chapman'ın yeni araştırmasına soruşturucu olarak şunuyor. Paul, bütün bunlar karşılıkta Dr. Chapman'dan bir içrenme duygusu içinde ayrılıyor. Dr. Chapman, bütün bunlara rağmen amacına yine ulaşıyor: «Amerikan kadının cinsel hikâyesi» günün kitabı olarak kısa zamanda 170 bin nüsha satıyor. Dr. Chapman Zollman Vakfı'nın verdiği paraya araştırma laboratuvarını açıyor.

Wallace'ın romanı, bir bakıma, Kinsey raporuna yönelik eleştirmeleri yankılaması, bunları bir düzen içinde ortaya koyması, soruşturma katılımları ve soruşturmayı yapanların davranışlarını açıklaması, Amerika'da bilim araştırmalarının desteklenişindeki bazı ekirlik yönleri ortaya koyması, bunun uğrunda bilimden yapılan tâvizleri hatırlımı bakımından ilgi vericidir. Fakat bütün bunlar, 500 sayfalık kocaman bir kitapta kalan tek olumlu yönü meydana getiriyor. Buna karşılık çok acemice yapısı, anlatımıya, melodramatik kuruluşuya, yasaklanması için yapılan feşebbişleri hic de haklı gösterimecek kadar cekingen tutumyla («Chapman raporu»nda az çok «cüretkar») söylemeye准备好的 yalnız iki bölüm var: «frigide» duşun cinsel isteklerinin ullanması, «nymphomane» kadın tecavizle ullanması sahnesi), bir roman olarak hiçbir değer tasımıyan «Chapman Raporu»nın kazandığı başarı Amerika'da best sellers listesine giren birçok eserin buna sadece reklâma ve «rezaletten doğan başarı» denilen seye borela olduğunu ortaya koymuyor. «Chapman Raporu»nın bir bilimlinde, bazı insanların, bu kâtanlarının başarılarından yararlanıkları, salt ün kazanmak için başkalarının sırtından geçindikleri, sırtlan gibi başkalarının kalıntılarıyle beslenmekleri yazılı. Wallace'ın yaptığı da bundan farklı değil. Clare B. Luce'ün Kinsey raporları hakkındaki haksız suçlaması asıl Wallace için yerli yerinde kullanılabılır: «Chapman raporu, üzerinde bu kadar durnulasma, bütün ucus piyasâ romanları gibi kendiliğinden unutulup gitmeli bir kitap.»

N. Ö.

YÖN, 3 Ocak 1962

VATAN

Yeni yılda
Yeni imza

ILHAN SELÇUK

Çok yakında VATAN'da

SİNEMA

Geride bıraktığımız yıl içinde sinema alanında hangi Bünlerin sinema çevresinde etkileri ne oldu? Nihat ÖZÖN, bu yazısını la 1961 yılı sinemasını inceliyor.

1961 Sinemasi için sözlük

BERLIN FESTİVALİ: Berlin Festivali bu yıl 11 yaşına basılmış ama başından beri olduğu gibi, «birinci derecede festivallerin sonucusunu olmaktadır» bu yıl da kurtulmadı. Doğu ülkeleri bu yıl da festivalde yer bulmuyordu (Sovyetler ilk olarak bu yıl yapılan daveti kabul etmediler). Festivalın en önemli olayı Antonioni'nin «La Notte» sinin gösterilisiydi. Bşim için en önemli olay da «Kırık çanaklar» in festivale katıldı. Üyeler arasında Nicholas Ray, Satyajit Ray gibi kimselerin yer aldığı festival jürisi şu çağışıkları değerlendirdi: Büyük armagân (altın ayı): «La notte - Gece» (Michelangelo Antonioni, İtalyan); En iyi yönetim (gümüş ayı): Bernhard Wicki, «Das Wunder des Malachias - Malachia'nın mucizesi» (Batı Almanya); En iyi kadın oyuncu: Anna Karina, «Une femme une femme —

SYLVIA PINEL

Cannes 1961: «Viridiana»da

Kadın kadındır» (Jean-Luc Godard, Fransız); En iyi erkek oyuncu: Peter Finch, «No Love for Johnnie - Aksız Johnnie» (Ralph Thomas, İngiltere); En iyi uzun dokümanter (altın ayı): «Description d'un combat - Bir savaşın hikayesi» (Chris Marker, Fransa - İsrail).

CANNES FESTİVALİ: 1961 yılı, Cannes Festivalinin nitelik ve nicelek-teki zengin yıllarından biriydi. Doğudan batıdan, genç yaşlı, yeni eski sinemacılar çok değişik ve çeşitli bir film söyleşisi gerçekleştirdiler. Festivalin iki gözdesi, İspanyol Bunuel ile Polonyal Kawalerowicz, birbirinden habersizce aynı temayı, insan-melek-seytan üçüsünün değişik çağda değişik üçüsünü ele almışlardır. Festivalde sonra bu iki film, bir yan dan Vatikan'ın şiddetli hiccunlarına uğrarken, öte yandan, yillardan beri ilk olarak anayurdunda çalışmış olan Bunuel'in «Viridianası», General Franco'nun gaza bin üzerine çekti. Kurbanlar, «Viridiananın Cannes'a gönderilmesine izin veren İspanya Sinema Dairesi Müdürü ile İspanyol rejisörü Berlanga oldu. Birincisi işinden atıldı, İşbirliğinin çevirdiği «Placido» bu korkuya Venedik'e gönderildi. Pedro Armendariz, Edouard Molinaro, Lise Lotte Pulver, Sergey Yutkeviç, Fred Zinnemann gibi kimselerin yer aldığı jürinin değerlendirme şöyledi: Büyük armagân (eqit olarak): «Viridianası» (Luis Bunuel, İspanya) ve «Une si longue absence - Uzun ayrılık» (Henri Colpi, Fransa); Jüri Özel aramağanı: Matka Joanna

od aniotow - Melekli Joanne Ana» (Jerzy Kawalerowicz, Polonya); En iyi yönetim: Bayan Julia Solntzeva, «Povestj Plamenykh - Alevli yılların öyküsü» (S.S.C.B.); En iyi kadın oyuncu: Sophia Loren, «La cioccola - Takunyah kadın» (Vittoria de Sica, İtalya); En iyi erkek oyuncu: Anthony Perkins, «Aimez-vous Brahms? - Brahms'i sever misiniz?» (Anatole Litvak, A.B.D. - Fransa); En iyi temsil edilen ülke: İtalya.

FESTİVALLER: İki yıl önce festivalin sayısı o kadar artmıştı ki, «Uluslararası Film Yapucuları Birliği Federasyonu» işe karışmak zorunda kalmış, fakat bir karara varamamıştı. 1961 de film festivalerinin sayısı yüzü geçti. Bunun üzerine «UFYBF» durumu bir daha gözden geçirildi ve birtakım kararlar verdi: «UFYBF» yalnız bu teşkilatça konmuş ilkelere uygun festivaleri tanyacak; festivalerin 12 günden fazla sürmemesi, bir günde ikiden fazla film gösterilmemesi, her tilkenin en fazla iki tibbi yarışmaya katılması tavsiye edildi. (Ay. bk. BERLIN, CANNES, MOSKOVA, VENEDİK FESTİVALLERİ)

Yerli filmler

Iki yılbaşı arasında piyasaya sürülen dişe dokunur film sayısı bu yıl dördeşti aşımıydı. Bunlar da oynatış sırasıyla şunlardı:

Atif Yılmaz Batibek'in «Dolandırıcılar şahı», Halit Refiğ'in «Yasak aşk», yine Batibek'in «Allab cezamı versin Osman Bey», Ertem Göreç'in «Otopüs yolcuları».

Yabancı filmler

I961 yılında yurdumuzda oymayan dikkate değer filmler olsa, aynı zamanda François Truffaut'un «400 cüppə - 400 darbe», Alfred Hitchcock'un «Vertigo - Ölüm korkusu»yla başladı ve şöyle devam etti: Billy Wilder «The Apartment - Garsonyer», Jean-Luc Godard «Bout de souffle - Serseri aşıklar», Joseph Losey «Concrete Jungle - Suç altında», Bernhardi Wicki «Die brücke - Köprü», Karel Reisz «Saturday Night and Sunday Morning - Sevinme günleri», Arnstam ve Lavrovsky «Romeo ve Juliet», Luciano Emmer «La ragazza in vetrina - Camdaki kız», René Clément «Pleine Soleil - Kızın güneşi», Alberto Lattuada dolci inganni - Tath hayalleri», Jack Kinney «1001 Arabian Nights - 1001 gece masalları», Alexandre Astruc «Une vie - Bir hayatı», Tony Richardson «The Entertainer - Sahne tebessüm», Edward Dmytryk «The Young Lions - Genç aslanlar», Mario Monicelli soliti Ignori - Toto gangsters, Rudolf Thiele «Das Maedchen Rosemarie - Sokak kızı Rozmary», Vincente Minnelli «Gigi - Gigi».

Uluslararası filmler

I961 de bütün dünya sinamasının meydana getirdiği filmlerden en dikkate değerleri saymak çok uzun bir liste meydana getirir. En dar ölçüde tutulacak bir listede şunlar yer alabilir: A.B.D.: John Cassavetes «Shadows - Gölge», John Ford «Two Rode Together - İki at», Elia Kazan «Splendor in the Grass - Çayırdaki ıhlâş», Billy Wilder «One, Two, Three - Bir, İki, Üç», Anthony Mann «El Cid», Shirley Clarke «The Connection - Bağ», Tony Richardson «Sanctuary - Tapınak», Marlon Brando «One-Eyed Jacks», Nicholas Ray «King of Kings - Isa'nın hayatı» - İNGİLTERE: J. Lee Thompson «The Guns of Navarone - Navarone topları», James Hill «The Kitchen - Mutfak», Basil Dearden «Victim - Kurban» - FRANSAL: Alain Resnais «L'année dernière à Marienbad - Geçen yıl Marienbad'ta», Claude Autnat-Lara «Tu ne turnover point - Asla oldurmeyeceksin», Jacques Demy «Lola», Jean Rouch «La pyramide humaine», Jean Rouch «Chronique d'un été - Bir yazın hikayesi», Armand Gatti «L'endos», Chris Marker «Description d'un combat», Henri Colpi «Une aussi longue absence», Jean-Luc Godard «Une femme est une femme», Jean-Pierre Melville «Léon Morin, prétre - Rahip Le-

on Morin», Michel Deville «Ce soir ou jamais - Bu gece ya da hiç bir zaman», Claude Chabrol «Les godelureaux - Çapkınlar», René Clement Quelle joie de vivre! - Yaşamak ne tattı! - İTALYA: M. Antonioni «La notte», Vittorio de Seta «Banditi a Orgosolo - Orgosolo haydut», Valerio Zurlini «La ragazza con la valigia - Başvuru kızı», Mauro Bolognini «La viaccia», Alberto Lattuada «L'improviste - Beklenmediyen», Elio Petri «L'assassina - Katil», Vittorio de Sica «Il giudizio universale - Evrensel yargı», Ermanno Olmi «Il posto - Karakol», Renato Castellani «Il brigante - Haydut», Franco Rossi «Odissea nuda - Çıplak Odise» (dok.) - S.S.C.B.:

Julia Solntzeva «Povestj plamenykh - Alevli yılların öyküsü», Aleksandr Alov ile Vladimir Naumov «Myr vodiaccem - Yeni doğana barış», Vasili Pronin «Kazak - Kazaklar», Bogolepov, Kopalin, Kosseko «Gagarin'le yıldızlara doğru» (dok.) - POLONYA: Jerzy Kawalerowicz «Matka Joanna od aniotow - Melekli Joanna Ana», Andrzej Wajda «Samson», Jon Batory «Odwiedziny prezydenta - Başkanın ziyareti», Jan Rybkowski «Dzis w nocy umrza miasto - Şehir bu gece blecek» - ÇEKOSLOVAKYA: Stanislav Barabas «Piesen o sivom holubovi - Gri güvercinin şarkısı» - İSPANYA: Luis García Berlanga «Plácido» - JAPONYA: Kon Ichikawa «Otohito - Kardeş», Akira Kurosawa «Yojimbo - Muhabbet»

vişme günleri»nin uyandırduğu tepkiyi: Bir başkasının karışımı iftial eden, gebe bırakın ve çocuğunu düşürmesini sağlayan işçi tipi pek iyi karşılanmamıştı. Festivalin büyük armağanı Japon filmi «Hakado no shima - Çiplak Ada» (Kaneto Shindo) ile Sovyet filmi «Ari gök» (Gregori Çukray) kazandı. Genç Fransız rejisör Armand Gatti «L'enclos» ile yönetti armağanını aldı.

Ölenler

I961 yılı sinema için gerçek bir yaprak dökümü oldu. Yılın ortasında emekli sahne ve perde oyuncusu Yaşar Nezih ÖZSOY (59 yaşında) öldü. 1917 den beri sahnedede çalışan Özsoy «Kıvırcık Paşa», «Kahveci gizeli», «Lüks hayat...» gibi filmlerde oynamıştı. Özsoy'u birkaç ay sonra Turan SEYFIOĞLU izledi. Uzun zamandır hasta olan Seyfioğlu Londra'da tedavi edilmekteyken öldü, (40 yaşındaydı). 1952'de ortaya çıkan Seyfioğlu, «sinemacılar» çağının en başarılı temsilcilerinden biriydi. Akad ve Seden'in filmleryle tanınan Seyfioğlu, kavgacı, belâ çıkarmanın hoşlanan kılıhanbey tiplerinin sonu kötü biten «rene»lerin başlica temsilcisiydi. - Yabancı kayıplar arasında şunlar yer almıştır: Hollywood'un yipranan fakat eskimişen oyuncusu, «Westernlerin ünlü kahramanı Gary COOPER (60.) Sesli sinemaya birlikte işe başlayan Coop-

GARY COOPER

per 1933 te «A Farewell to Arms - Silahlar vedası» ile ilk büyük başarısını kazandı. En iyi filmleri arasında «Peter Ibbetson», «The Plainsman - Maceralar kırkı Buffalo Bill», «Westerner - Kovboy», «Meet John Doe - Cihan hâkimî», «For Whom the Bell Tolls - Vatan Fedaisi», «High Noon - Kahraman şerif» yer almıştır. - Karakter oyuncusu, İrlanda asıllı Barry FITZGERALD (63): «Going My Way»deki oyunu için 1944 te bir Oscar kazanmıştır, fakat en iyi oyunu John Ford'un «The Quiet Man - Kadın satılmaz»ındaydı. - İngiliz oyuncusu, sarışın Belinda LEE, 26 yaşında bir otomobil kazasında öldü. Perdedeki oyunundan çok özel yaşayışındaki davranışları ile kuşanılmıştır. - Polonyalı genç rejisör Andrej MUNK bir otomobil kazasında öldü (40 yaşında). Munk, Jerry ve Wajda Kawalerowicz ile birlikte yeni Polonya sinemasının üç büyükinden biri sayılıyordu. En tanınmış filmleri «Erotika» ve «Zezowate szczesie - Satılık mutsuzluğu»yu. - Sinemaya 1919 yılında oyuncu olarak başyan, az sonra da rejisörüğe geçen, Fransa, İngiltere, A.B.D.nde çabaşan emekli sinemacı Maurice TOURNEUR 83 yaşındayken Paris'te öldü. Fakat oğlu rejisör Jacques TOURNEUR babasının adını yaşatma devam ediyor. - Sovyet kameracı Eduard TISSE (84): Babası İsviçreli, anası Rus olan Tisse, İsviçre sinemacılığı başlattı. İcsavas sırasında Rusya'ya geçti. 1924 ten sonra Eisenstein'in bütün filmlerinin fotoğraflarını çekerek in kazandı. - Charles COURN (84): Uzun yıllar tiyatroda çalıştıkları sonra sinemaya ancak 1958 de başyan Holly-

wood'un bu karakter oyuncusu, 1943'te George Stevens'in «The More the Merrier» ile bir Oscar kazanmıştır.

Sansür

D evrinden sonra sinemacılar sansürün kalkacağı umuduna düşmüştü. Sonra umutlar yeni anayasaya bağlandı. Anayasa yürürlüğe girdi, fakat sansür kalkmadı. Kalkmak söyle dursun eskiinden daha sıkı uygulanmaya başlandı. Sansürcülerimizi hiçbir şey bundan alıkoymuyordu, hatta gülünç olmak tehlikeli bile. Eh, «utilize» yazısında özel edaların küçük harfle bağladığı tamıtma yazılarını «Türk imâsına uyumuyor» diye değiştirmeye kalkışan bir sansürden hersey bâklenenbilirdi. Nitekim mevsim başında bir olay, sansürlün herkesten olduğu kadar kendi kendinden de sâhî effâjini ortaya koydu: İmtiyazlı yahâne filmlerden (yerilerin sansürlü tek, yabancıların sansürlü iki derecelidir) ikisi Ankara'da hafalarını her zamanki gibi doldurduktan sonra İstanbul'a gitti ve birkaç seans sonra yasak edildi. Filmlerden biri, Alberto Lattuada'nın bir genç kızın cinsel duygularını uyandıran «Taş hayaller», Ünlü Luciano Emmer'in bir İtalyan işçisinin Hollanda'da bir sokak kadımla serüvenini anlatan «Camdaki kızı»ydı.

Yeni dalga

Y eni dalga» Fransa'da genç Fransız rejisörleri topluluğunu anlatmak için ortaya atılan bir terimdi ama, 1961 yılında Fransa'daki dalga adamaklı durdu. Buna Karşılık Polonya, ABD, SSCB, İngiltere, İtalya'da bu terimle anlatılabilecek rejisör toplulukları ortaya çıktı. Geçen yıl Fransa'da 43 yeni rejisör ilk uzun filmlerini çevirdi. 1961 de yeni dalga rejisörlerinin çevirdikleri filmlerden söz edileceklər bir düzineyi aşmamıştı, bunlardan da yarısı daha önceki yıl çevrilmesine başlamıştı. Buna karşılık İtalya'da Mauro Bolognini, Franco Rossini, Vittorio de Seta, Elio Petri, Nicolo Ferrari, A.B.D. nde John Cassavetes, Shirley Clarke, Denis ve Terry Sanders, Alexander Singer, Buzzy Kulka, S.S.C.B. de Grigori Çukray, Alov ve Naumov, Tumanov ve Şukrin, Mihail Nseitzer, Georgi Daniela ve Igor Talankin, Polonya'da Jan Rybkowski, Jerzy Kawalerowicz, Andrzej Wajda, Jan Batory, Wozciech Has, gibi yeni dalga» rejisörleri çalışmaktadır.

Nihat ÖZÖN

HAFTANIN SANAT HAREKETLERİ

TIYATRO

ANKARA

AGACLAR AYAKTA OLUR (*Los arboles mueren de pie*) — Yazar: Alejandro Casona, Çeviren: Müşteref Hekimoğlu, Sahneye koyma: Ahmet Erçin, — Yaşamaktan bezmiş, umutlarını yitirmiş insanlara yaramay: yeniden sevdirmekle uğraşan «Yağama Sevincini Arurma» Estitütüsünde geçen bir acı gâldürü (Yeni Sahne, 9 Ocak'tan başlayarak Cumla haric her gün).

BERNARDA ALBA'NIN EVİ (*La casa de Bernarda Alba*) — Yazar: Federico García Lorca, Çeviren: İlhan Berk, Sahneye koyma: Mahir Canova, — Büyükköy İspanyol ozanı Lorca'nın son ve en iyi oyunu. Canova'nın başarılı sahne düzeni ve iyi bir oyunculukla yarama yakışır bir seviye tutturuyor. Mevsimin görülmeye değer gösterilerinden biri (Yeni Sahne, Cumla haric her gün, 8 Ocak'ta son temsil).

BIG DON KİŞOT (*L'huzuberu*) — Yazar: Jean Anouilh, Çeviren: Lütfi Ay, Sahneye koyma: Ziya Demirel, — Gerici siyasi dârüncelerin, basmakalp siyasi parolaları yermeye çalışan, fakat gok kez bir «farce» havasından kurtulamayan bir oyuncu. Yine de eğlenceli iki saat geçipmek için tercih edilebilir (Üçüncü Tiyatro, 9 Ocak'ta ilk temsil).

BUYUK JUSTINYEN — Yazar: Refik Erduran, Sahneye koyma: Şahap Akâh, Dekor - Kostüm: Refik ve Hâle Eren, — Büyük Latuad'a'nın bir genç kızın cinsel duygularını uyandıran anlatı «Taş hayaller», Ünlü Luciano Emmer'in bir İtalyan işçisinin Hollanda'da bir sokak kadımla serüvenini anlatan «Camdaki kızı»ydı.

CENGİZ HANIN BİSHKİLETİ — Yazar: Refik Erduran, Sahneye koyma: Râgip Haykır, — Üç karılı bir Osmanlı Efendisi'nin değişik dönemlerdeki hayatı (Küçük Tiyatro, pazartesi haric her gün).

COPPELIA — La Delibes'in 3 perdelik balessi. Sahneye koyma: Alâna Phillips, Müzik yönetmeni: Ulvi Cemal Erkin, Kostüm - Dekor: Ulrich Danzau, — Balelerin en başarılılarından ve sevilenlerinden biri. Devlet Tiyatrosu Bale Bölümünün ilk eseri (Büyük Tiyatro, 8 Ocak).

ÇARDAS FÜRSTİN (*Die Czardasfürstin*) — Emmerich Kalman'ın opereti. Çeviren: Mazhar Kunt, Sahneye koyma: Azmi Orses, Müzik yönetimi: Sabahattin Kalender, — Günümüzde kimseye birşey söylemeyen bir operetin hayatı, fakat canlı müziğinin iligili ayakta tutamadığı başarısız bir oynaması (Üçüncü Tiyatro, 3 Ocak Suare, 1 Ocak matine).

DOLAP (*La piége pour un humme seul*) — Yazar: Robert Thomas, Çeviren: Adale Ağaçlı, — Polis romanının seven okuyucusu için. Basit bir tek trüge dayanan, fakat iyi geliştiği için seyirciyi sırtlayan bu oyunu Meydan Sahne'de biraz da seyirciyi gülürerek oynuyorlar (Meydan Sahne, Her gün: 18.15, Pazarcı matine).

GERGEDAN (*Rhinocéros*) — Eugène Ionesco, Çeviren: Fikret Adil, Sahneye koyma: Cüneyt Gökçer, Dekor - Kostüm: Refik ve Hâle Eren, — Günümüz önceli tiyatrosunun öncülerinden birinin son oyunu. Yazarın bililik kalabalığı sokulmak için tâvizi versa da önemli, sağlam bir tiyatro yapımı. Görüneni gereklili bir gösteri (Büyük Tiyatro, 7 Ocak).

HAENSEL VE GRETEL (*Haensel und Gretel*) — Engelbert Humperdinck'in opera, Müzik yönetim: Ottavio da Rosa, Koro Başkanı: Adolfo Camozzo, Koreografi: Ann Parson, Sahneye koyma: Feridun Altuna, Dekor - Kostüm: Seza Altindag, — Grimm Kardeşler'in masalından alınan konusu ve çocuk karakterleriyle bezenmiş müziğiyle «H ve G», operaların en sevilenleri

oluyor (Büyük Tiyatro, 4 Ocak).

HAMLET — Yazar: W. Shakespeare, Çeviren: Orhan Buran, Sahneye koyma: Cüneyt Gökçer, Dekor - Kostüm: Refik ve Hâle Eren, — Dünyas dram yazarının en büyük yapıtlarından birinin yurdumuzdaki en iyi oynanış belki de. Ozellikle Gökçer'in yorumu görülmeye değer. Mevsimin en önemli tiyatro olaylarından biri (3 Ocak Suare, 7 Ocak matine).

IKIZ KARDESIM DAVID (*Gog et Magog*) — Yazarlar: R. MacDowell, Ted Allen, Çeviren: Orhan Aydubag, Sahneye koyma: Ekrem Hürol, Dekor - Kostüm: Seza Altindag, — Çok kullanılan ikiz kardeş triplerinin, ağızlık duygusunu yemeye çalışan bir sanatçı çevresinde yeniden kullandığı. Yalnızca hoş vakit geçirmek istiyenler için bigâlî kaftan, gâlkü iyi de oynamıyor (Üçüncü Tiyatro, Çarşamba, Cumla haric her gün, 8 Ocak'ta son temsil).

İNCİ AVÇILARI (*Les pécheurs de perles*) — Bizet'in Carmen'den önceli denemeleri (Büyük Tiyatro, 6 Ocak).

SON BAND (*Krapp's Last Tape*) — Yazar: Samuel Beckett, Çeviren: Feridun Altuna, Sahneye koyma: Asunur Korad, — Günlümüz önceli tiyatrosunun en iyi temsillerinden Beckett'in tek perdelik oyunu, — Aynı oyunun yanı sıra: **PUSUDA** — Cahit Altay, Sahneye koyma: Asunur Korad, Dekor: Hüseyin Mumcu, — Altay'ın, Anadolu kassasının en önemli sorularından biri olan ağızlığı, tez kokutmadan canlı bir oyuna sokmağa başardığı yapıt (Oda Tiyatrosu, Pazartesi haric her gün).

ZAFER MADALYASI (*Mr. Roberts*) — Yazarlar: Joshua Logan, Thomas Heggen, Çeviren: Leyla Turner, Sahneye koyma: Halil Dornmen, — İkinci Dünya Savaşında Büyük Okyanus'taki trajik gemilerinde geçen bir askerlik gâldürüsü. (Meydan Sahne, her gün sahrede).

SİNEMA

ANKARA

BES GANGSTER (*On Friday at 11*) — Bir milyon taşıyan zarhlı bir kamyonu ele geçirmeye çabalamış bekâin giddet ve sadizmle örülfü hikâyesi. James Hadley Chase'in romanını, bu türün başarılı reisidarı Alvin Rakoff temiz Mr. İşçilikle anlatıyor. Bir de Vaclav Vich'in başarılı fotoğrafları, — (Rejisör: Alvin Rakoff, oyun: Nadja Tiller, Rod Steiger, Peter Van Eyck, Jean Servais (Renkli, 1-7 Ocak).

BİNİR GECE MASALLARI (*1001 Arabian Nights*) — Walt Disney'in pabucunu çıktıktan sonra atan yeni «canlı-resim» okulundan United Productions of America'nın perdelere misafir oynayan ilk eseri. Onbir Mr. Magoo'nun Binbir gece masalları çerçevesindeki tâhi hikâyeleri, — Rejisör: Jack Kinney, renkli canlı - resim (Ulus, 1-7 Ocak).

GENÇ ASLANLAR (*The Young Lions*) — Bir Alman subayıyla İki Amerikan erinin savaş serüveninde oraya çıkan batış isteği. Savaşın efsanevi, ustalıkla mizansen, başarılı oyunculuk Hollywood 19'larından Edward Dmytryk'î ilk olarak sağlam toprağa oturtuyor. — Rejisör: Edward Dmytryk, oyuncular: Marlon Brando, Montgomery Clift, Dean Martin, May Britt (Ankara, 1-7 Ocak).

VENEDİK'TE MERTAP (*Venezia la luna è tu*) — İtalyan Fernandel'i Alberto Sordi'nin serüvenleri. Venedik'in en yakışıklı gondolcusunun aşk serüvenleri üzerine kurulan bîyîk komedi — Rejisör: Dino Risi, Oyuncular: A. Sordi, Marisa Allasio, Nicky Michaels (Büyük, 1-7 Ocak).

FORD
F-600
5-6 TONLUK

**HER TÜRLÜ YOLDA
PARANIZIN TAM KARŞILIĞIDIR**

TONGUC İŞÇİ MITİNGİNDE

